

begin van onze bijeenkomst hier tijd voor te kunnen nemen verschuift het programma met 30 minuten; onderstaand treffen jullie het aangepaste programma voor de sessie van woensdag. *In de bijlage voeg ik de -vrijdag al verzonden- bijlagen voor het programmaplan toe, met daarnaast de hoofdlijnenbrief zoals deze vrijdag is gepubliceerd op Rijksoverheid.nl.*

Programma Strategische sessie AC stikstof

6 april 2022, 09:30 – 12:30 (via Teams)

-

09:30 – 10:00 Hoofdlijnenbrief

Er is gelegenheid gedachten uit te wisselen over de hoofdlijnenbrief, opvallende onderwerpen zaken uit te lichten en met elkaar te bespreken.

10:00 – 11:00 Programmaplan IPSN

In dit onderdeel van de sessie willen wij jullie graag meenemen in het programmaplan dat op 21 maart door het MT van de IPO vereniging is vastgesteld. Het programmaplan bevat een verdere invulling van het besluit dat in juli 2021 door het IPO Bestuur werd genomen om de ambtelijke organisatie door te ontwikkelen naar een programmaorganisatie stikstof en natuur. Als opmaat naar de vaststelling van het programmaplan in de BC van 21 april willen wij jullie graag meenemen in de inhoud van het plan en daarbij specifiek ingaan op de rol die de AC kan vervullen in de relatie tussen IPSN en de provincies (waar kunnen we elkaar helpen en hoe past de rol van de portefeuillehouders hierin?).

Ter voorbereiding op dit gesprek treffen jullie in de bijlagen het programmaplan en bijbehorend slidepack.

-

11:00 – 11:10 Pauze

-

11:10 – 11:30 Uitvoeringscondities bij richtinggevende doelen

Medio/eind april zal het Rijk kiezen voor een scenario om tot richtinggevende gebiedsdoelen te komen. Als volgende stap zal het Rijk de provincies vragen te reflecteren op het gekozen scenario en concept richtinggevende gebiedsdoelen. De provincies zullen hierbij ook uitvoeringscondities formuleren.

In een beeldvormende bespreking gaan we in op de uitvoeringscondities die we op dit moment al in beeld hebben. AC leden worden in een korte bespreking gevraagd om daarbij aanvullingen te geven en aandachtspunten aan te dragen.

11:30 – 12:30 Strategische Agenda

Op basis van een eerste oriëntatie binnen de AC Stikstof en de programmaorganisatie IPSN wordt een zestal onderwerpen voor de strategische agenda voor april 2022 – november 2022 voorgesteld. In onze bespreking wordt per onderwerp stilgestaan bij de hoofdvraag en aanpak.

Onderwerpen voorlopige strategische agenda

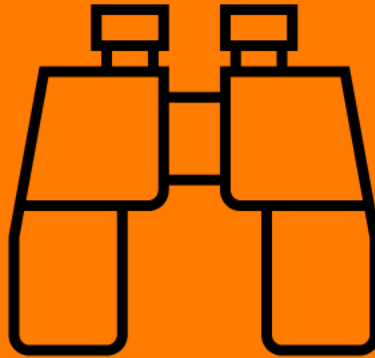
1. Bepalen en uitwerken provinciale inzet generieke stikstofbeleid
2. Voorbereiden inzet NPLG (onder andere structurerende keuzes en gebiedsafbakening)
3. Verkenning toekomstige toestemmingsverlening
4. Uitwerken doelbereik natuur
5. Bepalen provinciale inzet ten aanzien van perspectief voor de landbouw
6. Voorbereiding inzet na de provinciale verkiezingen 2023

-

Strategische agenda IPSN

Vooruitkijken om in het stikstofdossier weer meer aan de voorkant te komen

Interprovinciaal Overleg
van, voor en door provincies

Strategische agenda

Doel:

Op onderwerpen waar de provinciale inzet nog niet is bepaald een verkenning / proces te starten gericht op meningsvorming / bepalen provinciale inzet.

Werkwijze

- Beperken tot maximaal 5 grotere onderwerpen. Waar nodig koppelen aan lobby inzet.
  - Agenda vaststellen door BC (21 april) en twee keer per jaar actualiseren
  - Eerste agenda april 2022 – november 2022.
- Op deze 5 onderwerpen organiseren we verkennend onderzoek om inhoud of proces te verduidelijken.
- Dit leidt tot notitie in BC mbt provinciale inzet op dit onderwerp. Eenmalig of terugkerend.

prioritering strategische agenda lange termijn

Voorlopige strategische agenda

1. Bepalen en uitwerken provinciale inzet generieke stikstofbeleid
2. Voorbereiden inzet NPLG
3. Verkenning toekomstige toestemmingsverlening
4. Uitwerken doelbereik natuur
5. Bepalen provinciale inzet ten aanzien van perspectief voor de landbouw
6. Voorbereiding inzet na de provinciale verkiezingen 2023

Bespreekpunten:

- **Wat is de hoofdvraag en wat willen we bereiken?**
  - **GRAAG JULLIE AANSCHERPING!**
  - **SOMS MAG HET NOG 'FUZZY' ZIJN**
- **Wat geven jullie mee mbt aanpak / organisatie?**

1. Bepalen inzet generiek beleid

Hoofvragen:

Wat is de gezamenlijke inzet van provincies?

- Wat zijn de verschillende opties voor generiek beleid en wat zijn effecten van keuzes??
- Welke aanscherping van generiek beleid / normering vinden provincies gewenst?
  - Wat zijn hiervoor de belangrijkste argumenten?
  - Hoe kan ook generiek beleid onontkoombaar worden?
- Timing: wanneer vraagt dit actie / beïnvloeding en hoe richten we dat bestuurlijk in?

Aanpak

- Strategische denktank: medewerkers IPSN / VP en provincies. In samenwerking met LNV:
  - Verkennend onderzoek starten: opties generiek beleid en effecten in beeld
  - Pilot staleisen
- Voorbereiden verkennende notitie(s) voor de BC Stikstof, bedoeld om hier standpunt in te bepalen.
- IPSN neemt hierin coördinatie
- Dit leidt tot een voorstel richting BC voor een gezamenlijke inzet van provincies richting het rijk

2. Inzet NPLG

Hoofdvragen:

- **Welke structurerende keuzes → wat willen provincies?**
- **Wat betekent NPLG voor de gebiedsaanpak**
  - Hoe krijgt wisselwerking structurerende keuzes en gebiedsuitwerking vorm? Welke gebiedsafbakening?
  - Welke wederkerige afspraken horen hierbij?
- **Hoe worden doelen en opgaven bepaald (ook voor KRW / Klimaat)?**
  - Schaal van opgaven/doelen, welke opgaven/doelen zijn nationaal en welke regionaal
  - Vergt nadere analyse: doelstellingen, beleidstekorten, schaalniveau, betrokkenheid en commitment rijk
- **Welk bestaand en nieuw instrumentarium is beschikbaar? Hoe wordt onontkoombaarheid geborgd?**
- **Governance / interbestuurlijke samenwerking**
  - Hoe krijgt interbestuurlijke samenwerking vorm, op landelijk en gebiedsniveau
  - Vormgeving borging, monitoring, evaluatie, kennisontwikkeling

Aanpak:

- 3 varianten bestuurlijke inrichting → BC 21 april
- Strategische denktank provincies (koppeling met generiek)
- Reactief / pro-actief

3. Toekomstige toestemmingsverlening

Hoofdvragen:

- **Toekomstig: wat is de strategie voor KT, MLT, LT?**
- **Hoe verankeren we juridisch daadwerkelijk additionaliteit en onontkoombaarheid?**
- **Hoe zetten we natuurdoelen meer voorop → zie uitwerken doelbereik natuur**
- **Wat betekenen leidende principes hoofdlijnenbrief? Hoe werken we die uit?**
  1. *de houdbaarheid van het systeem (en daarmee zekerheid initiatiefnemers) verkiezen boven meer, maar onzekerder ontwikkelruimte.*
  2. *beleidsmatige keuzes moeten er aan bijdragen dat toekomstige vergunningverlening op basis van salderen in principe niet leidt tot een feitelijke toename van stikstofdepositie. (dilemma: dit staat soms op gespannen voet staat wanneer (tijdelijk) beperkte uitstoot volgt uit de noodzakelijke verduurzaming van processen en sectoren).*
  3. *Door de keuzes die gemaakt worden in het systeem meer nadruk op de controleerbaarheid van activiteiten, vergunningen en uitstoot door bevoegde instanties, toezichthouders en handhavers.*
- **Wat is plan B** als de optelsom van maatregelen in 2023 onvoldoende soelaas biedt?
  - Hoe krijgen we tussen provincies **eenheid in verscheidenheid** die ook 'één voor allen en allen voor één' mogelijk maakt?

Aanpak:

Interdisciplinaire werksessies (VTH-ers, beleidsadviseurs natuur en landbouw.) Ook koppelen met denktank generiek beleid.

4. Uitwerken doelbereik natuur

Hoofdvraag: wanneer is het doel bereikt / wanneer is het goed?

- Hoe bepalen we of we natuurdoelen hebben bereikt?
  - Doelbereik Natura 2000 → Koppeling met Natuurdoelanalyses → gericht op IHD stikstofgevoelige natuur
  - Niet stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden → Beheerplannen
  - Doelbereik VHR → 70 % doelbereik programma Natuur → 100 % doelbereik?
- Wat zijn consequenties van de actualisatie Doelensystematiek / wijziging N2000 aanwijzingsbesluiten? Wanneer worden (**100 !**) aanwijzingsbesluiten aangepast?
  - Hoe kunnen we tijdig anticiperen op impact (o.a. voor gebiedsplannen en VTH)
- Wat betekent dit voor de aanpak
  - Uitvoeren bestaande afspraken (Prog Natuur / Natuurinclusief)
  - Prog Natuur Fase 2

Aanpak:

- Doelbereik stikstofgevoelige N2000 → via traject NDA
- Doelbereik overige N2000 → beheerplannen
- Afstemming met lopend traject actualisatie doelensystematiek (BACVP)

5. Landbouwperspectief

Aanleiding

Politiek bestuurlijk is er brede behoefte aan een duidelijk perspectief voor de landbouw. Minder focus op 'verlies' (aankoop bedrijven, zonering etc) maar meer focus op 'wat voor landbouw willen we overhouden' ?
Wat betekent dit voor keuzes / beleid?

Hoofvraag

Wat is de provinciale inzet ten aanzien van 'perspectief voor de landbouw' en tot welke bestuurlijke afspraken met het Rijk moet dit leiden?

- Voor welke vorm van landbouw is waar ruimte (doel / middel sturing)?
- Primaire sector irt keten / Agro&food sector
- Is er een ruimteclaim nodig om de omslag naar grondgebonden te kunnen maken?
- Welke instrumenten beschikbaar?

Aanpak

In aansluiting op strategisch traject vanuit BACVP werken aan perspectief landbouw. Voortouw bij programma Vitaal Platteland, IPSN haakt hierop aan.

- Voorstellen voor inzet bespreken in tweedaagse BACVP / BC?

6. Verkiezingen

Aanleiding:

In maart 2023 vinden Statenverkiezingen plaats.

Wanneer willen we oriëntatie starten op de provinciale inzet met betrekking tot stikstof en natuur voor de periode 2023-2027?

Aanpak

- Eerst beeld van inzet op hoofdlijnen agenderen in BC na de zomer september /oktober 2022
- Koppelen aan bredere IPO inzet richting verkiezingen
- Koppelen aan ideeënvorming voor inrichting bestuurlijke adviescommissies na de verkiezingen

7. Overige

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: FW: Programma strategische sessie AC Stikstof 6 april
Datum: maandag 4 juli 2022 14:19:47
Bijlagen: [image003.png](#)
[hoofdpijnenbrief_20220401.pdf.DRF](#)
[1_20220401 Programmaplan IPSN Conceptversie 10 maart 2022.pdf.DRF](#)
[2_20220401 Slidepack programmaplan IPSN Conceptversie 10 maart 2022.pdf.DRF](#)

En dat is 2.

Van: [REDACTED]@ipo.nl>
Verzonden: maandag 4 april 2022 15:55
Aan: [REDACTED]@ipo.nl>; [REDACTED]@drenthe.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@flevoland.nl>; [REDACTED]@fryslan.frl>; [REDACTED]@ gelderland.nl>;
[REDACTED]t@provinciegroningen.nl>; [REDACTED]@prvlimburg.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@brabant.nl>; [REDACTED]@noord-holland.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@overijssel.nl>; [REDACTED]@provincie-utrecht.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@provincie-utrecht.nl>; [REDACTED]@zeeland.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@pzh.nl>; [REDACTED]@ipo.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@ipo.nl>; [REDACTED]@ipo.nl>; [REDACTED]@ipo.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@p2.nl>; [REDACTED]@p2.nl>

Onderwerp: RE: Programma strategische sessie AC Stikstof 6 april

Goedemiddag AC leden,

Graag willen we komende woensdag elkaar kunnen spreken over de hoofdpijnenbrief. Om aan het begin van onze bijeenkomst hier tijd voor te kunnen nemen verschuift het programma met 30 minuten; onderstaand treffen jullie het aangepaste programma voor de sessie van woensdag. *In de bijlage voeg ik de -vrijdag al verzonden- bijlagen voor het programmaplan toe, met daarnaast de hoofdpijnenbrief zoals deze vrijdag is gepubliceerd op Rijksoverheid.nl.*

Programma Strategische sessie AC stikstof

6 april 2022, 09:30 – 12:30 (via Teams)

-

09:30 – 10:00 Hoofdpijnenbrief

Er is gelegenheid gedachten uit te wisselen over de hoofdpijnenbrief, opvallende onderwerpen zaken uit te lichten en met elkaar te bespreken.

10:00 – 11:00 Programmaplan IPSN

In dit onderdeel van de sessie willen wij jullie graag meenemen in het programmaplan dat op 21 maart door het MT van de IPO vereniging is vastgesteld. Het programmaplan bevat een verdere invulling van het besluit dat in juli 2021 door het IPO Bestuur werd genomen om de ambtelijke organisatie door te ontwikkelen naar een programmaorganisatie stikstof en natuur. Als opmaat naar de vaststelling van het programmaplan in de BC van 21 april willen wij jullie graag meenemen in de inhoud van het plan en daarbij specifiek ingaan op de rol die de AC kan vervullen in de relatie tussen IPSN en de provincies (waar kunnen we elkaar helpen en hoe past de rol van de portefeuillehouders hierin?). Ter voorbereiding op dit gesprek treffen jullie in de bijlagen het programmaplan en bijbehorend slidepack.

-

11:00 – 11:10 Pauze

-

11:10 – 11:30 Uitvoeringscondities bij richtinggevende doelen

Medio/eind april zal het Rijk kiezen voor een scenario om tot richtinggevende gebiedsdoelen te komen. Als volgende stap zal het Rijk de provincies vragen te reflecteren op het gekozen scenario en concept richtinggevende gebiedsdoelen. De provincies zullen hierbij ook uitvoeringscondities formuleren.

In een beeldvormende bespreking gaan we in op de uitvoeringscondities die we op dit moment al in beeld hebben. AC leden worden in een korte bespreking gevraagd om daarbij aanvullingen te geven en aandachtspunten aan te dragen.

11:30 – 12:30 Strategische Agenda

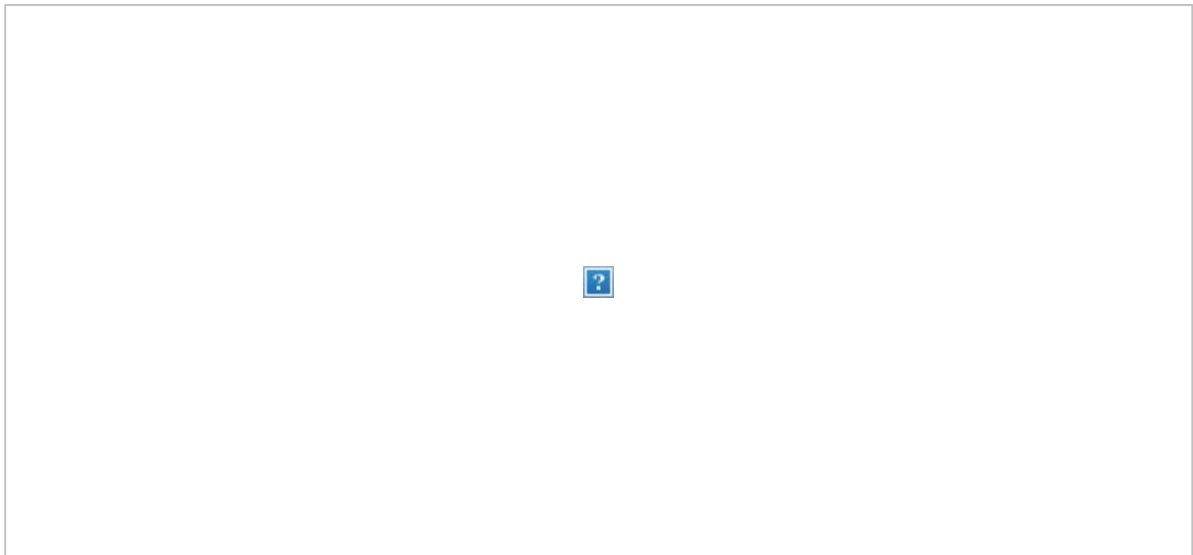
Op basis van een eerste oriëntatie binnen de AC Stikstof en de programmaorganisatie IPSN wordt een zestal onderwerpen voor de strategische agenda voor april 2022 – november 2022 voorgesteld. In onze bespreking wordt per onderwerp stilgestaan bij de hoofdvraag en aanpak.

Onderwerpen voorlopige strategische agenda

1. Bepalen en uitwerken provinciale inzet generieke stikstofbeleid
2. Voorbereiden inzet NPLG (onder andere structurerende keuzes en gebiedsafbakening)
3. Verkenning toekomstige toestemmingsverlening
4. Uitwerken doelbereik natuur
5. Bepalen provinciale inzet ten aanzien van perspectief voor de landbouw
6. Voorbereiding inzet na de provinciale verkiezingen 2023

-

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EC Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

Programma DG Stikstof

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)

Datum 1 april 2022
Betreft Hoofdlijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en
klimaat in het landelijk gebied, en van het bredere stikstofbeleid

Ons kenmerk

█ / █

Bijlage(n)
4

Geachte Voorzitter,

Een schoon en leefbaar land met een rijke natuur. Dat is het land waar we zelf graag in leven en dat we ook graag doorgeven aan de komende generaties. Als minister op de nieuwe post Natuur en Stikstof heb ik bij mijn aantreden de opdracht gekregen om te werken aan een land waarin we fijn kunnen leven en tegelijk ook succesvol kunnen ondernemen, maar waarvoor we onze verplichtingen ten aanzien van de natuur en het klimaat moeten waarmaken. Die balans zult u terugzien in de voorstellen die ik zal doen en de aanpak die dit kabinet kiest. Dat is mijn inzet voor de komende jaren.

De natuur staat momenteel onder grote druk. We zien dat steeds meer dieren en planten verdwijnen en dat de natuur verzwakt en verschaalt. We moeten daarom de biodiversiteit herstellen en een balans bereiken tussen wat de natuur kan dragen en wat we van haar vragen als samenleving. Niet voor niets hebben we daarvoor internationaal ook afspraken gemaakt, waaraan Nederland zich zal houden. Uiteindelijk is de natuur de basis van ons bestaan. Bodem, water en lucht zijn ons kapitaal.

Het kabinet begint niet op nul. De afgelopen periode is met de structurele aanpak stikstof een belangrijk fundament gelegd. Er is de afgelopen jaren al veel gedaan om de stikstofuitstoot omlaag te brengen en natuur te herstellen. Ook in het kader van de klimaat- en wateropgave wordt belangrijke inzet gepleegd.

Tegelijk beseft het kabinet dat dit nog onvoldoende is, zowel vanwege de grote natuuropgave als de druk op vergunningverlening. Dit, terwijl we door moeten met andere grote maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie, de woningbouw, bereikbaarheid en de versterking van defensie. We kunnen ons de stilstand als samenleving niet veroorloven: daarom zet ik in op versnelling en intensivering. Daarbij zijn alle sectoren aan zet. De vrijwilligheid staat voor mij voorop, maar ik beseft dat niet alles overal kan. Mogelijke oplossingen voor (agrarische) ondernemers, passend in hun situatie, zijn innovatie, verplaatsing, extensivering of zelfs vrijwillig stoppen. Wanneer vrijwilligheid te weinig oplevert, worden dwingender maatregelen als onteigening ingezet. Hoe ingrijpend dit voor

een ondernemer is kan ik mij nauwelijks voorstellen. Daarom onderzoek ik hoe ik de vrijwillige regelingen aantrekkelijker en effectiever kan maken.

Ons kenmerk

We zullen maatregelen waar mogelijk slim combineren om de natuur, de bodem en de waterkwaliteit te verbeteren en de klimaatopgave te halen. We hebben het daarom over een integrale aanpak. Deze bestaat zowel uit landelijke als uit gebiedsgerichte maatregelen, waarbij vanwege de grote impact op kwetsbare natuur de inzet op piekbelasters prioriteit krijgt. Hoe we al deze doelen het beste kunnen halen, verschilt in Nederland van gebied tot gebied en hangt bijvoorbeeld af van de bodemgesteldheid en waterkwaliteit in een gebied. Daarom stellen we per gebied de doelen vast die onontkoombaar gehaald moeten worden. Per gebied is het vervolgens aan overheden en betrokken partijen zoals boeren, andere grondgebruikers, bewoners en maatschappelijke organisaties om in te vullen op welke manier de gestelde doelen daar worden gehaald.

Door deze gebiedsgerichte en integrale aanpak krijgt de natuur de kans om zich te herstellen. Op termijn zal daardoor ook de vergunningverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkeling verder op gang komen, waardoor er meer ruimte komt om huizen te bouwen, wegen aan te leggen en duurzaam te ondernemen.

Dit is de grote, ingewikkelde opgave waarmee ik aan de slag ben. Ik beseft dat ik niet voor iedereen een fijne boodschap breng. Het komt de komende jaren aan op samenwerking. Tussen Rijk en provincies. Tussen natuurorganisaties en ondernemers. En ook tussen het kabinet en de beide Kamers. Alleen samen krijgen we het voor elkaar om onze doelstellingen te realiseren. We moeten voortdurend in het oog houden of de stappen die we zetten, daadwerkelijk genoeg effect hebben op onze natuur, ons klimaat en onze waterkwaliteit. En tegelijkertijd moeten we zorgen voor perspectief. Voor gezinnen, die wachten op een huis in een groene wijk, voor ondernemers die hun bedrijf duurzaam willen uitbreiden, voor iedereen die van A naar B wil kunnen reizen. En ook voor boeren, die rondom die natuur hun brood willen verdienen. Die behoefte hebben aan duidelijkheid en consistentie, voordat ze noodzakelijke investeringen doen.

Daar ben ik samen met mijn collega's in het kabinet, medeoverheden en maatschappelijke organisaties mee aan de slag. Een proces waarover ik u met deze brief graag nader informeer. Als bijlagen 1 en 2 bij deze brief vind u: een tijdlijn van de aanpak voor de komende periode, alsook een overzicht op hoofdlijnen van de inzet en verantwoordelijkheid van de diverse betrokken departementen en overheden.

Doelen van de aanpak

Met een integrale aanpak stuurt het kabinet op het onontkoombaar realiseren van vier nationaal en internationaal dwingende doelen:

Natuurherstel en -verbetering: Conform de vereisten van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (VHR) is het voorkomen van verslechtering en het realiseren van een gunstige staat van instandhouding van de natuur een continue verplichting. Het tegengaan van verslechtering moet te allen tijden geborgd zijn. Met de integrale aanpak worden daarnaast richting 2030 onvermijdelijke stappen gezet naar het (op termijn) bereiken van de instandhoudingsdoelen. Vooralsnog is er

geen verplichtend tijdpad gekoppeld aan VHR-doelbereik. Op korte termijn volgt evenwel een voorstel van de Europese Commissie naar aanleiding van de Europese Biodiversiteitsstrategie met daarin mogelijk ook wettelijk bindende tussendoelen voor 2030 en 2040 geformuleerd.¹

Ons kenmerk

Om de VHR-doelen te bereiken moeten diverse drukfactoren worden aangepakt, binnen en buiten natuurgebieden. Naast stikstofvermindering gaat het ook over andere aspecten, zoals verbetering van waterkwaliteit en -kwantiteit, (natuurinclusieve) ruimtelijke inrichting door extra leefgebied en, gebruik van en verbindingen tussen natuurgebieden. Langetermijndoelbereik voor de VHR vereist dat er ook voldoende ruimte komt voor leefgebied buiten Natura 2000-gebieden. Dit gaat zowel over areaal natuur als over areaal extensieve en natuurinclusieve landbouw. De Europese Commissie zal in bovengenoemd voorstel waarschijnlijk een norm stellen van 10 procent landschapselementen in het agrarisch gebied, die verbindingen tussen natuurgebieden en agrarische biodiversiteit versterken. Vanuit het Aanvalsplan 'Versterking Landschappelijke identiteit via Landschapselementen' wordt momenteel uitgewerkt wat er voor nodig is om dit in het landelijk gebied te realiseren. Voor een brede basiskwaliteit natuur in Nederland zal in samenwerking met provincies bovendien in de zomer de Agenda Natuurinclusief worden gepresenteerd.

Stikstofreductie: De sterke overbelasting door stikstof is een van de belangrijkste drukfactoren voor de natuurkwaliteit. Een succesvolle aanpak hiervan is bepalend voor de mate waarop toestemmingverlening mogelijk is voor diverse (economische) activiteiten. In veel natuurgebieden slaat er meer stikstof neer dan de natuur aan kan en worden de zogenaamde kritische depositiewaarden (KDW) (ruim) overschreden. Het kabinet kijkt door middel van natuurdoelanalyses die worden vastgesteld door de ecologische autoriteit breed naar wat er nodig is voor een goede staat van instandhouding en hanteert de KDW daarbij als belangrijke indicator voor de drukfactor stikstof. Met het coalitieakkoord heeft het kabinet de huidige wettelijke doelstelling uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering van 2035 naar voren gehaald. Dit betekent dat in 2030 74% van het stikstofgevoelig Natura 2000-areaal onder de kritische depositiewaarde moet zijn gebracht. In 2025 is dit conform de wettelijke verplichting 40% van dat areaal.

Klimaatopgave landbouw en landgebruik: Het kabinet heeft de ambitie om in 2030 60% minder broeikasgassen uit te stoten dan in 1990. Het wettelijke doel komt op 55% te liggen. Alle sectoren (mobiliteit, energie en industrie, woningbouw, landbouw en landgebruik) moeten hieraan bijdragen. De klimaatopgave voor de landbouw en het landgebruik heeft onder meer betrekking op de veehouderij, de glastuinbouw, veenweidegebieden, landbouwbodems, bossen en natuur. De landbouw en het landgebruik moeten voldoen aan de indicatieve restemissiedoelen 2030 die met uw Kamer zijn gedeeld in de brief van de minister voor Klimaat en Energie (Kamerstuk 32813, nr. 974). In het coalitieakkoord is een

---

¹ Het volledig realiseren van de VHR-opgave gaat in tijd en reikwijdte verder dan de integrale aanpak, bijvoorbeeld in de noodzaak voor extra natuurareaal. In de Tussenverkenning Natuur heeft het PBL de analyse gemaakt dat tot 82% VHR-doelbereik kan worden gekomen als zowel de condities (bv. stikstofdepositie, waterkwantiteit en -kwaliteit) als benodigd extra natuurinclusief leefgebied buiten natuurgebieden (bv. agrarisch natuur- en landschapsbeheer) gerealiseerd worden.

indicatieve broeikasgasreductie van 5 megaton opgenomen, gekoppeld aan de gecombineerde aanpak. Daarnaast zijn indicatieve broeikasgasreducties opgenomen voor de glastuinbouw. Op basis van de ramingen in de Klimaat- en Energieverkenning 2022 worden in het najaar definitieve restemissiedoelen 2030 voor alle sectoren, en dus ook voor landbouw en voor landgebruik, vastgesteld. Voor de sectoren onder de Europese Effort Sharing Richtlijn (ESR), waaronder de landbouw, volgt daaruit een (jaarlijks) emissiebudget richting 2030.

Ons kenmerk

Wateropgave: Hiervoor geldt als doel het bereiken van de goede toestand van oppervlakte- en grondwater zoals omschreven in de KRW, door het uitvoeren van de benodigde maatregelen. Dit is een geldende verplichting voor uiterlijk 2027. De doelen voor de KRW zijn gespecificeerd tot op het niveau van de afzonderlijke waterlichamen en daarmee reeds gebiedsgericht uitgewerkt. De inzet voor de Nitraatrichtlijn levert ook een bijdrage ten aanzien van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. De Europese Commissie ziet streng toe op de naleving hiervan. In het addendum bij het 7^e Actieprogramma is recent door Nederland aangegeven hoe hier invulling aan wordt gegeven (Kamerstuk 33037, nr. 437²).

Waar mogelijk worden binnen de aanpak kansen voor andere terreinen benut, zoals luchtkwaliteit (Schone Lucht Akkoord), zoönosen en geurhinder, met inachtneming van de daarvoor geldende doelen en verplichtingen. Normen en verplichtingen op deze onderwerpen die al gelden, zullen als randvoorwaardelijk meegenomen worden in de uitwerking van de aanpak zodat hieraan wordt voldaan.

Bovengenoemde opgaven hebben grote gevolgen, met name voor de landbouwsector. Een succesvolle transitie van de landbouw en het landelijk gebied speelt daarin een belangrijke rol, waarbij het behalen van de verplichtende doelstellingen verzekerd wordt. Daarom borgen we dat het perspectief voor de landbouwsector onderdeel is van de aanpak. Over de uitwerking daarvan zullen de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en ik overleggen met de meest betrokken partijen. Daarnaast zal ik naar de brede welvaart in het landelijk gebied kijken. De aanpak levert zo helderheid en duidelijkheid op, een toekomstbestendige landbouw en een vitaal platteland, en op termijn ook meer perspectief op vergunningsruimte voor andere grote maatschappelijke opgaven zoals woningbouw, energietransitie, duurzame bedrijvigheid, landbouw, bereikbaarheid en defensie.

Kaders van de aanpak

Integraal

De (internationale) verplichtingen omtrent natuur, water en klimaat worden in samenhang opgepakt. Dat draagt er aan bij dat onzekere investeringen zo veel mogelijk worden voorkomen, middelen zo doelmatig mogelijk worden ingezet en langjarig duidelijkheid en zekerheid wordt geboden aan alle betrokkenen.

---

² Kamerbrief over Addendum 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn en derogatie

Het Rijk is verantwoordelijk voor generiek beleid om aan de landelijke en Europese doelen te voldoen. Generiek beleid vormt een belangrijke basis voor én aanvulling op de gebiedsgerichte aanpak, bijvoorbeeld via de landelijke bronmaatregelen stikstof of maatregelen uit het mestbeleid, bijvoorbeeld naar aanleiding van het addendum voor het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Het kan dan onder meer gaan om beëindigingsregelingen, aankoop en afwaardering van grond, bijvoorbeeld ten behoeve van extensivering, of ondersteuning bij innovatie en investeringen. Net als in de gebiedsgerichte aanpak, moeten op deze onderdelen forse stappen gezet: samen met provincies en sectoren wordt de komende periode geconcretiseerd welke aanscherping van landelijk beleid nodig is en hoe de maatregelen optimaal op elkaar aansluiten. Om ook de stikstofdepositie via de lucht en toevoer van stoffen via het water vanuit buitenlandse bronnen aan te pakken is het vervolgen en intensiveren van de samenwerking met onder meer onze buurlanden nodig.

Ons kenmerk

Generieke maatregelen die verkend worden, zijn bijvoorbeeld versnelling van de reeds op 24 april 2020³ aan uw Kamer toegezegde aanscherping van emissienormen voor ammoniak uit nieuwe en bestaande stallen. Dit is al onderdeel van de huidige aanpak, maar een versnelling kan een belangrijke bijdrage leveren. In het addendum op het 7^e Actieprogramma is ook reeds aangekondigd dat de melkveehouderij binnen 10 jaar volledig grondgebonden zal zijn.⁴ Ook gaat het om de herziening van het mestbeleid, het beleid voor dierenwelzijn, diergezondheid en zoönose,⁵ of regels voor gewasbescherming.

Het kabinet hecht eraan dat alle sectoren een evenredige bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen. Zo ligt er in de sectoren industrie, bouw en mobiliteit een grote verduurzamingsopgave. Hier wordt door Rijk en regio hard aan gewerkt, onder andere via maatregelen en middelen vanuit nationaal klimaatbeleid of Europese regelgeving, waarmee ook de stikstofuitstoot sterk gereduceerd wordt. In het klimaatakkoord is bijvoorbeeld vastgelegd dat alle nieuwe personenauto's die in 2030 op de markt komen 100% elektrisch moeten zijn. Ook gaat het om steeds verder aangescherpte Europese emissienormen voor mobiliteit en industrie en internationale afspraken voor de scheepvaart. Nederland zet actief in op de verdere aanscherping van de Europese emissie-eisen. In het coalitieakkoord is een klimaatfonds van 35 miljard euro aangekondigd om de klimaatdoelen te halen. De ministers voor Klimaat en Energie en van Financiën werken dit fonds gezamenlijk uit. Ook volgt er een beleidsprogramma Klimaat en Energie. Bij het ontwerp en uitvoering van maatregelen ter verduurzaming van industrie en mobiliteit willen we zo effectief mogelijk zowel de klimaat- als de stikstofambities realiseren. Het is onze ambitie daarbij potentiële knelpunten zoals het gebrek aan stikstofruimte weg te nemen. Vanuit mijn verantwoordelijkheid zet ik mij in voor het realiseren van deze samenhang. Daarnaast worden de bronmaatregelen stikstof, zoals uit de structurele aanpak stikstof, voortgezet. Waar dit effectief is, is er aanvullend ruimte in de gebiedsprocessen voor maatwerk, bijvoorbeeld ten aanzien van lokale piekbelasting, zowel in de agrarische als industriële sector.

---

³ Kamerstuk 35 334, nr. 82.

⁴ Kamerstuk 33 037, nr. 437.

⁵ Kamerstuk 25 295, nr. 1357.

Gebiedsgerichte aanpak en nationale regie

De gebiedsgerichte aanpak houdt in dat we per gebied bepalen wat de opgave is. De kenmerken van een gebied, in het bijzonder bodem en water, zijn in dit proces sturende factoren. Vanuit de landelijke doelen stelt het Rijk in samenwerking met provincies aanvullende regionale, bindende doelen vast op de vier eerder genoemde opgaven, waaraan beiden zich committeren. Het is essentieel dat opgeteld de landelijke doelen worden behaald.

Via ruimtelijke keuzes op basis van onder meer water en bodem geven Rijk en medeoverheden kaders en randvoorwaarden aan wat er lokaal moet gebeuren. Dat gaat bijvoorbeeld om overgangsgebieden landbouw-natuur, het beheer van grond- en oppervlaktewater op de hoge zandgronden, de zoetwaterbeschikbaarheid in laag Nederland, de vernatting van veenweidegebieden en over de integrerende rol van 10 procent groenblauwe dooradering met landschapselementen voor de noodzakelijke verbinding van natuur, landgebruik en water. Ten behoeve van de natuurwaarden van de Natura 2000-gebieden is de inzet om overgangsgebieden rond Natura 2000 te realiseren waarbij de opgaven voor natuur, stikstofreductie, klimaat, water en verduurzaming landbouw gelijktijdig kunnen worden aangepakt. Rijk en provincies maken op basis van de doelen afspraken over de bijbehorende maatregelen en middelen.

Landschapsgrond kan een nieuwe vorm bieden om een permanente wijziging van de status van landbouwgrond in natuurlijk beheer naar extensieve natuurinclusieve landbouw te bereiken via eenzelfde systematiek als bij wijziging naar natuurgrond. Zoals ook is aangegeven in de brief van 23 november vorig jaar (Kamerstuk 35925 XIV, nr. 21) over de uitvoering van de motie Boswijk (Kamerstuk 35830-XIV, nr. 17), wil ik vanwege de benodigde transitie en de verstevigde inzet daarvoor de permanente mogelijkheden nog nader uitwerken. Daarbij heb ik ook rekening te houden met de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Ik wil medio 2022 in overleg met IPO, VNG en belanghebbende organisaties in het landelijk gebied een nadere uitwerking van de mogelijkheden en voor- en nadelen en neveneffecten van een permanente wijziging naar landbouwgrond in natuurlijk beheer aan de Tweede Kamer doen toekomen. Daarna zal de doorwerking in regelingen en kaders nog tijd vragen. Conform deze motie en zoals afgelopen najaar in de brief aan de Kamer gemeld kijkt het kabinet daarbij ook naar landschapsgrond als instrument.

Gebiedsplannen

De aanpak krijgt voor een belangrijk deel vorm via gebiedsplannen. Het Rijk stelt daarvoor aan de voorkant de kaders vast. Hierin zullen per provincie (of delen van een provincie) taakstellende doelen worden geformuleerd. Deze zullen zijn afgeleid van de (inter)nationale verplichtingen op het terrein van natuur, stikstof, water (zowel waterkwaliteit als waterbeschikbaarheid) en broeikasgassen (landbouw en landgebruik).

Vanuit hun expertise in de gebieden en passend bij hun bevoegdheid⁶ leggen de provincies in de gebiedsplannen de maatregelen en het instrumentarium vast om de doelstellingen te realiseren. Samen met gebiedspartners werken zij momenteel al aan plannen vanuit de verplichting in de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn). Uiterlijk op 1 juli 2023 zullen de plannen moeten worden gepubliceerd. Het tempo van de stikstofopgave is bepalend. Zo snel mogelijk, naar verwachting in april/mei, zal het kabinet met provincies de richtinggevende doelen voor de ruimtelijke verdeling van stikstofreductie afspreken. De definitieve gebiedsdoelstellingen voor stikstof zullen worden vastgesteld bij publicatie van de gebiedsplannen op 1 juli 2023. Ik streef er samen met provincies naar om de andere doelstellingen op natuur, klimaat en water voor zover beschikbaar op hetzelfde moment dit jaar richtinggevend mee te geven en ook die doelen op 1 juli 2023 vast te stellen. Na het eerste gebiedsplan zijn iteraties en wijzigingsvoorstellen mogelijk, op voorwaarde dat de doelstellingen volledig gerealiseerd worden.

Ons kenmerk

In aanvulling op de doelen voor natuur/stikstof, klimaat en water die in het proces leidend zijn, hebben provincies de ruimte om ook andere doelstellingen mee te nemen. Zoveel mogelijk zal worden voortgebouwd op de processen die momenteel al lopen of in voorbereiding zijn, voor bijvoorbeeld natuurherstel, KRW en de veenweidegebieden. Ik vind het van belang dat het perspectief voor agrarische ondernemers in de gebiedsplannen volwaardig wordt meegenomen. Dat geldt zowel voor het perspectief van de bedrijven die stoppen als de ondernemers die doorgaan. Voor het vaststellen van maatregelen zullen naast de ecologische kenmerken van een gebied (zoals het bodem- en watersysteem) ook de sociaaleconomische en maatschappelijke kenmerken (bijvoorbeeld onderwijs, ondernemerschap en sociale cohesie) belangrijke factoren zijn. Bij de uitvoering van maatregelen om de doelstellingen te halen, is er oog voor de brede welvaart in de gebieden. Dit is nodig om in te kunnen spelen op de impact die ingrijpende, maar noodzakelijke maatregelen hebben op de regio. De Regio Deals kunnen mogelijk als inspiratie dienen: daarin werken regio's met veel energie aan verschillende opgaven en trekken daarbij op met Rijk en partners uit de regio. Ik zal de provincies ook vragen in de gebiedsplannen in beeld te brengen hoe de verschillende opgaven en beoogde maatregelen zich verhouden tot de gewenste ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen in het gebied.

Ten aanzien van het proces om te komen tot gebiedsplannen is het van belang dat de kaders en procedures helder zijn en betrokken partijen gelijkwaardig aan tafel zitten. Ik zal met de provincies afspraken maken over de wijze waarop Rijk en medeoverheden hier gezamenlijk zorg voor dragen.

In de gebiedsplannen worden ook de PAS-melders meegenomen. In het coalitieakkoord is aangegeven dat onder meer legalisering kan helpen bij versnelling van de verduurzaming in de landbouw. Alle initiatiefnemers van activiteiten kunnen deelnemen aan het gebiedsproces, ongeacht of er op dit moment sprake is van een vergunning. Aan het einde van dat gebiedsproces moeten alle activiteiten die zijn opgenomen in een getoetst en goedgekeurd

---

⁶ Hierbuiten vallen bijvoorbeeld maatregelen voor wat betreft het hoofd(vaar)wegennet: deze vergen een landelijke afweging, onder meer vanwege netwerkeffecten.

gebiedsplan en die vergunningplichtig zijn ook een passende vergunning krijgen. Het staat vast dat in de omgeving van zeer overbelaste Natura 2000-gebieden ingrijpende keuzes gemaakt moeten worden om de stikstofbelasting voldoende te reduceren, zowel via landelijk als gebiedsgericht beleid. Ik zal uw Kamer later informeren over de nadere uitwerking, nadat ik hierover met de provincies overleg heb gevoerd.

Ons kenmerk

■■ / ■■■■

Onontkoombaarheid

Het kabinet kiest voor een aanpak die waarborgt dat de doelen op natuur, stikstof, water en klimaat onontkoombaar worden gerealiseerd. Daadwerkelijke verbetering van de natuur is een noodzakelijke basis voor de mogelijkheden tot ruimere en eenvoudiger toestemmingverlening.

Onontkoombaarheid vraagt meer dan het bindend vastleggen van doelen: er moet zeker worden gesteld dat de noodzakelijke maatregelen worden gepland, uitgevoerd en voldoende effect sorteren. Dit vergt dat op het moment dat (gebieds)plannen of beleid worden vastgesteld, het ook duidelijk is welke actie of maatregel getroffen wordt bij tegenvallende uitvoering of effecten. Laat ik voorop stellen dat vrijwilligheid een belangrijk uitgangspunt is, waar ik in de gebiedsprocessen de ruimte voor wil geven. Maar daarbij horen ook escalatiemechanismen wanneer dreigt dat de doelstellingen niet tijdig worden behaald. Als vrijwillige maatregelen - waaronder innovatie, extensivering, verplaatsen of bedrijfsbeëindiging - onvoldoende resultaat opleveren acht ik ingrijpen noodzakelijk. Meer verplichtende maatregelen zoals onteigening - instrumenten die reeds beschikbaar zijn - komen dan op tafel, conform de geldende procedures.⁷ Vooraf moet duidelijk moet zijn wanneer en onder welke voorwaarden dit dwingende instrumentarium wordt ingezet. Dit geldt met name voor gebieden waar de natuur (sterk) overbelast is. Het eerlijke verhaal is dat het niet in elk gebied haalbaar zal zijn om alleen maar uit te gaan van vrijwilligheid. Wanneer (uit het gebiedsproces) blijkt dat een piekbelaster geen toekomst meer heeft, zullen ondernemers de gelegenheid krijgen om via innovatie, verplaatsing en/of extensivering of via vrijwillige stoppersregelingen zijn bedrijfsvoering aan te passen of te beëindigen. Bij bedrijfslocaties waar dat niet lukt zal ik dwingend ingrijpen.

Voor de maatregelen uit de stroomgebiedbeheerplannen⁸ van de KRW geldt overigens al een uitvoeringsplicht, met een termijn van uiterlijk 2027. Deze termijn geldt ook voor de aanvullende maatregelen voor de KRW-opgave die voortkomen uit dit traject.

Vrijwillig instappen van ondernemers is de basis, zodat dwingende instrumenten zoals onteigening zoveel mogelijk voorkomen worden. Daarom onderzoek ik hoe ik de vrijwillige regelingen aantrekkelijker en effectiever kan maken. Hierbij kijk ik onder andere naar een mechanisme waarbij diegene die zich eerder melden voor

---

⁷ Onteigening is een proces waarbij het gehele eigendom van de ondernemer door de betrokken overheid wordt ontnomen, inclusief eventueel daarbij horende gronden. In die gevallen ontvangt de ondernemer een vergoeding op basis van volledige schadeloosstelling ter voorkoming van onteigening.

⁸ Het Nationaal Water Programma 2022-2027.

de stoppersregelingen onder gunstiger voorwaarden kunnen deelnemen. Ook zal ik met de betrokken sectoren bespreken of de fiscale regelgeving bedrijfsbeëindiging belemmert. Als dat het geval is, zal ik met de staatssecretaris van Financiën in overleg treden over mogelijke oplossingsrichtingen.

Ons kenmerk

De inzet op onontkoombaarheid geldt eveneens voor het gebiedsproces zelf, waarbij ik de voortgang van de gebiedsplannen nauwgezet zal volgen. Indien de voortgang onvoldoende zekerheid oplevert op doelbereik, zal ik vanuit mijn regierol vanuit het Rijk ingrijpen op het gebiedsproces. Dit zal ik met voorrang doen in de gebieden die er het slechtst voor staan en waar dus de urgentie het grootst is om de gebieden onder de KDW te krijgen.

Ecologische onderbouwing

Een ecologische onderbouwing is nodig om de opgave scherp te krijgen en zo een goede basis te hebben voor de benodigde maatregelen. De natuurdoelanalyses voor natuur en stikstof spelen een belangrijke rol bij het per Natura 2000-gebied in beeld brengen van de opgave voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen en de beoordeling van de verwachte effecten van geplande of te nemen maatregelen.

In april/mei van dit jaar zal al een quick-scan beschikbaar komen. Deze quick-scan geeft een eerste inzicht in de staat van de natuur. De afronding van de natuurdoelanalyses is voorzien voor eind 2022, uiterlijk 1 april 2023. Als uit de volledige natuurdoelanalyses blijkt dat in gebieden urgente stikstofreductie nodig is om verslechtering te voorkomen en herstel mogelijk te blijven houden, zullen hier versneld maatregelen moeten worden getroffen. Als met vrijwillige maatregelen niet het noodzakelijke resultaat wordt gehaald, komt de inzet van meer dwingend instrumentarium in beeld. Ik zal ervoor zorgen dat dit waar nodig wordt ingezet. Bij de kaders voor de gebiedsplannen zal ik hier een harde deadline voor meegeven, mede afhankelijk van de inzichten uit de (quick-scan van de) natuurdoelanalyses.

Ecologische analyses voor de waterkwaliteit zijn in belangrijke mate reeds opgesteld in het kader van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027. Op basis van deze feitelijke omschrijving kan per gebied het maatregelenpakket voor de gebiedsplannen worden uitgewerkt.

Met de uitgebreide hoeveelheid gegevens die verzameld zullen worden ten behoeve van de monitoring van stikstof en natuur zullen de natuurdoelanalyses periodiek geactualiseerd worden zodat er in de gebieden zicht blijft op het voldoen aan de vereisten vanuit de VHR inzake het tegengaan van verslechtering en het toewerken naar de gunstige staat van instandhouding. Ook de waterkwaliteit wordt periodiek gemonitord als onderdeel van de KRW. Inzichten worden ook gebruikt bij actualisering en bijsturing van gebiedsplannen en (nationaal) beleid.

Een nieuw op te richten Ecologische Autoriteit zal een belangrijke rol gaan spelen bij de wetenschappelijke toetsing van ecologische analyses. Het streven is om de Ecologische Autoriteit medio dit jaar operationeel te hebben.

Natura 2000: de basis voor het NPLG op orde maken

Voor het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is het belangrijk dat er duidelijkheid bestaat over wat in de Natura 2000-gebieden beschermd moet worden vanwege de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. Op dit vlak is er sprake van achterstallig onderhoud. Sinds het in werking treden van de richtlijnen zijn bijna alle gebieden voorzien van een aanwijzingsbesluit. Voor vier (bestaande) Natura 2000-gebieden zal dat de komende maanden gaan gebeuren. Ook zal het Wijzigingsbesluit Aanwezige waarden Habitatrichtlijngebieden worden vastgesteld, zodat noodzakelijke correcties kunnen worden verwerkt voor circa 100 gebieden. In bijlage 3 bij deze brief staan de details vermeld. Daarnaast is gebleken dat er een proces gestart moet worden om de Vogelrichtlijngebieden te actualiseren. Aanleiding hiervoor is het rapport 'Important Bird Areas in The Netherlands 2019'⁹. Het actualiseren van gebieden naar aanleiding van een 'IBA-rapport' is een juridisch vereiste. Dit moet zorgvuldig en inhoudelijk goed onderbouwd plaatsvinden. U ontvangt hierover binnenkort een afzonderlijke brief.

Perspectief landbouw

De integrale, gebiedsgerichte opgaven vragen grote inzet van de agrarische sector. Tegelijkertijd is een krachtige landbouwsector, die sterk genoeg is om de omslag naar kringlooplandbouw door te maken, een voorwaarde voor het realiseren van de doelen. Een veerkrachtige landbouw is daarbij een belangrijke drager voor de sociaaleconomische vitaliteit en leefbaarheid van het landelijk gebied. Bij de (versnelling van) de transitie naar een duurzaam voedselsysteem moeten agrarisch ondernemers in staat worden gesteld om binnen de gebiedsdoelen toekomstbestendige keuzes te maken voor hun bedrijf, passend bij de gebiedsgerichte opgaven en met voldoende zekerheid voor het verdienvermogen en bedrijfseconomische continuïteit.

Het is noodzakelijk dat de aanpak snel tot duidelijkheid over en stabiliteit in doelen en kaders leidt en inzicht biedt in welke instrumenten agrarische ondernemers ten dienste staan. Daarbij worden diverse ontwikkelrichtingen onderscheiden, zoals innovatie, extensivering, omschakelen naar nieuwe vormen van landbouw, verplaatsing en bedrijfsbeëindiging. Ook is het belangrijk om oog te hebben voor de bredere betekenis van voedselzekerheid. De gevolgen van de ontwikkelingen in Oekraïne tonen ook het belang van de transitie naar een duurzaam landbouw- en voedselsysteem. De minister van LNV zal uw Kamer voor de zomer nader informeren over de uitwerking van het perspectief voor de landbouw in brede zin, waaronder de internationale dimensie, de samenhang met het klimaatprogramma en de niet-vrijblijvende afspraken met de keten over de versterking van de positie van de boer.

Middelen, instrumenten en uitvoering

Transitiefonds (instellingswet)

Voor het mogelijk maken van de aanpak introduceert het kabinet een transitiefonds. Hiervoor zal nog voor de zomer een instellingswet in procedure worden gebracht zodat de wet onderdeel is van de ontwerpbegroting die op Prinsjesdag 2023 wordt aangeboden aan uw Kamer. In het fonds reserveert het

---

⁹ www.sovon.nl/nl/publicaties/important-bird-areas-netherlands-2019.

kabinet tot 2035 incidenteel 25 miljard euro. De middelen van het fonds zijn specifiek bedoeld voor het realiseren van de doelstellingen op het vlak van natuur, stikstof, water en klimaat (landbouw en landgebruik) zoals hierboven beschreven, en de daarvoor benodigde transitie in de landbouw en het landelijk gebied. Op dit moment wordt er gewerkt aan een nadere en noodzakelijke vormgeving van het fonds.

Ons kenmerk

Ik vind het van groot belang dat de middelen uit het transitiefonds doelmatig worden ingezet. In de context van de instellingswet zal ik in samenwerking met de andere departementen nadere (toetsings)criteria uitwerken om tot uitkering van de middelen te komen. Daarnaast zullen de gebiedsplannen worden getoetst door de Ecologische Autoriteit en zal er, zodra de aanpak voldoende vorm heeft gekregen, een onafhankelijke doorrekening volgen van de integrale aanpak om te beoordelen in hoeverre de verschillende doelen worden gehaald.

Instrumenten en maatregelen

Het uiteindelijke pakket aan maatregelen om de doelen te realiseren, inclusief het bijbehorende tijdpad, zal uit een mix van landelijke (bron)maatregelen en gebiedsgerichte maatregelen bestaan. Voor een belangrijk deel zullen de maatregelen in de gebiedsplannen zijn beslag krijgen.

Vooruitlopend op de nadere vormgeving van het fonds is in het coalitieakkoord¹⁰ een aantal categorieën van maatregelen en instrumenten gemarkeerd. Dat gaat om een mix van verduurzaming en innovatie, en opkoop en afwaardering. Een groot deel van het budget is bestemd voor opkoop, financiële afwaardering van grond en additionele maatregelen voor de KRW. Met deze inzet kan gecombineerd resultaat worden geboekt op alle vier de doelstellingen omtrent natuur, stikstof, water en klimaat en kan tegelijkertijd ingezet worden op extensivering van de landbouw, agrarisch natuurbeheer of natuurontwikkeling afhankelijk van de mogelijkheden in specifieke gebieden. Onder andere het beperken van risico's op zoonosen in bijvoorbeeld veedichte en waterrijke gebieden kan hierbij meekoppelen. Met deze opkoopregelingen, en afwaardering en inzet van grond wordt zowel een forse bijdrage geleverd aan de opgaves als perspectief aan stoppende en blijvende ondernemers geboden. Zo worden ondernemers ondersteund bij het beëindigen van hun bedrijf, maar krijgen de blijvende ondernemers meer ruimte voor bijvoorbeeld extensivering. Met inzet van het fonds zal tevens natuurareaal worden uitgebreid om zo de kwetsbare natuur verder te ondersteunen (o.a. door extra leefgebied of tegengaan versnippering) en een bijdrage te leveren aan het VHR-doelbereik. Met het oog op de opgave vanuit de KRW is ook een post opgenomen, met als doel gericht maatregelen te kunnen nemen in onder andere de waterhuishouding, het tegengaan van verdroging maar ook de uitbreiding van bufferstroken. De additionele middelen voor het realiseren van de KRW zullen primair ingezet worden voor herstel van beekdalen op zandgronden. Deze inzet draagt bij aan zowel het VHR- en KRW-doelbereik als de klimaatopgave voor landgebruik.

---

¹⁰ Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst, budgettaire bijlage bij coalitieakkoord 2021-2025.

De inzet van het fonds is ook gericht op verdere verduurzaming van de agrarische bedrijfsvoering. Ondernemers zullen worden ondersteund in het doorvoeren van de noodzakelijke aanpassingen in hun bedrijfsvoering zodat deze past bij de kaders zoals die volgen uit de bodem- en watergesteldheid en de verplichtingen naar de natuur. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om uitrol van innovatieve staltechnieken (die ook bijdragen aan een beter dierenwelzijn en diergezondheid), het treffen van managementmaatregelen, vermindering van ammoniakemissies bij het uitrijden van mest en circulaire mestverwerking. Daarnaast zijn er middelen beschikbaar om het ondernemerschap en de innovatieve doorontwikkeling van de agrarische sector te ondersteunen. Daarbij is ook aandacht voor sociale innovaties en de snelle toepassing van innovaties in de praktijk. Ik houd bij de nadere vormgeving van de (bestaande en aankomende) regelingen die bijdragen aan het toekomstperspectief van de landbouw rekening met het voorziene perspectief in een gebied en het bijbehorende gebiedsproces. Dit, om zo bijvoorbeeld lock-in-effecten te voorkomen.

Ons kenmerk

Naast deze genoemde maatregelen in relatie tot het fonds zijn andere sporen het (op landelijk niveau) verder ontwikkelen van normeren en (op gebiedsniveau) de inzet van instrumentarium op het gebied van ruimtelijke ordening, waaronder de wijziging van de ruimtelijke bestemming. Voor de borging van de veranderingen van grondgebruik in beekdalen in zandgebieden is eerder al aangegeven dat het kabinet de mogelijkheid beziet om per 2027 het bestemmingsplan (in de toekomst 'omgevingsplan') te wijzigen, waarmee de verplichting tot bijvoorbeeld natuurgrond of natuurinclusief grasland met extensieve begrazing wordt vastgelegd.¹¹ Gekoppeld aan opkoop en het wijzigen van de agrarische functie in een andere functie kan als onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak verder bijvoorbeeld ook de Wet voorkeursrecht gemeenten (in de toekomst Omgevingswet) worden ingezet. Ook kunnen de instrumenten van ruilverkaveling en herverkaveling worden ingezet om in het licht van de toekomstige functies in het gebied tot een betere inrichting te komen.

Ondersteuning en regie

Om de aanpak te ondersteunen en waar nodig bij te sturen richten het kabinet en IPO een gezamenlijke regieorganisatie in die zowel Rijk als provincies ondersteunt. Het Rijk en de provincies maken aan de voorkant afspraken over de kaders, processen en protocollen waarlangs de regieorganisatie werkt, zodat deze transparant en duidelijk zijn voor de uitvoering.

Als 'tussenorganisatie' moet de regieorganisatie het Rijk, provincies, en andere overheden in staat stellen om te komen tot een succesvolle en slagvaardige uitvoering van de transitie van het landelijk gebied. Nauwe samenwerking tussen de overheden is van belang, omdat de een niet zonder de andere kan om tot resultaat te komen.

Er komt onder andere een grondbank die vrijkomende grond uitgeeft voor bijvoorbeeld het extensiveren, omvormen en verplaatsen van bedrijven, alsook voor het versterken van natuur. De grondbank faciliteert zo in samenwerking met

---

¹¹ Addendum op het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

regionale grondbanken de gebiedsprocessen en helpt zowel boeren die stoppen als boeren die willen blijven. Het vormgeven van de toegang tot de landelijke grondbank en budget om grond af te waarderen is een van de taken van de regieorganisatie.

Ons kenmerk

De komende tijd wordt de regieorganisatie verder uitgewerkt, met als doel om 1 oktober 2022 operationeel te zijn. Vóór 1 oktober worden waar mogelijk al taken vervuld, bijvoorbeeld als het gaat om het aanspreekbaar zijn voor provincies met vragen over de transitie van het landelijk gebied.

Voor wat betreft de klimaatopgave die meeloopt in de integrale aanpak in het landelijk gebied, is een goede verbinding met de uitvoeringsstructuur en governance van het Klimaatakkoord van belang. Ik zal in samenspraak met de minister voor Klimaat en Energie deze verbinding uitwerken.

Monitoring, evaluatie en bijsturing

Gelijktijdig met het uitwerken en concretiseren van de aanpak met de provincies werk ik met de kennisinstellingen aan een zorgvuldige monitoring van de maatregelen in de verschillende sectoren voor natuur, stikstof, water en klimaat, alsook van de uitvoering van de aanpak (governance, samenwerking en werkwijze gebiedsprocessen) en sociaaleconomische impact, waaronder landbouwperspectief. Zo kan bijvoorbeeld in beeld worden gebracht of maatregelen volgens planning verlopen om de natuurdoelen op specifieke plaatsen te halen. Hierdoor kan de aanpak tijdig worden bijgestuurd en aangescherpt. Deze aanpak zal ook op de gebiedsplannen worden toegepast. Een lerende aanpak voor gebiedsgericht werken stimuleert het leren en innoveren door alle betrokkenen, in gebieden, tussen gebieden en het systeemniveau.

Ik besef terdege dat er grenzen zijn aan kennis en modellen, waardoor onzekerheden niet volledig weg te nemen zijn. Hier houden we in de aanpak rekening mee. Zo zijn (naar advies van het Adviescollege Meten en Berekenen Stikstof) verbeteringen aangebracht in het meet- en rekensysteem in brede zin, maar ook keuzes gemaakt om de doelgeschiktheid van het AERIUS-systeem voor vergunningverlening te verbeteren. Het systeem biedt daarmee een robuuste en goed uitlegbare basis voor de aanpak gericht op natuurherstel en stikstofreductie.

Tegelijkertijd zie ik kansen om het meet- en rekensysteem te verbeteren. Zo is naar het advies van het Adviescollege het Nationaal Kennisprogramma Stikstof (NKS) ingesteld. Hierin wordt onder andere gekeken naar het gebruik van meerdere (waaronder buitenlandse) modellen om de uitkomsten van de berekeningen robuuster te maken (ensemble-modellering).

Daarnaast moet en wil het kabinet een forse impuls geven aan het meten van emissies op bedrijfsniveau. Door meer en fijnmaziger te meten worden de rekenmethodes verbeterd. Ook wordt inzichtelijk voor uitstotende bedrijven welke bijdrage zij zelf leveren en hoe zij tot verdere reductie kunnen komen. De uitwerking hiervan heeft nog voeten in de aarde: zo moeten meetmethodes fraudebestendig zijn, moet de datalogistiek geborgd zijn en de meettechnieken verder worden ontwikkeld. Het kabinet zal binnen het NKS een programma inrichten, waarbij lopende kennis- en praktijkprojecten aan elkaar worden gekoppeld om onder andere op de langere termijn real-time emissiemetingen bij

stallen mogelijk te maken. Deze ontwikkeling helpt om op termijn tot het meten op bedrijfsniveau te komen. Het advies dat de kwartiermaker ten behoeve van versnelling innovatieve stalsystemen, hoogwaardige mestverwerkingstechnieken en technologie bij mestaanwending Ruud Tijssens¹² naar verwachting medio dit jaar oplevert, wordt hierbij betrokken.

Ons kenmerk

Ruimte voor ontwikkeling, toestemmingverlening en legalisatie

Stappen in de toestemmingverlening

Diverse onderdelen van het instrumentarium voor toestemmingverlening worden momenteel getoetst in rechterlijke procedures. Er bestaat gerelateerd aan dit instrumentarium op dit moment geregeld onduidelijkheid en onzekerheid bij bevoegde instanties en initiatiefnemers over verleende vergunningen, aanvragen voor nieuwe initiatieven en de houdbaarheid van huidige procedures.

Dit is het gevolg van het feit dat we in Nederland te veel en te lang over de grens zijn gegaan van wat de natuur aankan. Op de meest kwetsbare habitats zal binnen afzienbare termijn een flinke vermindering van de stikstofdepositie gerealiseerd moeten worden. Voor het behoud van onze natuur en omdat alleen zo zicht op herstel van de natuur en meer ruimte voor maatschappelijke en economische activiteiten ontstaat. De staat van de natuur is immers bepalend voor de mate waarin nieuwe activiteiten ontplooid kunnen worden. Daarbij geldt dat in bepaalde gebieden wel (beperkt) mogelijkheden zijn.

Indien een goede staat van de natuur niet zo snel en zo onontkoombaar mogelijk geborgd wordt, komen instrumenten voor toestemmingverlening steeds verder onder druk te staan en neemt de onzekerheid voor ondernemers verder toe. De stappen die het kabinet maakt zijn noodzakelijk om uit deze huidige impasse te komen. Met de integrale, onontkoombare gebiedsgerichte aanpak wordt het fundament gelegd voor een eenvoudiger systeem van toestemmingsverlening dat op termijn meer ruimte gaat bieden voor nieuwe maatschappelijke en economische ontwikkelingen voor sectoren zoals landbouw, energie of woningbouw. Dat leidt tot meer zekerheid voor ondernemers.

Ik acht het noodzakelijk om snel stappen te zetten om meer zekerheid en duidelijkheid te bieden aan initiatiefnemers en bevoegd gezag bij de bestaande instrumenten van toestemmingverlening. Daarom zet ik de komende tijd in op het aanscherpen en verduidelijken van het beleid en instrumentarium van toestemmingverlening. Vanzelfsprekend moet zijn geborgd dat de stand van de natuur (juridisch) bepalend is voor de mate waarin (nieuwe) activiteiten ontplooid kunnen worden. Bij beleidsmatige aanpassingen hanteer ik de volgende leidende principes. Het eerste leidende principe is dat ik de houdbaarheid van het systeem, en daarmee zekerheid en duidelijkheid voor initiatiefnemers en bevoegd gezag, verkies boven meer, maar onzekerder ontwikkelruimte. In aanvulling daarop zullen beleidsmatige keuzes er toe moeten bijdragen dat toekomstige vergunningverlening op basis van salderen in principe niet leidt tot een feitelijke toename van stikstofdepositie. Daarbij markeer ik wel het dilemma dat dit soms op gespannen voet staat wanneer (tijdelijk) beperkte uitstoot volgt uit de

---

¹² Kamerstuk 28 973, nr. 249.

noodzakelijke verduurzaming van processen en sectoren. Het laatste principe dat ik hanteer is dat er door de keuzes die gemaakt worden in het systeem meer nadruk komt op de controleerbaarheid van activiteiten, vergunningen en uitstoot door bevoegde instanties, toezichthouders en handhavers.

Ons kenmerk

■ / ■

Met in achtneming van deze principes ben ik in samenwerking met vertegenwoordigers van bevoegde instanties in beeld aan het brengen welke stappen we gaan zetten op latente ruimte, extern salderen, intern salderen, beweiden, het gebruik van Rav-factoren bij depositieberekening en bemesten. Vanzelfsprekend komen ook toezicht- en handhavingsaspecten in beeld. Ik voer hierbij ook de dialoog met verschillende betrokken maatschappelijke partners.

Toezicht en handhaving vormen het sluitstuk van toestemmingverlening. Verbetering van handhaving en toezicht is noodzakelijk om er zeker van te zijn dat uitvoeringspraktijk in lijn is met wet- en regelgeving. Samen met bevoegde instanties (IPO, VNG) zal ik de versterking vormgeven, één van de aspecten daarbij is het verstevigen van de informatiepositie van het bevoegde gezag.

Ik zal uw Kamer nog voor de zomer nader informeren over de concrete invulling van deze aanscherpingen.

Ontwikkelruimte

Ik besef dat veel maatschappelijke opgaven onder druk staan door een gebrek aan stikstofruimte. Hierbij gaat het onder meer om projecten en activiteiten van nationaal belang zoals woningbouw, energietransitie, duurzame bedrijvigheid, landbouw, bereikbaarheid, defensie, alsook het legaliseren van PAS-meldingen. De huidige staat van de natuur leidt ertoe dat er op dit moment zeer beperkt ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen. Dat zal de komende jaren zo blijven en de noodzakelijke versterking van de houdbaarheid van toestemmingverlening zal niet tot meer, en mogelijk zelfs tot minder, ruimte leiden. Dat betekent niet dat er geen ruimte is of zal ontstaan. Zo heeft het vorige kabinet reeds besloten tot de partiële bouwvrijstelling, waarvan ik het belangrijk vind dat die inzetbaar blijft. Ook heeft het vorige kabinet besloten¹³ om via het stikstofregistratiesysteem (SSRS) stikstofruimte beschikbaar te stellen voor het mogelijk maken van woningbouwprojecten en zeven MIRT-projecten. Vanuit het SSRS wordt bovendien ruimte ingezet voor de wettelijke opdracht de PAS-meldingen te legaliseren, aanvullend op de ruimte die hiervoor al voorzien is in de ontwikkelreserve (zie onder).

Een integrale afweging van de verschillende projecten en activiteiten van nationaal belang is gevraagd voor als op termijn beperkt meer ruimte beschikbaar komt. Het kabinet zal daarom op termijn de wijze van prioriteitsstelling van projecten en activiteiten van nationaal belang verder uitwerken.

Ook langs de lijnen van de gebiedsgerichte aanpak werk ik aan een perspectief op ontwikkelruimte. Om zo goed mogelijk gebruik te kunnen maken van de beperkte ruimte werkt het kabinet ook met provincies aan een systematiek met

---

¹³ Kamerstuk 35334 nr. 1.

(provinciale) stikstofbanken. Hier kan vrijkomende en inzetbare stikstofruimte worden gekoppeld aan vooraf aangewezen categorieën activiteiten.

Ons kenmerk

Met de integrale, gebiedsgerichte aanpak werkt het kabinet samen met provincies aan een systeemspromg. Als zowel in landelijke wet- en regelgeving als in de gebiedsplannen is vastgelegd met welke maatregelen, middelen en instrumenten de doelstellingen ten aanzien van natuur onontkoombaar worden gerealiseerd en waarbij onder meer zeker is gesteld dat de effecten van de maatregelen zich (zullen) voordoen, ontstaat op den duur meer perspectief op een andere wijze van toestemmingverlening en ruimere mogelijkheden voor nieuwe economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Door de uitwerking van landelijke regelgeving en de gebiedsplannen ontstaat ook meer duidelijkheid voor bevoegde instanties en initiatiefnemers van projecten en belangengroeperingen welke (additionele) maatregelen getroffen moeten worden om ontwikkelingen mogelijk te maken. Hierbij geldt dat alleen extra ruimte ontstaat waar er voldoende met maatregelen geborgd is dat onder meer de natuurkwaliteit minimaal behouden blijft. Op deze manier extra ruimte creëren zal niet in alle gebieden kunnen en de extra ruimte en tijdspad zullen grotendeels worden gedictieerd door de effectiviteit van de maatregelen.

Ontwikkelreserve

Als onderdeel van de structurele aanpak heeft het vorige kabinet een ontwikkelreserve aangekondigd van minimaal 20 mol/ha/jr die volgt uit de toen aangekondigde maatregelen. Daarvan is 11 mol/ha/jr voorzien voor het legaliseren van PAS-meldingen en 9 mol/ha/jr voor projecten van nationaal belang. Ik hecht er echter aan erop te wijzen dat de inzet van deze ontwikkelreserve aan de geldende eisen voor toestemmingverlening moet voldoen. Dat betekent dat inzet van de ontwikkelreserve alleen daar mogelijk is waar de ruimte niet nodig is voor natuurbehoud of -herstel. Kortom, de ruimte voor inzet wordt bepaald door de (lokale) staat van de natuur. Gegeven die staat en de huidige opbrengst van bestaande maatregelen zie ik op dit moment en de komende jaren slechts beperkt ruimte om de ontwikkelreserve in te zetten.

Legalisatieprogramma

Het kabinet vindt het belangrijk dat PAS-melders en uitvoerders van (voorheen) meldingsvrije activiteiten zekerheid wordt geboden. Met het recent vaststellen van het Legalisatieprogramma (28 februari 2022) en de recente wijziging van de Regeling natuurbescherming zijn noodzakelijke stappen genomen om meldingen te legaliseren. Het kabinet blijft breed zoeken naar mogelijkheden om zo snel als mogelijk te legaliseren. De verwachting is dat in medio 2022 de eerste stikstofruimte beschikbaar komt. In dat geval ontvangen de eerste initiatiefnemers in de zomer een verzoek om een vergunningaanvraag te doen. Voor de wijze waarop Rijk en provincies met handhavingsverzoeken omgaan, mede naar aanleiding van de mij toegestuurde brief door de provincie Overijssel, verwijs ik u naar de brief van 24 maart jl. (Kamerstuk 35334, nr. 176). Net als alle andere projecten en activiteiten moet de uitvoering van het legalisatieprogramma worden gezien in het kader van het gebiedsproces waar bepaald moet worden welke activiteiten op welke manier nog kunnen plaatsvinden.

Vergunningverlening met behulp van het stikstofregistratiesysteem

Met de PAS-uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 kwam de vergunningverlening in Nederland nagenoeg stil te liggen. Om op korte termijn de stikstofdepositie te laten dalen, de natuur te herstellen en de vergunningverlening weer op gang te brengen, kondigde het kabinet op 13 november 2019 (Kamerstuk 35334, nr. 1) een pakket maatregelen aan, bestaande uit ammoniakreductie via voermaatregelen, de reductie van stikstofdepositie door subsidieregeling sanering varkenshouderijen en het besluit tot de landelijke snelheidsverlaging waardoor de maximumsnelheid overdag op snelwegen naar 100 km/u ging. Ook besloot het kabinet om een stikstofregistratiesysteem (SSRS) voor het registreren en verdelen van stikstofruimte in te stellen om daarmee de toestemmingverlening voor 75.000 woningen en 7 specifieke MIRT-projecten mogelijk te maken. In augustus 2020 bleek het (inrekenbare) effect van de voermaatregel door de weersomstandigheden te gering (Kamerstuk 35334, nr. 118). De uit de veevoermaatregel beoogde ruimte wordt vanaf dat moment geleverd door de effecten van de subsidieregeling sanering varkenshouderijen. De maatregel van de verlaagde maximumsnelheid overdag heeft gezorgd voor stikstofruimte voor de bouw van ruim 33.000 woningen. Daarmee heeft deze maatregel de vergunningverlening voor woningbouw op gang gehouden, zoals op moment van besluitvorming beoogd was.

De snelheidsmaatregel niet meer gebruiken voor vergunningverlening

Het is van belang dat de stikstofruimte in het SSRS voldoet aan de (juridische) voorwaarden om een vergunning op te baseren. De snelheidsmaatregel is daarvoor niet langer inzetbaar. Het kabinet heeft in dit verband besloten de snelheidsverlaging niet langer ter beschikking te stellen voor nieuwe vergunningen. Dat heeft een aantal redenen. Een daarvan is het risico dat na elke jaarlijkse actualisatie en vanwege de effecten van COVID-19 op de mobiliteit de precieze opbrengst van de landelijke snelheidsverlaging niet op het vereiste detailniveau zeker is. Eerder bent u reeds geïnformeerd dat om die reden in de MIRT-projecten geen gebruik zal worden gemaakt van de landelijke snelheidsverlaging in het SSRS (Kamerstuk 35925, nr. A-24). Ook heeft het kabinet hierin betrokken dat als gevolg van het eerdere besluit van een maximale rekenafstand, er in AERIUS Register lokaal forse veranderingen kunnen gaan optreden in de depositie-effecten van de snelheidsmaatregel.

Dit alles leidt er toe, dat de reëruimte van de maatregel voor de toekomst niet meer voldoende is en deze daarom niet meer beschikbaar wordt gesteld voor nieuwe vergunningen. De reeds toegedeelde ruimte in definitieve besluiten wordt door dit besluit niet aangetast: die ruimte was toen voldoende beschikbaar. Het besluit om depositieruimte niet meer in te zetten voor nieuwe vergunningen betekent niet dat de maximumsnelheid op rijkswegen weer omhoog kan. De stikstofuitstoot in Nederland is daarvoor nog steeds te groot. De niet voor woningbouw-vergunningen gebruikte ruimte van de snelheidsverlaging komt ten goede aan natuur.

Nieuwe stikstofruimte in SSRS ten behoeve van vergunningverlening

Het SSRS heeft de afgelopen jaren zijn functie bewezen en blijft in stand in de volgende fase van de stikstofaanpak. Het SSRS zal bij openstelling dit jaar

Ons kenmerk

■■ / ■■■■

beschikbaar zijn voor dezelfde doelen¹⁴ en met nieuwe stikstofdepositieruimte, die beschikbaar komt door een deel van de effecten van de subsidieregeling sanering varkenshouderijen. Met het scherper in beeld krijgen van de locaties van de behoefte aan depositieruimte voor woningbouw zal het kabinet het SSRS verder zo (gebieds)gericht mogelijk aanvullen met onder andere een deel van de stikstofruimte gekregen uit de effecten van aanvullende bronmaatregelen (Subsidieregeling walstroom zeevaart en de Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden) zodra deze ruimte daadwerkelijk beschikbaar is. Hierover is uw Kamer op 30 juni 2021 geïnformeerd (Kamerstuk 28973, nr. 244).

Ons kenmerk

Vastleggen van de aanpak in programma's en wetgeving
Voor de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied en van het bredere stikstofbeleid wordt er gewerkt aan de instrumenten om die aanpak en de bijbehorende doelen op onontkoombare wijze te verankeren. Daar zal ook wet- en regelgeving bij horen.

Het kabinet heeft aangekondigd de doelstellingen in de Wsn te versnellen van 2035 naar 2030, waarmee dit in lijn komt met het advies van het adviescollege Stikstofproblematiek (commissie-Remkes), waarbij alle sectoren hun evenredige stikstofbijdrage leveren. Het gaat om aanpassing van de Omgevingswet of, afhankelijk van de tijd, eventueel de Wet natuurbescherming. Zoals ik in de gezamenlijke brief met de minister van LNV over de wetgevingsagenda, die ik parallel aan deze brief naar uw Kamer stuur, ook aangeef, zal het daarvoor benodigde wetsvoorstel naar verwachting in de eerste helft van 2023 bij uw Kamer worden ingediend. Met de voorbereiding van het wetsvoorstel is inmiddels gestart.

Voor zover ook andere aspecten van de aanpak formele wetgeving vereisen, zoals de versterking van het instrumentarium rond toestemmingverlening waarover uw Kamer voor de zomer wordt geïnformeerd, zullen deze zoveel mogelijk in dat wetsvoorstel worden meegenomen.

De gebiedsgerichte aanpak zal voor een belangrijk deel vorm krijgen in het NPLG. Hierin zullen onder andere de regionale doelen worden vastgelegd, maar ook de gebiedsprocessen en uitgangspunten die daarbij horen, evenals de ontwikkeling van een samenhangende uitvoeringsstructuur. Het NPLG wordt op dit moment nader uitgewerkt en in mei zal uw Kamer de startnota over het NPLG ontvangen. Dit is een gezamenlijk product van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en LNV, waaruit ook de raakvlakken met verantwoordelijkheden van deze departementen blijken. Dit najaar is voorzien om het concept-NPLG op te leveren.

Vanwege de noodzakelijke te nemen stappen in de stikstofaanpak houdt het kabinet het tijdpad en verplichtingen van de huidige Wsn aan. Het kabinet start daarom in mei dit jaar de inspraak op het ontwerpprogramma Stikstofreductie en Natuurverbetering (programma SN). Dit programma, een verplichting uit de Wsn,

---

¹⁴ De ruimte die niet nodig is voor woningbouw- en 7 MIRT-projecten kan worden ingezet voor de legalisatie van PAS-meldingen.

zal alleen het reeds formeel vastgestelde beleid volgend uit de eerder gepresenteerde structurele aanpak bevatten. Dit Programma SN voorziet in een uitvoeringsplicht voor maatregelen die opgenomen zijn in het programma. Het programma SN wordt volgens planning na de zomer vastgesteld, waarna het op een later moment wordt geactualiseerd en bijgesteld op basis van de gecombineerde aanpak die in deze brief uiteen wordt gezet.

Ons kenmerk

Het kabinet beoogt maximale synergie te bereiken tussen de brede integrale aanpak, het programma SN en het NPLG. Ik merk daarbij op dat de inzet ten aanzien van de stikstof-, klimaat- en wateropgave nadrukkelijk uit meer elementen bestaat dan de reikwijdte van het NPLG en het Programma SN.

Aanvullend worden in het beleidsprogramma Klimaat en Energie de aangescherpte klimaatopgave voor de landbouw en het landgebruik uitgewerkt. Dit programma verschaft onder meer inzicht in de verschillende maatregelen, de beoogde klimaatwinst per maatregel en de financiering. Uw Kamer wordt vóór de zomer over het beleidsprogramma geïnformeerd. De aanpak zoals beschreven in deze brief zal hier een belangrijk onderdeel van uit maken. Dit komt naast het bestaande klimaatbeleid, waarvan het Klimaatakkoord met een veelheid aan afspraken voor de landbouw en het landgebruik de belangrijkste pijler is.

Het klimaatbeleid is nu grotendeels nationaal ingestoken, al zijn er al de veenweidevisies, en de bossenstrategie van Rijk en provincies samen. De nieuwe gebiedsgerichte aanpak vergt voor diverse onderdelen van het klimaatbeleid een behoorlijke aanpassing. De uitdaging is om recht te doen aan de integrale aanpak in het landelijk gebied en tegelijkertijd onnodige complexiteit en vertraging te voorkomen. Ik zet mij er voor in om hier een goede balans in te vinden.

Versnelling en intensivering op de korte termijn

Terwijl de komende periode de aanpak verder vorm krijgt, mogen de komende jaren niet verloren gaan. De natuuropgave én de problematiek voor ruimtelijke en maatschappelijke opgaven is daarvoor te groot en te urgent. Ik wil daarbij geen kansen onbenut laten. Ik bouw daarom voort op de stappen die al gezet zijn en zet, via een aantal sporen, in op versnelling en intensivering van maatregelen om meer opbrengst voor dit en komend jaar te realiseren. Hierbij blijf ik in gesprek met de betrokken (maatschappelijke) partijen en kijk ik naar de suggesties die zij doen. Gezien de grote urgentie ga ik samen op zoek naar aanvullende maatregelen en mogelijkheden om te versnellen. Ook het versnellen van gebiedsaanpakken is een oplossing.

Allereerst zal ik op zeer korte termijn een uitvraag uitsturen naar de provincies als gebiedsautoriteit om met hen een inventarisatie te maken van concrete projecten en voorstellen om vooruitlopend op de gebiedsplannen al stevige stappen te zetten in gebiedsgericht werken. Hierbij worden voorstellen vanuit de waterschappen, gemeenten en terreinbeherende organisaties betrokken. Voor de uitvraag zijn de doelen gelijk aan de integrale gebiedsgerichte aanpak: natuur, stikstof, water en klimaat. Dat gaat onder meer om de vraag of bepaalde maatregelen, vooruitlopend op de gebiedsplannen al uitgevoerd kunnen worden, perspectief geboden kan worden aan de landbouw daar waar dat kan en delen van de gebiedsprocessen naar voren gehaald kunnen worden of verbeterd kunnen

worden. Het gaat om maatregelen die no regret zijn en in 2022 of 2023 uitgevoerd kunnen worden. De eerder genoemde quick-scan natuurdoelanalyses kan extra inzichten bieden bij het richten van de versnellingsmaatregelen.

Ons kenmerk

Voor het wegen van de voorstellen zullen nog een aantal criteria worden opgesteld. Daarbij denk ik bijvoorbeeld aan criteria als het doelmatig, duurzaam bijdragen aan een of meer van de doelen van de aanpak, en zo min mogelijk lock-in effecten. Ook vind ik het van belang dat er draagvlak in de regio is en moeten de versnellingsacties niet afleiden van het werken aan een duurzame oplossing in de gebiedsplannen. Over dit laatste maak ik met de provincies werkafspraken om hier een goede balans in te vinden. Rond de zomer beoordeelt het kabinet de opbrengst, zodat dit najaar met de uitvoering gestart kan worden. De voorstellen zullen worden gemonitord, zodat de inzichten benut kunnen worden voor de ontwikkeling en uitvoering van de gebiedsplannen.

Naast de provinciale uitvraag kijk ik hoe ik bestaande landelijke regelingen kan intensiveren. Dit doe ik ook in het kader van bijsturing van het huidige bronmaatregelenpakket.¹⁵ Uit de voortgangsrapportage over de bronmaatregelen komt naar voren dat de resultaten tegenvallen: opbrengsten worden aan de onderkant van de bandbreedte van de initiële doorrekeningen geschat. Dit wordt onder meer veroorzaakt door een correctie van de opbrengst zoals die eerder berekend waren. Daarnaast is een aantal maatregelen vertraagd door de complexiteit in de uitwerking van de regelgeving. De voortgangsrapportage die is bijgevoegd bij deze brief geeft hier een nader overzicht van. Dit signaal betekent dat ik niet afwacht tot de eerste monitoringsrapportage die gepland staat voor 2023, maar dat ik preventieve bijsturing noodzakelijk acht. Hiervoor wordt een plan opgesteld conform de bijsturingssystematiek uit de Wsn om zo snel mogelijk te zorgen voor aanvullende depositiereductie op Natura 2000-gebieden.

Om de aanpak te versnellen kijk ik hoe versneld piekbelasters en grond aan kunnen worden gekocht. Zo legt het kabinet op dit moment de laatste hand aan de Landelijke Beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Lbv) en de tweede tranche van de Maatregel Gerichte Aankoop (MGA-2), die beide binnenkort in consultatie gaan. Voor de eerste tranche van de MGA zijn provincies al in gesprek met een groot aantal piekbelasters. Ik wil onderzoeken om de opkoopregelingen aantrekkelijker te maken door de drempels voor ondernemers – in het bijzonder piekbelasters – om deel te nemen te verlagen, en bezien hoe er effectiever stikstofreductie wordt gerealiseerd. Dit doe ik ook door ondernemers te stimuleren de keuze om te stoppen tijdig en serieus te overwegen. Aantrekkelijke, heldere en begrijpelijke regelingen houden rekening met het intensieve proces dat een stoppende ondernemer doormaakt. Het is van belang om de inzichten uit dit proces ook te benutten bij de eerder genoemde provinciale uitvraag.

Ik onderzoek of en hoe hiertoe aanvullende middelen uit het fonds, onder meer vooruitlopend op de gebiedsprocessen, kunnen worden ingezet. Met de Europese Commissie zal ik in contact treden vanwege eventuele staatssteunaspecten.

---

¹⁵ Het bronmaatregelenpakket staat beschreven in de brief van 24 april 2020 over de structurele aanpak stikstof, Kamerstuk 35334, nr. 82.

Tot slot

We staan voor ingrijpende keuzes en enorme uitvoeringsopgave, maar met een scherp doel voor ogen. Door werk te maken van grote uitdagingen, werken we aan een stabiele toekomst: een veerkrachtige natuur en gezonde leefomgeving, in balans met ruimte voor maatschappelijke en economische ontwikkeling. Een toekomst die tegelijkertijd ook kansen biedt om de innovatiekracht en het potentieel van de verschillende sectoren volledig te benutten. Dat betekent niet dat de transitie geen pijn doet. Maar het laat wél zien dat we de stappen daarnaartoe de komende jaren niet op zichzelf moeten zien – maar als onderdeel van een groter geheel. We versnellen én intensiveren de ambitie, we maken de aanpak onontkoombaar, en we zorgen voor een houdbaar systeem van toestemmingsverlening. Het is essentieel om deze drie elementen goed samen met andere overheden (in samenwerking met IPO, VNG en Unie van Waterschappen) te doen en in nauw contact met alle betrokkenen die het raakt.

Ons kenmerk

Ik treed nadrukkelijk in contact met betrokken sectoren en maatschappelijke partijen, zoals de partners van het Versnellingsakkoord 'Een duurzaam evenwicht' (Bouwend Nederland, LTO Nederland, Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, VNO-NCW en MKB Nederland), en bijvoorbeeld ook de NAJK en de verschillende vakbonden. Door samen én in samenhang te werken ontstaat de energie en het vertrouwen om de uitdagingen van de aanpak aan te gaan. Bij de uitvoering zal ik nauw de samenhang bewaken met de aanpak van de andere grote opgaven zoals de energietransitie en de verstedelijkingsopgave. In onder meer de Ruimtelijke Ordeningsbrief van de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en het beleidsprogramma van de minister voor Klimaat en Energie zal hier ook op in worden gegaan. Wij trekken zo veel mogelijk samen op. Ik zal uw Kamer bij de uitwerking van de diverse onderdelen van de aanpak zoals hierboven uiteen gezet, informeren en betrekken.

Mede namens de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

Christianne Van der Wal-Zeggelink
Minister voor Natuur en Stikstof

Bijlage 1: Wie doet wat in het stikstofbeleid

Ons kenmerk

Maatregel	Uitvoerend bestuursorgaan	Bevoegdheid
Natuurverbetering	Minister voor NenS	Systeemverantwoordelijk voor het natuurbeleid en regelgeving aangaande Natura 2000
	Colleges van Gedeputeerde Staten van provincies	Wet Natuurbescherming: vaststelling Natura 2000 beheerplannen / instandhoudingsmaatregelen. Organiseren gebiedsprocessen. Uitvoering in N2000 beheerplan opgenomen maatregelen
	Ministers voor NenS, Defensie en Infrastructuur & Waterstaat	
Emissiereductie	Minister voor NenS	Coördinatie, inzet fonds, inzet/maatregelen t.b.v. realisatie doelen, beleid toestemmingverlening
	Minister voor KenE	(Coördinatie) klimaatbeleid
	Minister van Infrastructuur en Waterstaat	Maatregelen infra (Retrofit binnenvaart, stimuleren elektrisch taxiën, handhaving Ad Blue, walstroom) en bouw (GWW). Beleidsverantwoordelijk voor mobiliteit, waterkwaliteit- en waterkwantiteit, bodem en milieu (o.a. luchtkwaliteit, emissies industrie en landbouw).
	Minister voor EZK	Maatregelen industrie (waaronder Piekbelasters, aanpassing BBT, subsidiestop ISDE),
	Minister LNV	Maatregelen landbouw en landbouwbeleid in brede zin (o.a. mestbeleid, kringlooplandbouw, aankoop, veenweide, GLB).
	Minister voor VRO	Maatregelen (utiliteits en woning-) bouw
Gebiedsgerichte uitwerking	Colleges van gedeputeerde Staten van Provincies	Opstellen van gebiedsplannen ter gebiedsgerichte uitwerking van de landelijke omgevingswaarde en het programma stikstofreductie en natuurverbetering.

Bijlage 2: Tijdlijn

Ons kenmerk

April/mei 2022

- Richtinggevende doelen voor de ruimtelijke verdeling stikstofreductie, voor natuur, klimaat en water voor zover beschikbaar al richtinggevend.
- Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)
- Quick-scan natuurdoelanalyses beschikbaar
- Start internetconsultatie instellingswet transitiefonds voorzien
- Start zienswijzenprocedure Programma SN

Voor zomer 2022:

- Eerste stikstofruimte beschikbaar in het kader van het Legalisatieprogramma
- Versnellingsopties 2022/2023 in beeld
- De minister van LNV informeert de Kamer over de uitwerking van het perspectief voor de landbouw
- De minister voor N&S informeert de Kamer over de concrete invulling van de aanscherpingen toestemmingsverlening
- Informeren Kamer over beleidsprogramma Klimaat en Energie

Medio 2022:

- Ecologische Autoriteit operationeel (voorzien)

Zomer 2022:

- Presentatie Agenda Natuurinclusief

Najaar 2022:

- Vaststellen programma Stikstofreductie en natuurverbetering
- Voorziene behandeling instellingswet voor het fonds (vanaf september)
- Opleveren conceptprogramma NPLG
- Afronding natuurdoelanalyses (uiterlijk 1 april 2023)

Eerste helft 2023:

- Indienen wetsvoorstel aanpassing Wnb/Omgevingswet

1 juli 2023:

- Gebiedsplannen gereed
- Vaststelling definitieve gebiedsdoelstellingen
- Beoogde inwerkingtreding instellingswet fonds

Prinsjesdag 2023:

- Aanbieding ontwerpbegroting in het kader van fonds

Bijlage 3: Natura 2000-besluiten

Ons kenmerk

In onderstaand overzicht wordt nadere informatie gegeven over nog te nemen aanwijzingsbesluiten en wijzigingsbesluiten voor bestaande Natura 2000, zodat er een eenduidige basis ontstaat voor het NPLG.

a) afronding van enkele aanwijzingsbesluiten

- Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein: vaststellen instandhoudingsdoelstellingen en grens van het Habitatrichtlijngebied - alleen Polder Stein - binnen het bestaande Vogelrichtlijngebied (ontwerpbesluit, gevolgd door definitief besluit; referentiejaar: 2020 HR).
- Maas bij Eijsden: vaststellen instandhoudingsdoelstellingen en aangepaste grens van het Habitatrichtlijngebied (ontwerpbesluit, gevolgd door definitief besluit; referentiejaar: 2018 HR).
- Krammer-Volkerak: vaststellen instandhoudingsdoelstellingen en aangepaste grens van het Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijngebied (ontwerpbesluit in 2017 gepubliceerd; referentiejaar: 1995 VR en 2004 HR).
- Zoommeer: vaststellen instandhoudingsdoelstellingen en aangepaste grens van het Vogelrichtlijngebied (ontwerpbesluit in 2017 gepubliceerd; referentiejaar: 2000 VR).

b) noodzakelijke correcties met een wijzigingsbesluit

'Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden': correctie van ca. 100 aanwijzingsbesluiten, door reeds lang aanwezige habitattypen en soorten te beschermen die ten onrechte niet beschermd waren en door enkele afwezige waarden te schrappen (ontwerpbesluit in 2018 gepubliceerd). Dit betreft gebieden als Oudegaasterbrekken, Dinkelland, Oosterschelde en Maasduinen. Ongeveer twee derde van de betreffende habitats zijn stikstofgevoelig.

c) kleine grenswijzigingen

De aanwijzingsbesluiten vergen regulier onderhoud als het gaat om begrenzingsen. Kleine aanpassingen zullen de komende maanden worden aangebracht in de volgende gevallen:

- Drents-Friese Wold: uitbreiding van VR-gebied in bestaand HR-gebied vanwege uitvoering LIFE-project (ontwerpbesluit in 2019 gepubliceerd).
- Rijntakken: uitbreiding van HR-gebied in bestaand VR-gebied vanwege uitvoering LIFE-project en compensatie (ontwerpbesluit in 2021 gepubliceerd).
- Westerschelde & Saefthinghe: uitbreiding vanwege compensatieproject Perkpolder (ontwerpbesluit, gevolgd door definitief besluit).

Belangrijkste punten nalv de regiodagen tav scenario's

V 17 maart 2022

- Solidariteit tussen provincies: we staan samen voor een opgave. Dat betekent ook maatregelen nemen die niet direct voor een naastliggend N2000 gebied effect sorteert, maar in zijn totaliteit wel. Ook bij provincie overstijgende gebieden/opgaven samen aanpakken.
  - Als het gekozen scenario weinig effect sorteert binnen de eigen provincie maar vooral daarbuiten, dan is dit een hele lastige boodschap (politiek, bestuurlijk, maatschappelijk). Solidariteit en samen optrekken zijn dan hard nodig.
- Maak inzichtelijk wat alle sectoren bijdragen aan emissiereductie, (niet alleen de landbouw) en zorg dat dat in de boodschap naar buiten heel duidelijk zichtbaar is.
- We moeten ons richten op GSVI i.p.v. KDW, dat eerste stimuleert een integrale aanpak en stoppen van verslechtering kwetsbare natuur is belangrijke randvoorwaarde voor elk scenario.
- Elke provincie heeft zijn eigen optimale scenario gemaakt van de vier varianten. Er zijn grote verschillen tussen wat de provincies als optimale uitwerking voor hun provincie zien. De tool laat een grote afhankelijkheid tussen provincies zien
  - Voor het doelbereik maakt het bij veel provincies geen groot verschil welk scenario ze kiezen, voor een aantal wel
  - Voor de maatschappelijke impact maken de scenario's wel een groot verschil, hier moeten we ambtelijk en bestuurlijk van doordrongen raken en het gesprek over voeren
- Op alle regiodagen is een extra generiek deel (landelijke normering en maatregelen) duidelijk geagendeerd. Daarnaast gebied specifieke invulling per provincie
  - Er tekent zich een voorkeur af voor een combinatie van generieke emissiereductie via normering en gebiedsgerichte emissiereductie, waarbij gebiedsgericht logischerwijs verschillend wordt ingekleurd
  - Het Rijk moet heldere doelen en een ruimtelijke structuur vaststellen, die 'backbone' helpt om beweging te krijgen op provinciaal niveau
  - Generiek moet als term beter 'geladen' worden, méér inhouden: via bijv. normering, wetgeving, zonerings (standaard rondom N2000-gebieden, beekdalen of andere natuurlijke te beschermen ruimtelijke eenheden)
  - Er is een lange termijn visie nodig voor de landbouw
  - We moeten zoeken naar een optimum van generieke en gebiedsgerichte maatregelen, percentage kan per sector verschillen, dat onderbouwen met doorrekening
  - Hoe behouden we draagvlak in gebiedsprocessen als we daar scenario's aan toevoegen? Combinatie generiek + zonerings is kansrijk,

kijk eerst wat er vanuit de gebieden mogelijk is en kijk vervolgens wat er generiek extra nodig is, daarbij duidelijkheid over rollen geven

- Alle betrokken partijen willen/moeten hun verantwoordelijkheid nemen, Rijk én provincies (en andere overheden).
- Laaghangend fruit,/ versnellingsopties zijn veel ideeën over, mogelijkheden om daadwerkelijk nu al de uitvoering te starten én resultaat te boeken.
- Het traject om tot gebiedsdoelen te komen gaat enorm snel. Dit strijdt met het gevoel van zorgvuldigheid. Tegelijkertijd is snelheid nodig om aan de slag te kunnen in gebiedsprocessen

Uitlegbaarheid van de keuze is belangrijk extra criterium

'Het HOE uitvoeren van maatregelen is de crux, los van welk scenario het ook wordt.

- Het Hoe moet passen bij het gebied en is van belang voor het krijgen van draagvlak, extra geld is niet direct de oplossing
- Er zou 1 landelijke inspraakprocedure moeten komen en niet 12 losse: dit is efficiënt en praktisch
- Ook bottom-up benadering in de uitvoering meenemen
- Kijk niet alleen naar waterkwaliteit, maar breder: genoemd werd grondwater
- Water en klimaat wordt veelal al meegenomen
- Hoe en waar je maatregelen uitvoert is bepalend voor het effect van de maatregel

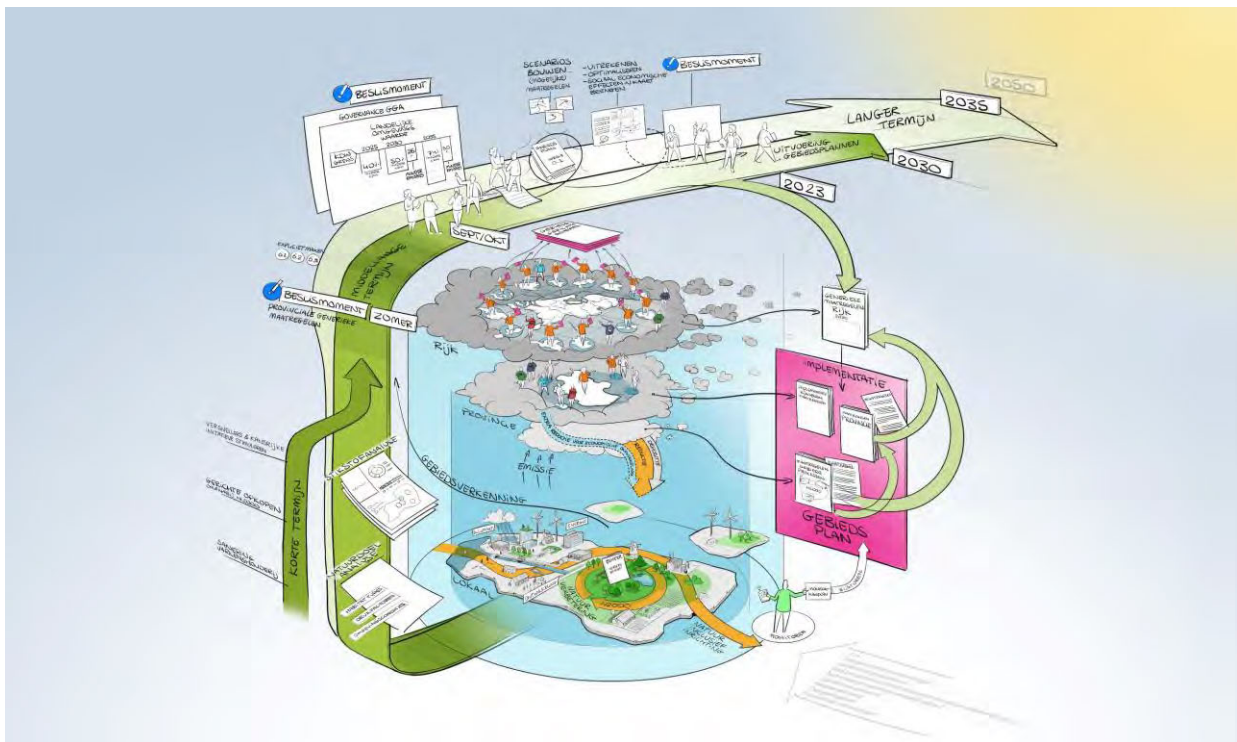
Tav de tool

- Er is ongemak over de keuzes die gemaakt zijn bij de scope van de tool, de invulling van het basispad en de meetcorrecties.

Boodschap aan het Rijk over voorkeursscenario

Datum 01-04-2022
 Ten behoeve van BC/GS-en
 Opsteller [REDACTED] - thematrekker
 [REDACTED] - programmamanager

1. Inleiding

Afbeelding 1 Roadmap Gebiedsgerichte aanpak

Deze notitie beschrijft waarom en hoe ambtelijk is gewerkt naar een voorkeursscenario voor het inrichten van de gebiedsplannen¹ van de provincies, waarmee provincies gaan voldoen aan hun verplichting uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (WSN).

Dit voorkeursscenario wordt inclusief uitvoeringscondities als boodschap aan het Rijk aangeboden. Het Rijk kiest eind april 2022 een scenario, de provincies gehoord hebbende. Daarop reflecteren de provincies over de uitvoerbaarheid. Uit dat scenario volgen richting-

¹ Gebiedsplan: Elke provincie stelt een gebiedsplan op waarin zij per Natura 2000-gebied beschrijft hoe de doelen uit de Stikstofwet gehaald kunnen worden. Het gebiedsplan laat zien hoe de stikstofgevoelige leefgebieden ervoor staan. Het geeft de omvang weer van de stikstofdepositie, waar deze vandaan komt en wat het effect is op het leefgebied. De provincie beschrijft in dit plan welke landelijke, provinciale en gebiedsmaatregelen ingezet worden voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en hoe dit leidt tot vermindering van de stikstofbelasting. Hier werken provincies in meerdere stappen naartoe, die nader zijn gedeut in de roadmap gebiedsgerichte aanpak en in de geannoteerde inhoudsopgave voor het gebiedsplan. Het gebiedsplan laat ook de samenhang zien met gebiedsplannen van andere provincies.

gevende doelen waarmee, zoals door provincies gevraagd, het eerste concept gebiedsplan 0.1 voor de zomer van 2022 kan worden opgesteld.

De notitie is opgebouwd langs de tot nu toe doorlopen stappen, zoals in het najaar van 2021 met bovenstaande roadmap is aangekondigd en bestendigd in het BC-overleg van 16 december 2021 met processtappen. Hieronder geïllustreerd en voor het overzicht opgenomen in een tabel: Processtappen besluitvorming van varianten naar scenario's naar gebiedsdoelen.

Afbeelding 2 Processtappen BC 16 december 2021

Processtappen besluitvorming van varianten naar scenario's naar gebiedsdoelen	
Genomen stappen	
07-2021	Start van het project regionale doelen.
08-2021	Tijdens regiodagen is bij alle provincies input opgehaald voor de uitgangspunten voor een vertaling van de omgevingswaarden.
09 en 10-2021	De uitgangspunten voor vertaling zijn interdepartementaal en interbestuurlijk getoetst, AC en BC Stikstof hebben ingestemd.
10-2021	BO 14-10-2021 De uitgangspunten en aanzet voor de uitvraag aan de kennisinstellingen is goedgekeurd.
11-2021	Uitvraag aan het RIVM voor analysetool is goedgekeurd in DO en gedeeld met AC en BC.
12-2021	In het BC-overleg van 16-12-2021 is het proces om te komen van vier ruimtelijke varianten tot mogelijke gebiedsscenario's tot één scenario toegelicht. Dit is verwerkt in een informatiefilmpje over het proces.
02-2022	In het BC-overleg van 03-02-2022 is het proces voor zorgvuldige weging met extra tussenstappen aangescherpt.

02 en 03-2022	Vier regiodagen voor het delen provinciale scenario's op basis van oefeningen met de analysetool, bespreken criteria en voor- en nadelen van de scenario's. Aan de gedeelde scenario's kunnen geen rechten worden ontleend, dit is alleen bedoeld als oefening en voor kennisdeling. 15-02-2022 regiodag west en midden 16-02-2022 regiodag zuid 08-03-2022 regiodag noord 09-03-2022 regiodag oost
03-2022	Ambtelijke expertsessie voor de weging van scenario's op basis van criteria om te komen tot een voorkeursscenario op 21-03-2022.
03-2022	Extra BC-overleg op 31-03-2022: beeldvormend over het voorkeursscenario en uitvoeringscondities. Hierin is aangegeven dat de BC een voorkeur heeft voor het combiscenario met een aantal aandachtspunten. Dit wordt in het BC-overleg van 07-03-2022 ter besluitvorming voorgelegd en vervolgens ter bespreking voorgelegd aan de GS-en op 12-04-2022 en in het BO van april/mei 2022 voorgelegd als boodschap van de provincies.
Waar staan we nu?	
04-2022	BC 07-04-2022 ter vaststelling: Boodschap van de provincies aan het Rijk inzake voorkeursscenario en bijhorende randvoorwaarden en uitvoeringscondities.
Vervolgstappen	
04-2022	12-04-2022 in GS-en behandeling Boodschap van provincies aan het Rijk inzake voorkeursscenario en bijhorende randvoorwaarden en uitvoeringscondities.
04-2022	13-04-2022 verwerking terugkoppeling uit GS-en + berichten aan het Rijk.
04 of 05-2022	In BO van april/mei aanbieden Boodschap van provincies aan het Rijk.
04-2022	Eind april Rijk beslist 'de provincies gehoord hebbende' over een voorkeursscenario met bijbehorende richtinggevende gebiedsdoelen
05-2022	Provincies geven daarop aan of dat voor hun uitvoerbaar is.
06 t/m 08-2022	Provincies stellen Gebiedsplan 0.1 op.
09-2022	In het najaar 2022 volgen iteratieslagen op de richtinggevende gebiedsdoelen op basis van NDA's, stikstofanalyses, analyse sociaaleconomische impact. En een iteratieslag zodra de regionale doelen voor Klimaat en Water bepaald zijn (NPLG).
07-2023	Gebiedsplan 1.0 vastgesteld door GS en aangeboden aan de Minister van S&N

Tabel Processtappen besluitvorming van varianten naar scenario's naar gebiedsdoelen

Na deze inleiding gaat de notitie in de volgende paragrafen in op:

2. Waarom doen we dit?
  3. Hoe zijn varianten en scenario's tot stand gekomen?
  4. Eerste bevindingen na toetsing aan criteria
  5. Voor- en nadelen per scenario
  6. Voorkeursscenario vanuit provincies en boodschap aan het Rijk
- Bijlage 1 Toelichting op de varianten en hun kenmerken

2. Waarom doen we dit?

Biodiversiteit in Nederland, specifiek in de Natura2000-gebieden staat zwaar onder druk. Om de gunstige staat van instandhouding voor Natura2000-gebieden te halen is forse stikstofreductie nodig.

Om te kunnen sturen op het behalen van de omgevingswaarden moeten de reductiedoelen per gebied optellen tot het behalen van de omgevingswaarden.

In de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (WSN) zijn landelijke omgevingswaarden opgenomen. Deze omgevingswaarden worden vertaald naar richtinggevende doelen per gebied. Dit past bij de focus op de gebiedsgerichte aanpak zoals opgenomen in de WSN en aangekondigd in het coalitieakkoord en bij de aanpak van het NPLG waarbij ook voorzien is de landelijke doelen voor klimaat, natuur (en stikstof) en water te vertalen naar regionale doelen. In het coalitieakkoord is ook het behalen van omgevingswaarden voor stikstof naar voren geschoven. Dit betekent dat in 2030 74% van het stikstofgevoelige areaal Natura2000-gebieden onder de Kritische Depositie Waarde (KDW) moet komen. De KDW is een indicator voor het behalen van de uiteindelijke gunstige staat van instandhouding en herstel van biodiversiteit.

De instandhoudingsdoelstellingen zijn locatie-gebonden. Daarom is het ruimtelijk richten van emissiereductie is belangrijk. De sectoren zijn niet in alle provincies gelijkmatig vertegenwoordigd én/of dragen in een hele andere mate bij aan de stikstofdepositie. Daarom is maatwerk per provincie noodzakelijk. Ook natuurgebieden zijn niet gelijk verdeeld. Het maakt uit wáár je in welke sector emissies beperkt. De omgevingswaarden die nu in de wet zijn vastgelegd bieden geen sturing op de vraag wáár stikstofreductie ruimtelijk gezien tot stand moet komen. Dat doen de provincies in de gebiedsplannen.

Belangrijke notie is dat elke sector een bijdrage levert aan de emissiereductie én dat er een level playing field is over provinciegrenzen heen. Dit draagt bij aan het draagvlak voor en succes van de aanpak.

Ieder gebied is anders. Daarom is het van belang om gebiedsgericht te bekijken wat er nodig is. En dat doen met de focus op het stoppen van verslechtering zodat we werken aan een goede staat van instandhouding van de Natura2000-gebieden. Zodat op termijn ook vergunningverlening weer mogelijk is.

3. Hoe zijn varianten en scenario's tot stand gekomen?

3.1. Stappen en varianten

Om beleidsmatige keuzes te kunnen maken over richtinggevende gebiedsdoelen zijn eerst ruimtelijke varianten uitgewerkt en op basis daarvan een aantal scenario's. De scenario's bieden zo belangrijke inzichten om de richtinggevende regionale doelen vast te stellen.

Er is een aantal stappen gezet om te komen tot scenario's voor de ruimtelijke verdeling van stikstofreductie.

- Uitgangspunten vastgesteld en ruimtelijke varianten onderzocht
- Varianten met analysetool doorgerekend, per provincie gezocht naar meest passende combinatie

3. Hoe zijn varianten en scenario's tot stand gekomen?

- Heeft mogelijke scenario's opgeleverd (óók landelijk)
- Scenario's zijn onderling gewogen o.b.v. eerste set criteria
- Voor- en nadelen zijn in beeld gebracht per scenario
- Heeft geleid tot een voorkeur vanuit provincies

Het RIVM is verzocht om op basis van de door het Rijk en de provincies vastgestelde uitgangspunten (zomer 2021) het effect van verschillende ruimtelijke emissiereductievarianten te onderzoeken. Er zijn vier varianten ontwikkeld (najaar 2021).

Generiek

Percentage reductie van alle bestaande emissiebronnen in de landbouw (kaasschaaf)

Overgangsgebieden

Werken met overgangsgebieden waarvoor bepaald beleid geldt

Depositiepotentie

Realiseren van emissie-reductie in clusters over het land heen

ABCD-Zoning

Indelen van het land in zones op basis van het bodem en watersysteem

Om beter inzicht te krijgen in de gebiedsgerichte effecten van stikstofreductie is gekozen voor het rekenen met ammoniak emissies. Ten eerste omdat vooral de ammoniakemissies uit de landbouw dichtbij neerslaan, waardoor het gebiedsgericht veel meer effect heeft. Ten tweede worden de emissies vanuit andere sectoren zoals de industrie en mobiliteit vanuit landelijk Rijksbeleid gereduceerd (klimaatakkoord, schone luchtakkoord, structurele aanpak stikstof). Ten derde omdat deze laatste sectoren minder effect hebben op stikstofgevoelige N2000 gebieden omdat ze een beperkte depositiebijdrage hebben. Zoals ook aangetoond is in het rapport van het RIVM (Maas et al, Bijdrage aan de stikstofdepositie in de natuur vanuit de industrie, het verkeer en de consumenten, RIVM). Ter illustratie de industrie had in 2018 een depositie landelijk van 34 (2,1%) en de landbouw een depositie van 707 (43,9%).² Voor de berekeningen heeft het RIVM een emissiereductie van 40 kiloton ammoniak via verschillende ruimtelijke varianten verdeeld over Nederland. Er is gekozen voor 40 kiloton omdat daarmee de omgevingswaarden worden gehaald.

Er is een analysetool ontwikkeld door RIVM waarbij via toepassing van verschillende manieren van emissiereductie, bekeken kan worden op welke plek hoeveel emissie gereduceerd kan of moet worden. Bijvoorbeeld: Men kan een ring van 3km trekken rondom N2000 gebied X waar 40% emissie behaald wordt. Daarnaast kun je nog eens 20% generiek reduceren (ofwel 20% van alle emissies uit de landbouwbronnen reduceren). In de analysetool is dan te zien hoeveel deze reductie doet voor het doelbereik op het desbetreffende N2000 gebied.

² PBL, klimaat en energieverkenning

Voor de vervolgstappen in de gebiedsprocessen³ wordt deze analysetool uitgebreid met alle sectoren, zodat de bijdrage in emissiereductie in zijn totaliteit in beeld kan worden gebracht.

3.2. Van varianten naar scenario's

Er zijn verschillende varianten en combinaties van varianten mogelijk. Dat noemen we scenario's. Daarbij heeft ieder scenario andere kenmerken en voor- en nadelen. Zo is het ene scenario efficiënter dan het andere, zijn er scenario's die focussen op een aantal gebieden in Nederland met een hele grote reductieopgave in die gebieden en zijn er scenario's waarbij de water- en klimaatopgave beter worden meegenomen. Er zijn eindeloos veel scenario's door te rekenen. Daarvan hebben wij vier varianten en combinaties van varianten verder uitgewerkt in scenario's om inzichtelijk te maken wat de mogelijkheden zijn. Deze scenario's staan niet vast en kunnen desgewenst nog aangescherpt of aangepast worden. De scenario's die zijn geanalyseerd zijn de volgende:

- I. **Optelsomscenario Provincies 2.0**
Dit is een combinatie van alle varianten.
- II. **Depositiepotentie 66%**
Dit is één variant die tot scenario is uitgewerkt.
- III. **ABCD Zonering**
Dit is één variant die tot scenario is uitgewerkt.
- IV. **Combinatie van generieke emissiereductie + Gebiedsgericht (ABCD)**
Dit is een combinatie van 2 varianten.

3.3. Scenario's gewogen t.o.v. de criteria

Om de scenario's onderling te kunnen vergelijken is gewerkt met een set van criteria. Het vergelijken van scenario's is waar mogelijk kwantitatief gedaan. Dit zijn de criteria doelbereik en efficiëntie (op kton stikstof) zijn objectief meetbaar, de overige criteria zijn een ambtelijke inschatting en dus kwalitatief gewogen. Drie criteria (cursief) zijn nu nog niet meegewogen, omdat deze nauw samenhangen met de maatregelen. Maatregelen volgen pas later deze zomer en worden door provincies bepaald.

Criteria:

- Doelbereik (behalen KDWt, KDW, omgevingswaarden)
- Efficiëntie (kwantitatief)
  - Kton/doelbereik (% onder KDW) vergeleken t.o.v. generiek verdeeld
  - Kosteneffectiviteit
  - Uitvoerbaarheid (ook in tijd)
- Juridische houdbaarheid (o.a. planologische borging)
- De mate waarin (extensieve) landbouw rond N2000 gebieden mogelijk is
- Integraliteit van doelen (KRW, klimaat en risico op lock-ins)
- *Sociaaleconomische effecten*
- *Ruimtelijk effect op andere opgaven*
- *Uitlegbaarheid & Draagvlak*

---

³ Gebiedsproces: Een proces waarin betrokken ondernemers, maatschappelijke organisaties, burgers en overheden in een bepaald gebied zoeken naar verbinding tussen verschillende, soms tegenovergestelde belangen, om een gezamenlijk doel te bereiken binnen een bepaalde tijd. Verlaging van stikstofuitstoot is één van de doelen in de gebiedsprocessen om de kwaliteit van de Natura 2000 gebieden te verbeteren. Elke provincie bepaalt zelf het aantal gebiedsprocessen. Dit kan bijvoorbeeld per N2000-gebied zijn, of een clustering van N2000-gebieden, of een met elkaar samenhangend gebied in een provincie. Dit is maatwerk, per provincie.

4. Eerste bevindingen na toetsing aan criteria

Op basis van ambtelijke criteriasessies zijn de volgende constatering gedaan:

Doelbereik: Per scenario heeft het RIVM inzichtelijk gemaakt wat deze emissiereducties voor effect hebben op de Kritische Depositie Waarde van de N2000 gebieden. En wat het effect is op de KDW-t als indicator voor het tegengaan van verslechtering.

- De omgevingswaarde van 74% van het stikstofgevoelige areaal onder de KDW in 2030 wordt in elk scenario behaald. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de bijdrages vanuit de industrie en mobiliteit.
- Het aantal N2000 gebieden dat onder de KDW (t) komt verschilt niet veel per scenario. Het aantal gebieden waar de KDW gehaald wordt in deze scenario's ligt zo rond de 50 gebieden van de in totaal ca. 120 gebieden met stikstofgevoelige habitats.
- In alle scenario's blijven er Natura 2000-gebieden over waar de KDW bij lange na niet wordt gehaald.

Mede vanwege het feit dat de uitkomsten per scenario voor wat betreft doelbereik niet wezenlijk verschillen zullen de overige criteria en uitgangspunten zwaarder wegen. In elk scenario zijn aanvullende gebied-specifieke maatregelen nodig voor kwetsbare habitats.

5. Voor- en nadelen per scenario

Omdat de toets op de criteria niet kwantitatief maar meer kwalitatief is bekeken, zijn de voor- en nadelen per scenario op een rijtje gezet. Hieronder een korte samenvatting.

OPTELSCENARIO 2.0 PROVINCIES

Voordelen +++++	Nadelen -----
Sluit aan bij wat nodig is in het gebied en rekening houdt met lokale omstandigheden Het generieke deel helpt bij landbouwtransitie in toekomst lange termijn ABCD als onderlegger helpt bij integreren andere doelen (sturing bodem/water) Deel depositiepotentie helpt reductie in grote gebieden/clusters van gebieden	Het is NIET-uitlegbaar als provincies verschillend omgaan met soortgelijke gebieden. Daarom maatwerk per gebied in nabijheid provinciegrenzen nodig. Juridisch slecht te verdedigen dat in vergelijkbare gevallen per provincie verschillende eisen worden gesteld Nog geen invulling van wat generieke reductie moet zijn (qua percentage en qua bijv. normering) Realisatie van wet- en regelgeving voor generieke deel duurt lang

Dit betreft versie 2.0, d.d. 16 maart 2022. Is GEEN gezamenlijk bod. Alleen benut als tussenstap voor bepalen voorkeur.

DEPOSITIEPOTENTIE 66%

Voordelen +++++	Nadelen -----
<p>In centraal Nederland enorme forse ingreep: meest gericht op die boeren bedrijven die het meeste depositie veroorzaken op stikstofgevoelige N2000 gebieden</p> <p>Meest efficiënt</p> <p>Raakt totaal minste bedrijven in Nederland</p> <p>Kan relatief snel worden uitgevoerd mits verplichte uitkoop</p>	<p>In rest van Nederland nauwelijks stimulans om te verduurzamen, geen transitie voor de toekomst</p> <p>Gebieden aan de randen van Nederland worden hiermee niet voldoende bediend</p> <p>Focus uitkoop centraal Nederland ligt m.n. op kippen en kalveren, terwijl voor de klimaatopgave een reductie/extensivering in de melkveehouderij van belang is.</p> <p>Verplichte uitkoop nodig</p> <p>Houdt geen rekening met bodem/water als sturend principe, integrale doelen lastiger in te passen.</p> <p>Er wordt in rest van Nederland een geringere bijdrage geleverd aan reductie stikstofdeken</p> <p>Dierrechten en grond van stoppers niet naar anderen laten terugvloeien. Hiervoor aparte regels nodig.</p>

ABCD ZONERING

Voordelen +++++	Nadelen -----
<p>Ondergrond (bodem en water) zijn sturende principes, waarmee integrale doelen voor de toekomst beter meegenomen worden</p> <p>Is mede bepalend voor welke bedrijfsvoering waar kan plaatsvinden: transitie voor landbouwsector wordt hiermee breed ingezet</p> <p>Betekent een structurerende keuze voor veel grotere gebieden dan alleen N2000.</p> <p>Percentages zijn hard en geven daarmee helderheid aan ondernemers wat wel/niet kan.</p>	<p>Is enorme transitieopgave voor heel Nederland</p> <p>Vergt veel tijd om in gang te zetten en boeren kans te geven toe te werken naar voorwaarden</p> <p>Percentages voor C2 en D-zones moeten via maatwerk worden bepaald</p> <p>Is modelmatig ingestoken, sluit niet altijd aan bij praktijk in landelijk gebied.</p> <p>Dierrechten en grond van stoppers niet naar anderen laten terugvloeien. Hiervoor aparte regels nodig.</p> <p>Escalatiemodel met verplichte uitkoop nodig</p>

COMBISCENARIO GENERIEK EN ABCDZONERING

Voordelen +++++	Nadelen -----
<p>We verdelen de pijn landelijk deels in de sector en deels ABCD via bodem/water</p> <p>Je hoeft minder hard te reduceren tov ABCD omdat een deel generiek wordt gedaan en dus gebiedsgericht minder.</p> <p>Solidair: Iedereen draagt bij aan de verduurzaming</p> <p>Versnelling van stoppers doordat de bedrijven die toch al wilden stoppen besluiten dat het voor hen geen zin meer heeft om te innoveren</p> <p>Normering 'kost' relatief weinig in Euro's</p> <p>Sector wordt als geheel minder milieubelastend (via best beschikbare techniek)</p>	<p>Nog geen invulling van wat generiek moet zijn (qua percentage en qua bijv. normering)</p> <p>Realisatie van wet- en regelgeving duurt lang</p> <p>Als een minder scherp onderscheid wordt gemaakt tussen landbouwgebieden en transitiegebieden wordt de noodzaak van fundamentele omslag in agrarische sector minder gevoeld.</p> <p>Percentages voor C2 en Dzone moeten via maatwerk worden bepaald</p> <p>ABCD is modelmatig ingestoken, sluit niet altijd aan bij praktijk in landelijk gebied.</p> <p>Escalatiemodel met verplichte uitkoop nodig</p>

Het combiscenario is nog niet doorgerekend. Dit wil IPSN i.s.m. het Rijk en RIVM nog doen om de impact goed inzichtelijk te maken.

6. Voorkeursscenario vanuit provincies en Boodschap aan het Rijk

Op basis van de voorgaande stappen komen we tot een voorstel voor een nieuw combinatiescenario waarin de voordelen van de diverse varianten worden gecombineerd. Dit is geen compromis, maar juist een zorgvuldig proces om te komen tot de best passende emissiereductieverdeling die óók recht doet aan de integratie van andere doelen zoals natuurherstel, water en klimaat voor een duurzaam Nederland.

Dit combinatiescenario is beeldvormend besproken met de BC op 31 maart 2022. Daaruit is naar voren gekomen:

- Provincies zijn op zoek naar een balans tussen generiek beleid en gebiedsgericht beleid (waar de provincies voor aan de lat staan).
- Provincies zijn op zoek naar een balans tussen de verschillende sectoren die worden aangesproken.
- Naast generiek beleid in de vorm van wetgeving is ook generiek beleid in de vorm van ondersteuning van provincies nodig.
- Provincies willen in overleg met het Rijk een mix vinden om een zo groot mogelijk draagvlak te krijgen voor het goed kunnen doorlopen van de gebiedsprocessen.
- Bijdrage aan de emissiereductie van andere sectoren naast de landbouw in beeld brengen en helder maken dat Rijk ook daarbij een verantwoordelijkheid heeft.
- Provincies hebben een voorkeur voor het gemiddelde scenario met het benoemen van geuite zorgen. En willen dit in het BO agenderen.
- Hiertoe richten de provincies op besluitvorming in de BC van 7 april 2022 met vervolg in de GS'en van 12 april 2022. IPSN levert een opzet voor een GS-brief aan op 5 april 2022.

Dit heeft geleid tot het volgende voorstel voor de **boodschap aan het Rijk** dat ter besluit voorligt in de BC van 7 april 2022:

We zitten in een biodiversiteitscrisis en richten ons op een gunstige staat van instandhouding. Provincies willen een scenario voorstellen dat wordt bepaald door doelbereik (minimaal 74% onder de KDW 2030) én de mogelijkheid biedt om eenvoudig andere opgaven naast stikstofreductie integraal mee te nemen, zoals natuurherstel, KRW- en klimaatdoelen. En waarmee de provincies samen bijdragen aan de omgevingswaarden en dit gebied specifiek invulling kunnen geven in hun gebiedsplannen.

Daarbij willen we streven naar solidariteit binnen de landbouwsector (iedereen levert een aandeel) en bieden perspectief aan de landbouw van de toekomst. Belangrijk is om de innovatiekracht van de sector zo maximaal mogelijk 'aan te zetten' in het te kiezen scenario, waarbij we beseffen dat de oplossing niet alleen daar vandaan kan komen. Solidariteit geldt ook tussen de andere sectoren en de landbouwsector. Alle sectoren dragen bij aan de stikstofemissiereductie.

Verder is het cruciaal dat het scenario juridisch houdbaar is en we voor de lange termijn keuzes maken en ook verder durven én willen kijken dan 2030. Uiteindelijk moet een scenario voldoende reductie opleveren, zodat toestemmingsverlening weer mogelijk wordt.

Uitvoerbaarheid van het scenario in de praktijk en kosteneffectiviteit spelen een belangrijke rol.

Wij menen dat bovenstaande punten het best tot zijn recht komen in het volgende **combinatiescenario**:

- Kies voor een deel generieke landelijke reductie⁴ (bijv. via normering).
- Kies de ABCD-zonering als onderlegger voor het gebiedsgerichte deel.
- Vul dit aan met een aantal gebieden voor depositiepotentie.
- Vul dit aan met ringen-zonering waar nodig.

Hierbij horen een aantal nuanceringen. Bij dit scenario gaan we er van uit dat het Rijk specifiek aan de lat staat voor het realiseren van emissiereductie buitenland, zeescheepvaart, meetcorrectie en derogatie.

a. Nuancering op ABCD-zonering als basis:

- de begrenzing van de zones is niet altijd kloppend en praktisch soms lastig (bijv. als een grondeigenaar een deel van zijn grond in A en een deel in B heeft liggen)
- er moet een mogelijkheid zijn om de ABCD zonering preciezer te duiden adhv provinciale kaarten
- welke percentages per zone gekozen wordt moet nader ingevuld worden

b. Aanvulling gebied-specifiek:

- rond een beperkt aantal grote gebieden is depositiepotentie nodig om doelen te halen
- aandacht voor gebieden waar depositiebijdrage landbouw überhaupt maar beperkt mogelijk is. Er moeten ook andere sectoren lokaal worden aangesproken én het Rijk moet hierin ook een aandeel leveren in emissiereductie via buitenland, scheepvaart, meetcorrectie en derogatie.

---

⁴ Gedacht wordt aan 20 kton generiek 20 kton gebiedsgericht om te komen tot minimaal 74% onder de KDW in 2030.

c. Kwetsbare habitats: Er zijn lokale (bron)maatregelen bovenop het gekozen scenario nodig voor sommige stikstofgevoelige gebieden.

Ook geven wij graag alvast de volgende **uitvoeringscondities/randvoorwaarden** mee:

- In de communicatie bij het besluit uitdragen dat alle sectoren bijdragen aan stikstof emissiereductie en wat die bijdrage is per sector.
- Organiseren van tijdige toegang tot de juiste data voor overheden om de nodige informatie over stikstofbronnen te hebben (belemmering nu o.a. AVG)
- Denk aan het opheffen van fiscale belemmeringen voor boerenbedrijven om naar een andere business te switchen of grond te verkopen.
- Alle bedrijven die blijven moet een opgave meekrijgen.
- Goed werkend transitiefonds (o.a. ontschotten van budgetten) en beschikbaarheid van inzet middelen ook voor andere sectoren dan alleen landbouw.
- Het voorkeursscenario in elk geval zicht geeft op legalisatie van de voormalige PAS-vrijstellingen.
- Vrijwilligheid is geen vrijblijvendheid.
- Helderheid over wie welk instrumentarium in zet m.a.w. Rijk en provincies beiden hun verantwoordelijkheid.
- Na uw besluit eind april over het scenario en de daaruit volgende richtinggevende gebiedsdoelen, komen we graag nog met aanvullende uitvoeringscondities.

BIJLAGE 1: Toelichting op de varianten en hun kenmerken

Er is een aantal onderscheidende varianten gekozen om de effecten en verschillen van deze benaderingen goed in beeld te brengen. Hieronder wordt per variant toegelicht wat de uitgangspunten en belangrijke noties zijn. Er zijn uiteraard ook combinaties van deze benaderingen mogelijk. Deze hebben in de scenario's een plek gekregen.

1. GENERIEKE REDUCTIE

Hierbij wordt uitgegaan van een bepaald percentage reductie van alle Nederlandse landbouwemissies ongeacht de locatie.

Uitgangspunten:

- Gelijke verdeling
Met een generiek reductiepercentage zal iedere boer evenveel moeten reduceren ongeacht wat voor bedrijf deze boer heeft of waar deze boer zit.
- Iedereen draagt bij aan de verduurzaming
Met een generiek reductiepercentage zal iedere boer een percentage aan emissie moeten reduceren.
- Mogelijke versnelling van stoppers
Het is waarschijnlijk dat dit een versnelling oplevert doordat de bedrijven die toch al wilden stoppen besluiten dat het voor hen geen zin meer heeft om te innoveren om het verplichte emissiereductiepercentage te behalen.

Belangrijke noties:

- Niet efficiënt
Het is niet efficiënt om te focussen op alleen een generiek reductiepercentage omdat de locatie van een bedrijf ten opzichte van een Natura2000 gebied van groot belang is. Zo tonen diverse rapporten aan dat het efficiënter is om gericht stikstof te reduceren.
- Nog geen invulling van wat generiek moet zijn
Een generieke reductie kan gerealiseerd worden door middel van verschillende maatregelen. Generiek betekent niet perse dat het Rijk hiervoor aan de lat staat. Wel wordt er vanuit het Rijk al generieke maatregelen uitgewerkt zoals bijvoorbeeld stalmaatregelen, strengere normen voor stallen en de maatregelen zoals aangekondigd in de 7^e Nitraatrichtlijn. Provincies hebben aangegeven dat zij veel zien in een generiek percentage en specifiek in normering.

2. OVERGANGSGEBIEDEN (OOK RINGENBENADERING GENOEMD)

Door ringen rondom een N2000 gebied te plaatsen van een x aantal km en daar een reductiepercentage aan te koppelen kan de depositie op het N2000 gebied worden verminderd.

Uitgangspunten:

- *Zone rondom ieder N2000 gebied*
Rondom ieder stikstofgevoelig N2000 gebied worden de emissies met een x percentage gereduceerd. Vanwege het verspreidingseffect van stikstof hebben de landbouwbronnen nabij N2000 gebieden meer impact dan als deze verder weg zitten.

Noties:

- De ringenbenadering zit ook deels in de ABCD-zoneringsvariant voor de C2 zones.

3. DEPOSITIEPOTENTIE

Erismans en Brouwer hebben aangetoond in hun studie (Erismans & Brouwer, 2021) dat een generieke emissiereductie ongeveer de helft minder efficiënt is dan wanneer de emissiereductie meer locatie specifiek toegekend wordt. In hun benadering is dit onderzocht door emissiereducties op te leggen aan locaties die hoog scoren, vanuit het perspectief van hun depositiebijdrage aan overschrijding van de kritische belasting op alle Natura 2000-gebieden.

Uitgangspunten:

- Efficiëntie

Dit scenario is één van de meest efficiëntste varianten (Kiloton: mol/ha/jr. vergeleken t.o.v. generiek verdeeld), omdat dit scenario het meest gericht is op de die boerenbedrijven die het meeste depositie veroorzaken op alle stikstofgevoelige N2000 gebieden.

- Gerichte uitkoop in een aantal gebieden biedt ruimte voor de resterende landbouwbedrijven (raakt minder bedrijven)

In dit scenario wordt er met name in het midden van Nederland stevig gereduceerd. Het uitgangspunt hierbij is dat op deze manier een gericht aantal boeren ofwel uitgekocht worden ofwel stevig moeten reduceren zodat boeren in de rest van Nederland, die weinig tot geen uitstoot hebben op N2000 gebieden, verder kunnen. Zij kunnen dan ook zelf bepalen op welke manier zij hun bedrijf voort willen zetten.

Belangrijke noties:

- Niet uitvoerbaar zonder verplichte uitkoop

In dit scenario zal er heel gericht in Nederland reductie moeten plaatsvinden. De kans is groot dat dit niet zal gebeuren op basis van vrijwilligheid. Omdat er in dit scenario zo'n sterke koppeling is tussen de locatie van de bron en de depositie op de N2000 gebieden zal dit waarschijnlijk tot meer dwingend ingrijpen leiden.

- Integraliteit

Dit scenario is minder gericht op het realiseren gezien vanuit de andere opgaves, waarbij het aanvullend met name gaat om klimaat en water. Immers, de efficiency wordt in de meest pure vorm alleen vanuit stikstof gezien en de ingrepen zijn daarbij met name voorzien in centraal Nederland.

- Raakt minder bedrijven

Dit scenario raakt minder bedrijven en laat ruimte voor de blijvers om in te vullen hoe zij hun bedrijf willen voortzetten. Daarmee is de stimulans voor de blijvende boeren om te verduurzamen wel minder groot. Er zijn verschillende varianten van deze methode uitgewerkt waarbij er gedifferentieerd wordt in het aantal bedrijven wat wordt geraakt en de hoeveelheid reductie die behaald moet worden.

4. ABCD-ZONERING

De ABCD-zonering geeft een globaal overzicht van aspecten die enerzijds gekoppeld zijn aan de landbouwpraktijk (zones A, B en C1) en anderzijds gekoppeld zijn aan de ligging van de natuurgebieden (zones C2 en D). In deze Zoneringsvariant worden emissiereductiepercentages gekoppeld aan de zones uit deze kaart. Voor de zones A, B en C wordt rekening gehouden met verschillende beperkende omgevingswaarden voor landbouw en natuur. Enkele waarden zijn: Bodemproductiviteit; Uitspoelingsgevoeligheid; Drinkwaterbescherming; Droogtegevoeligheid, Veenlandschappen; Natuurherstel en Belevingswaarde.

• A	Perspectief	0%
• B	Transitie	50%
• C1	Veenweiden	50%
• C2	rondom N2000	70%
• D	in N2000	100%

5. UITGANGSPUNTEN

- Bodem sturend -> integraal
De emissiereductiepercentages zijn gebaseerd op de diverse opgaven zoals hierboven beschreven. Hierdoor is deze variant per definitie een integrale manier van benaderen, die niet alleen op stikstofemissiereductie is gericht. Dit voldoet ook aan de wens vanuit het coalitieakkoord en de NOVI om bodem en water leidend laten te zijn aan de functies in een gebied. Waarbij de wateropgave in deze ABCD zoneringskaart nog beter aangevuld moet worden.
- Sturend op de transitie van de landbouw
Door te kiezen voor een ABCD-zonering bepalen bodem en watercondities in de ondergrond, welk type bedrijfsvoering waar mogelijk is. Dit scenario geeft daarmee ook heel helder de boodschap dat hiermee de landbouwsector een transitie in gaat. Zo kan men bijvoorbeeld aan de reductiepercentages duidelijk afleiden dat in sommige gebieden innovatie niet de oplossing zal zijn maar dat het echt een omslag betekent in de bedrijfsvoering.
Structurende keuze voor het landelijk gebied en niet enkel N2000 gebieden. Deze zonering is groter dan de gebieden waar nu op gefocust wordt in de gebiedsprocessen die zijn gestart vanuit de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering. Vanuit de huidige wetgeving wordt er met name gefocust op de emissies die neerslaan in de natura 2000 gebieden. Met deze zoneringsbenadering wordt er breder gekeken. Dit vergt mogelijk een bijstelling van de focus van de gebiedsprocessen.

Belangrijke noties:

- Percentages per ABCD-zonering kunnen nog aangepast worden
De percentages die hier worden benoemd kunnen eventueel nog worden aangepast. Zo wordt er bijvoorbeeld nu al aangegeven dat 0% reductie voor zone A niet past in een systeem waarbij iedere boer bijdraagt aan verduurzaming. Voor zone C2 (70%) wordt nu al aangegeven dat met dit reductiepercentage er nauwelijks nog landbouw mogelijk is. Voor zone D (100%), geven sommige provincies aan dat het nodig kan zijn vanuit natuurbeheer om nog enige vorm van landbouw plaats te laten vinden. De kaarten zijn vanuit Martha Bakker (WUR) opgesteld en aangevuld vanuit LNV.
- Geen one size fits all
Provincies roepen op om de kaart te benutten als een duidelijk uitgangspunt vanuit waar de gebiedsprocessen kunnen worden ingestoken maar deze kaart niet als 'one size fits all' over Nederland te leggen. Er moet ruimte blijven voor maatwerk in de gebieden.
- Lange tijdsperiode
Dit betreft een grote transitie en vergt ook veel tijd om deze in gang te zetten en boeren de kans te bieden om hiernaar toe te werken.

7-4-2022

Bestemd voor	BC Stikstof
Datum vergadering	7-4-2022
Type notitie	☒ Ter besluitvorming ☐ Ter bespreking ☐ Ter informatie
Herkomst/status	Vervolg op verkenning in BC d.d. 31 maart 2022
Opsteller(s)	██████████ - programmamanager
Afgestemd met	☐ ☐
Onderwerp	Boodschap aan het Rijk: voorkeursscenario en uitvoeringscondities/randvoorwaarden
Bijlage	Notitie: Boodschap aan het Rijk over voorkeursscenario

Gevraagde besluiten

De BC wordt gevraagd:

- In te stemmen met opname van het voorkeursscenario en de uitvoeringscondities in de boodschap van de provincies aan het Rijk.
- Bij instemming met met opname van het voorkeursscenario en de uitvoeringscondities in de boodschap aan het Rijk de boodschap aan uw GS-en ter bespreking voor te leggen.

Korte samenvatting

Aanleiding

Met het oog op het voornemen van het Rijk eind april een besluit te nemen over richtinggevende (voorlopige) gebiedsdoelen, heeft de BC in haar extra overleg van 31 maart de denklijn voor de scenario's van de richtinggevende gebiedsdoelen oriënterend besproken. In dit overleg staat – op basis van de inventarisatie van bestuurlijke consensus – het vaststellen van de denklijn inclusief een voorkeursscenario van de provincies als 'boodschap van de provincies naar het Rijk' centraal.

In bijgevoegde notitie treft u een uitwerking aan van de gehouden presentatie in het BC-overleg van 31 maart. De notitie eindigt (paragraaf 6) met het besproken voorkeursscenario en de daarbij aangegeven uitvoeringscondities en randvoorwaarden. Dit in de vorm van een voorgestelde 'boodschap' aan het Rijk.

Boodschap bij voorkeursscenario

We zitten in een biodiversiteitscrisis en richten ons op een gunstige staat van instandhouding. Provincies willen een scenario voorstellen dat wordt bepaald door doelbereik (minimaal 74% onder de KDW in 2030) én de mogelijkheid biedt om eenvoudig andere opgaven naast stikstofreductie integraal mee te nemen, zoals natuurherstel, KRW- en

7-4-2022

klimaatdoelen. En waarmee de provincies samen bijdragen aan de omgevingswaarden en dit gebied specifiek invulling kunnen geven in hun gebiedsplannen.

Hierbij willen we streven naar solidariteit binnen de landbouwsector (iedereen levert een aandeel) en perspectief bieden aan de landbouw van de toekomst. Belangrijk is om de innovatiekracht van de sector zo maximaal mogelijk 'aan te zetten' in het te kiezen scenario, waarbij we beseffen dat de oplossing niet alleen daar vandaan kan komen. Solidariteit geldt ook tussen de andere sectoren en de landbouwsector. Alle sectoren dragen immers bij aan de stikstofemissiereductie.

Verder is het cruciaal dat het scenario juridisch houdbaar is en we voor de lange termijn keuzes maken en ook verder durven én willen kijken dan 2030. Uiteindelijk moet een scenario voldoende reductie opleveren, zodat toestemmingsverlening weer mogelijk wordt.

Uitvoerbaarheid van het scenario in de praktijk en kosteneffectiviteit spelen een belangrijke rol.

Wij menen dat bovenstaande punten het best tot hun recht komen in het volgende **combinatiescenario**:

- Kies voor een deel generieke landelijke reductie¹ (bijv. via normering).
- Kies de ABCD-zonering als onderlegger voor het gebiedsgerichte deel.
- Vul dit aan met een aantal gebieden voor depositiepotentie.
- Vul dit aan met ringenzonering waar nodig.

Hierbij horen een aantal nuanceringen. Bij dit scenario gaan we er van uit dat het Rijk specifiek aan de lat staat voor het realiseren van emissiereductie buitenland, zeescheepvaart, meetcorrectie en derogatie.

a. Nuancering op ABCD-zonering als basis:

- de begrenzing van de zones is niet altijd kloppend en praktisch soms lastig (bijv. als een grondeigenaar een deel van zijn grond in A en een deel in B heeft liggen)
- er moet een mogelijkheid zijn om de ABCD-zonering preciezer te duiden aan de hand van provinciale kaarten
- welke percentages per zone gekozen wordt, moet nader ingevuld worden

b. Aanvulling gebiedsspecifiek:

- rond een beperkt aantal grote gebieden is depositiepotentie nodig om doelen te halen
- aandacht voor gebieden waar de depositiebijdrage van de landbouw überhaupt maar beperkt mogelijk is. Er moeten ook andere sectoren lokaal worden aangesproken én het Rijk moet hierin ook een aandeel leveren in emissiereductie via buitenland, scheepvaart, meetcorrectie en derogatie.

c. Kwetsbare habitats: Er zijn lokale (bron)maatregelen bovenop het gekozen scenario nodig voor sommige stikstofgevoelige gebieden.

¹ Gedacht wordt aan 20 kton generiek 20 kton gebiedsgericht om te komen tot minimaal 74% onder de KDW in 2030.

7-4-2022

Ook geven wij graag alvast de volgende **uitvoeringscondities/randvoorwaarden** mee:

- In de communicatie bij het besluit uitdragen dat alle sectoren bijdragen aan stikstofemissiereductie en wat die bijdrage per sector is.
- Organiseren van tijdige toegang tot de juiste data voor overheden om de nodige informatie over stikstofbronnen te hebben (belemmering nu onder andere AVG)
- Denk aan het opheffen van fiscale belemmeringen voor boerenbedrijven om naar een andere business te switchen of grond te verkopen.
- Alle bedrijven die blijven moet een opgave meekrijgen.
- Goed werkend transitiefonds (onder andere ontschotten van budgetten) en beschikbaarheid van de inzet van middelen ook voor andere sectoren dan alleen de landbouw.
- Het voorkeursscenario geeft in elk geval zicht op de legalisatie van de voormalige PAS-vrijstellingen.
- Vrijwilligheid is geen vrijblijvendheid.
- Helderheid over wie welk instrumentarium in zet, met andere woorden het Rijk en de provincies hebben beide hun verantwoordelijkheid.
- Na uw besluit over het scenario en de daaruit volgende richtinggevende gebiedsdoelen, komen we graag nog met aanvullende uitvoeringscondities.

Consequenties

Financieel	
-	
Planning	
04-2022	12-04-2022 in GS'en behandeling Boodschap van provincies aan het Rijk inzake voorkeursscenario en bijhorende randvoorwaarden en uitvoeringscondities.
04-2022	13-04-2022 verwerking terugkoppeling uit GS-en + berichten aan het Rijk.
04 of 05-2022	In BO van april/mei aanbieden Boodschap van provincies aan het Rijk.
04-2022	Eind april Rijk beslist 'de provincies gehoord hebbende' over een voorkeursscenario met bijbehorende richtinggevende gebiedsdoelen.
05-2022	Provincies geven daarop aan of dat voor hun uitvoerbaar is.
06 t/m 08-2022	Provincies stellen Gebiedsplan 0.1 op.
09-2022	In het najaar van 2022 volgen iteratieslagen op de richtinggevende gebiedsdoelen op basis van NDA's, stikstofanalyses, analyse sociaaleconomische impact. En een iteratieslag zodra de regionale doelen voor Klimaat en Water bepaald zijn (NPLG).
07-2023	Gebiedsplan 1.0 vastgesteld door GS en aangeboden aan de Minister van S&N
Juridisch	
-	

7-4-2022

Risico's
-
Communicatie
-

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's
Datum: maandag 4 juli 2022 16:50:26
Bijlagen: [image001.jpg](#)
[image002.png](#)
[image003.jpg](#)
[image004.png](#)
[image005.png](#)
[image006.png](#)

Van: [REDACTED]@overmorgen.nl>
Verzonden: maandag 4 juli 2022 11:55
Aan: [REDACTED]@flevoland.nl>
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Bestanden [REDACTED] aan RIVM en IPO

Bel mij mobiel: 06 [REDACTED]
Kantoor: 033 [REDACTED]

Kleine Koppel 26
3812 PH Amersfoort

www.overmorgen.nl

Blijf op de hoogte over morgen.

| [nieuwsbrief](#)

Van: [REDACTED]@flevoland.nl>
Verzonden: maandag 7 februari 2022 19:53
Aan: [REDACTED]@bij12.nl>; [REDACTED]@ipo.nl>;
[REDACTED]@rivm.nl; [REDACTED]@rivm.nl; [REDACTED]@bij12.nl
CC: [REDACTED]@p2.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@provinciegroningen.nl>; [REDACTED]@minlnv.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@overmorgen.nl>; [REDACTED]@gispoint.com>
Onderwerp: RE: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Beste mensen,

Hierbij treffen jullie de voorlopige, ambtelijke plannen van Flevoland aan ten aanzien van de stikstofreductie. Bijgevoegd een .zip met daarin de scenarios mbt Flevoland. De .shp file bevat 2 polygons :

1 Heeft betrekking op het gebied waar alleen de "tandje erbij (NOP)" reductie moet worden toegepast

2 Heeft betrekking op het gebied dat zowel voor de bossenstrategie NOP als het "tandje erbij" scenario is gebuikt.

Het gaat om de volgende scenario's namelijk:

1. het scenario "tandje erbij (NOP)" waarin wij gaan voor een stalemissie-reductie van circa 52% voor het gebied aangemerkt met "tandje erbij" binnen de gemeente Noordoostpolder dichtbij de Wieden-Weerribben in combinatie met een reductie van circa 18% emissiereductie voor zowel oppervlakte als stalemissies in de rest van Flevoland.
2. het scenario "bossenstrategie (NOP)" waarin wij gaan voor een stalemissie-reductie van circa 50% in een klein gebied binnen de gemeente Noordoostpolder voor het gebied aangemerkt met "BOS" in combinatie met een reductie van circa 18% emissiereductie voor zowel oppervlakte als stalemissies in de rest van Flevoland. Dit wordt bovendien gecombineerd met extra hectaren agro-forestry bossen in de NOP.

Omdat de RIVM tool het niet mogelijk maakt zelf een gebied te definiëren en omdat het niet mogelijk is de effecten van het beleid te zien op natura 2000 gebieden die niet in de provincie Flevoland liggen is ervoor gekozen de tool niet in te vullen maar op deze wijze te rapporteren.

Mochten jullie niet voldoende hebben aan onze info voor het doorrekenen van het landelijke beeld wordt voorgesteld telefonisch contact te hebben.

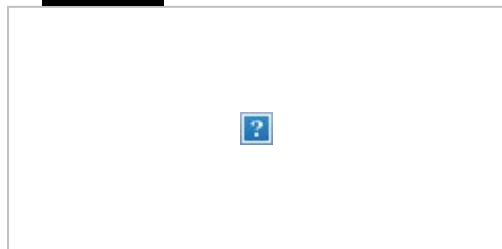
Dat kan ook rechtstreeks met onze rekenmeester [REDACTED]

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] [@flevoland.nl](mailto:[REDACTED]@flevoland.nl)

06 [REDACTED]

programmamanager stikstof Flevoland

06 [REDACTED]

Van: [REDACTED]

Verzonden: vrijdag 4 februari 2022 08:14

Aan: [REDACTED] [@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl); [REDACTED] [@ipo.nl](mailto:[REDACTED]@ipo.nl);

[REDACTED] [@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl); [REDACTED] [@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl); [REDACTED] [@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl);

[REDACTED] [@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl)>

CC: [REDACTED] [@p2.nl](mailto:[REDACTED]@p2.nl)>; [REDACTED]

[REDACTED] [@provinciegroningen.nl](mailto:[REDACTED]@provinciegroningen.nl)>; [REDACTED] [@minlnv.nl](mailto:[REDACTED]@minlnv.nl)>;

[REDACTED] [@overmorgen.nl](mailto:[REDACTED]@overmorgen.nl)

Onderwerp: RE: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Beste [REDACTED] [REDACTED] en [REDACTED]

Zoals jullie waarschijnlijk al gehoord hebben van Erik van Beurden (onze gebiedsmanager) zullen we as madag 2 scenario's aanleveren; Ton Brouwer is ze aan het uitwerken. 1 feb was echt te vroeg voor ons zoals ik al had laten weten.

De analysetool kan waarschijnlijk niet het voorstel verwerken dat wij willen omdat wij een bepaald gebied hebben aangewezen dat afwijkt van de ABCD-gebieden; wij kijken naar hoe we kunnen aanleveren.

Als dat onoverkomelijke problemen geeft laat het me even weten dan kan ik bezien of we er nog iets aan kunnen doen.

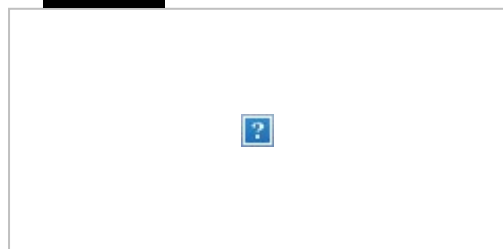
Mvg [REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] [@flevoland.nl](mailto:[REDACTED]@flevoland.nl)

06 [REDACTED]

Van: [REDACTED] [@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl)>

Verzonden: woensdag 26 januari 2022 12:01

Aan: [REDACTED] [@ipo.nl](mailto:[REDACTED]@ipo.nl)>

CC: [REDACTED] [@p2.nl](mailto:[REDACTED]@p2.nl)>; [REDACTED]

[REDACTED] [@provinciegroningen.nl](mailto:[REDACTED]@provinciegroningen.nl)>; [REDACTED] [@minlnv.nl](mailto:[REDACTED]@minlnv.nl)>

Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Urgentie: Hoog

Goeiemiddag,

Gister hebben jullie deelgenomen aan sessie analyse-tool 'Werksessie Analysetool Verkenning Regiodoelen'.

Zoals beloofd sturen we aan jullie het complete pakketje aan bijlages die relevant zijn voor deze tool en de aanlevering van het scenario:

1. Presentatie Context Analyse-tool gebiedsdoelen
2. Introductie analysetool door RIVM en contactgegevens
3. Formulier toelichting bij scenario's gebiedsdoelen

Belangrijke data:

- **Uiterlijk 1 februari** – één scenario bij het RIVM indienen door een ingevuld instellingentabblad (Excel) van de analyse-tool aan te leveren bij:
[REDACTED] [@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl); [REDACTED] [@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl)
- **Uiterlijk 7 februari** – Alle scenario's (max 3) aanleveren bij het team GGA, met een toelichting per scenario volgens het invulformulier (zie bijlage) bij het team GGA:

██████████@bij12.nl; ██████████@bij12.nl Deze aanlevering bevat ook het scenario dat naar het RIVM is verzonden.

Ook kunnen jullie bij deze mailadressen terecht voor aanvullende vragen.

-
Als jullie aanlopen tegen problemen i.r.t. de planning, dan wil ik jullie verzoeken om dit per omgaande **(uiterlijk morgenvroeg vóór 12 uur)** te melden bij het GGA-team via een reply op deze mail:

- waar jullie tegen aanlopen i.r.t. de planning
- wanneer jullie het wel kunnen aanleveren
- en wat jullie hiervoor aanvullend nodig hebben van het GGA team (inhoudelijk/proces) of het RIVM (technisch toelichting tool).

Dan nemen we daarover z.s.m. contact met jullie op, ook omdat het consequenties heeft voor de andere provincies.

Met vriendelijke groet,

██████████

Consulent Stikstof en Natura 2000

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

M +31 (0)6 ██████████ T +31 (0)85 ██████████ | E ██████████@bij12.nl

Volg ons op [LinkedIn](#) en [Twitter](#).

disclaimer

<http://www.flevoland.nl/Informatie/Disclaimer-e-mail>

This email and any files transmitted with it are the property of Arcadis and its affiliates. All rights, including without limitation copyright, are reserved. This email contains information that may be confidential and may also be privileged. It is for the exclusive use of the intended recipient(s). If you are not an intended recipient, please note that any form of distribution, copying or use of this communication or the information in it is strictly prohibited and may be unlawful. If you have received this communication in error, please return it to the sender and then delete the email and destroy any copies of it. While reasonable precautions have been taken to ensure that no software or viruses are present in our emails, we cannot guarantee that this email or any attachment is virus free or has not been intercepted or changed. Any opinions or other information in this email that do not relate to the official business of Arcadis are neither given nor endorsed by it.

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's BEN AAN HET ZOEKEN!
Datum: maandag 4 juli 2022 16:50:40
Bijlagen: [image001.png](#)
[image002.jpg](#)
[image003.jpg](#)
[image004.png](#)
[image005.png](#)
[image006.png](#)
[Presentatie Context Aanalyse-tool gebiedsdoelen.pptx.DRF](#)
[Introdactie analysetool door RIVM en contactgegevens.pptx.DRF](#)
[Formulier toelichting bij scenarios gebiedsdoelen - Provincienaam Datum.docx.DRF](#)

Van: [REDACTED]@overmorgen.nl>
Verzonden: maandag 4 juli 2022 11:54
Aan: [REDACTED]@flevoland.nl>
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's BEN AAN HET ZOEKEN!

Bel mij mobiel: 06 [REDACTED]
Kantoor: 033 [REDACTED]

Kleine Koppel 26
3812 PH Amersfoort

www.overmorgen.nl

Blijf op de hoogte over morgen.

| [nieuwsbrief](#)

Van: [REDACTED]@flevoland.nl>
Verzonden: vrijdag 28 januari 2022 16:16
Aan: Harold Hofstra [REDACTED]@flevoland.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@flevoland.nl>; [REDACTED]@flevoland.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@overmorgen.nl>
CC: [REDACTED]@flevoland.nl>
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Beste Harold,

We worden gevraagd om ambtelijk op 1 en 7 februari scenario's in te dienen voor de reductie van stikstof in Flevoland. Uiteraard wordt dit gevraagd van alle provincies. Daarmee gaat het RIVM aan de slag om in concept gebiedsdoelen te definiëren.

Gaarne bespreken we dit met jou op ons PO van aanstaande maandag.

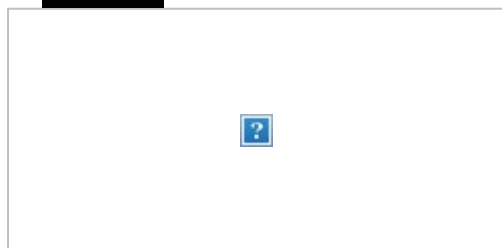
Mvg [REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] [@flevoland.nl](mailto:[REDACTED]@flevoland.nl)

06 [REDACTED]

Van: [REDACTED] [@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl)>

Verzonden: woensdag 26 januari 2022 12:01

Aan: [REDACTED] [@ipo.nl](mailto:[REDACTED]@ipo.nl)>

CC: [REDACTED] [@p2.nl](mailto:[REDACTED]@p2.nl)>; [REDACTED]

[REDACTED] [@provinciegroningen.nl](mailto:[REDACTED]@provinciegroningen.nl)>; [REDACTED] [@minlnv.nl](mailto:[REDACTED]@minlnv.nl)>

Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Urgentie: Hoog

Goeiemiddag,

Gister hebben jullie deelgenomen aan sessie analyse-tool 'Werksessie Analysetool Verkenning Regiodoelen'.

Zoals beloofd sturen we aan jullie het complete pakketje aan bijlages die relevant zijn voor deze tool en de aanlevering van het scenario:

1. Presentatie Context Analyse-tool gebiedsdoelen
2. Introductie analysetool door RIVM en contactgegevens
3. Formulier toelichting bij scenario's gebiedsdoelen

Belangrijke data:

- **Uiterlijk 1 februari** – één scenario bij het RIVM indienen door een ingevuld instellingentabblad (Excel) van de analyse-tool aan te leveren bij:
[\[REDACTED\]@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl); [\[REDACTED\]@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl)
- **Uiterlijk 7 februari** – Alle scenario's (max 3) aanleveren bij het team GGA, met een toelichting per scenario volgens het invulformulier (zie bijlage) bij het team GGA:
[\[REDACTED\]@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl); [\[REDACTED\]@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl) Deze aanlevering bevat ook het scenario dat naar het RIVM is verzonden.

Ook kunnen jullie bij deze mailadressen terecht voor aanvullende vragen.

Als jullie aanlopen tegen problemen i.r.t. de planning, dan wil ik jullie verzoeken om dit per omgaande **(uiterlijk morgenvroeg vóór 12 uur)** te melden bij het GGA-team via een reply op deze mail:

- waar jullie tegen aanlopen i.r.t. de planning
- wanneer jullie het wel kunnen aanleveren
- en wat jullie hiervoor aanvullend nodig hebben van het GGA team (inhoudelijk/proces) of het

RIVM (technisch toelichting tool).

Dan nemen we daarover z.s.m. contact met jullie op, ook omdat het consequenties heeft voor de andere provincies.

Met vriendelijke groet,

[Redacted signature]

Consulent Stikstof en Natura 2000

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

M +31 (0)6 [Redacted] T +31 (0)85 [Redacted] | E [Redacted]@bij12.nl

Volg ons op [LinkedIn](#) en [Twitter](#).

disclaimer

<http://www.flevoland.nl/Informatie/Disclaimer-e-mail>

This email and any files transmitted with it are the property of Arcadis and its affiliates. All rights, including without limitation copyright, are reserved. This email contains information that may be confidential and may also be privileged. It is for the exclusive use of the intended recipient(s). If you are not an intended recipient, please note that any form of distribution, copying or use of this communication or the information in it is strictly prohibited and may be unlawful. If you have received this communication in error, please return it to the sender and then delete the email and destroy any copies of it. While reasonable precautions have been taken to ensure that no software or viruses are present in our emails, we cannot guarantee that this email or any attachment is virus free or has not been intercepted or changed. Any opinions or other information in this email that do not relate to the official business of Arcadis are neither given nor endorsed by it.

Ruimtelijke verdeling stikstofdepositieopgave

Introductie analysetool per provincie – 14 januari 2022

Verdelingsvragen i.r.t. doelbereik (aka regiODOelen)

- › welke **emissiereductie** is nodig om verslechtering van de situatie ten aanzien van stikstofdepositie te voorkomen en hoe kan je die op verschillende manieren zo efficiënt mogelijk ruimtelijk invullen;
- › op welke manier beïnvloedt de emissiereductie voor **brongebied A** de depositiereductie in **natuurgebied B**; [voor verschillende varianten van verdeling]
- › welke doelen (KDW en KDW+) kunnen **in theorie** bereikt worden wanneer ook voorgenomen beleid wordt meegenomen en wat is de restopgave?

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Uitgangspunten en vertreksituatie analysetool

Uitgangspunten

- i. Reductie van stal- en veldemissies (NH_3) (40 kton) additioneel aan basispad 2018-2030
- ii. AERIUS Monitor 2021.
- iii. Vereenvoudigde bronreceptormatrix – depositie op maatgevende hexagonen voor emissies per km^2 geschaald naar relevante hexagonen
- iv. KDW+ als tussendoel, èn KDW
- v. Verschillende manieren om deze emissiereductie ruimtelijk te verdelen (“Ruimtelijk effect zondering emissiereducties”, Bleeker et al., 2021; rapport 2021-0166)
  - a. Generieke reductie
  - b. Zonering
  - c. Afstand tot N2000-gebied
  - d. Depositiepotentie

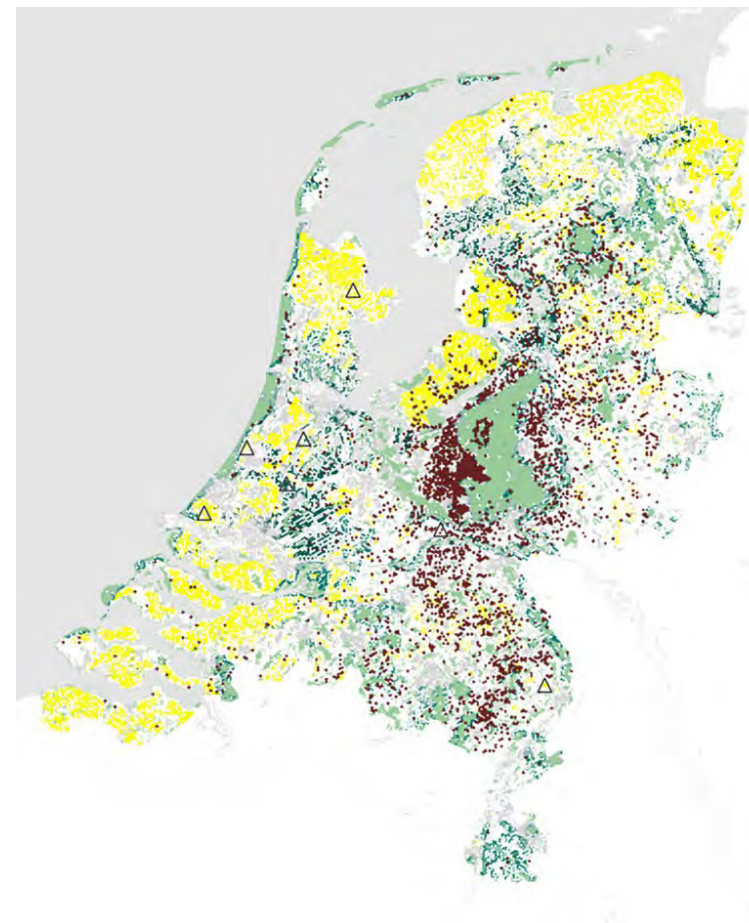
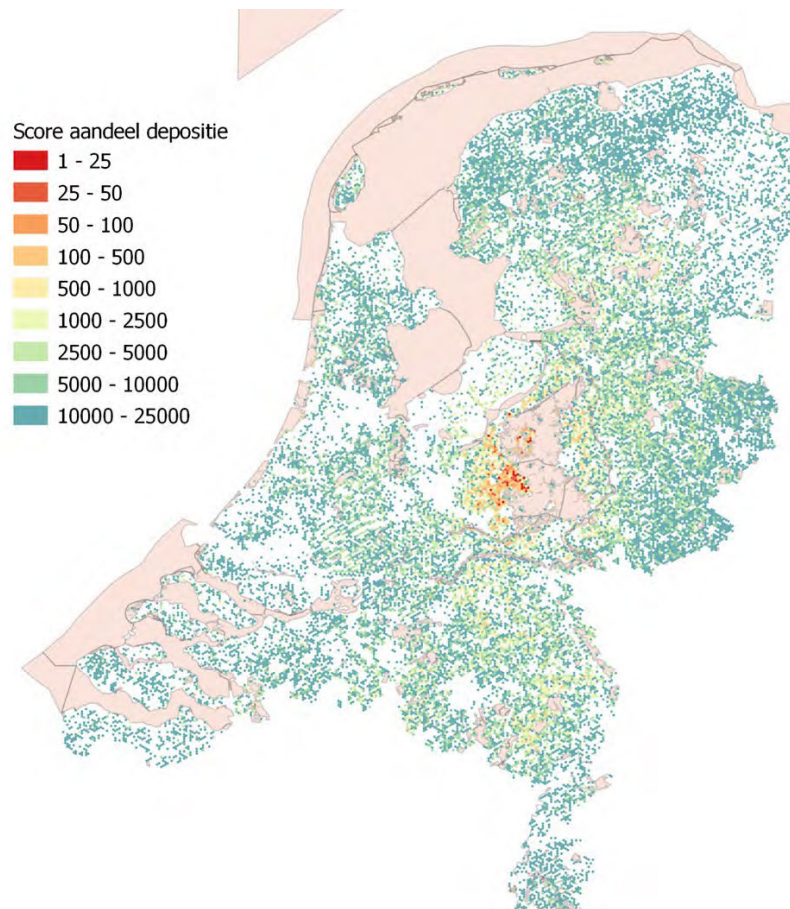

Basispad 2018-2030

- › Autonome ontwikkeling volgens KEV2020
- › Structurele aanpak stikstof niet meegenomen, muv.
  - Saneringsregeling varkenshouderij
  - Walstroom zeevaart
  - Retrofit binnenvaart
- › Buitenland emissies volgens NEC-richtlijn
  - Duitsland fors reductiepakket

Bron-receptor relatie: Depositieopgave in gebieden is vertrekpunt

Depositiebijdragekaarten: score aandeel depositie → landbouwemissies (3000 hexagonalen)

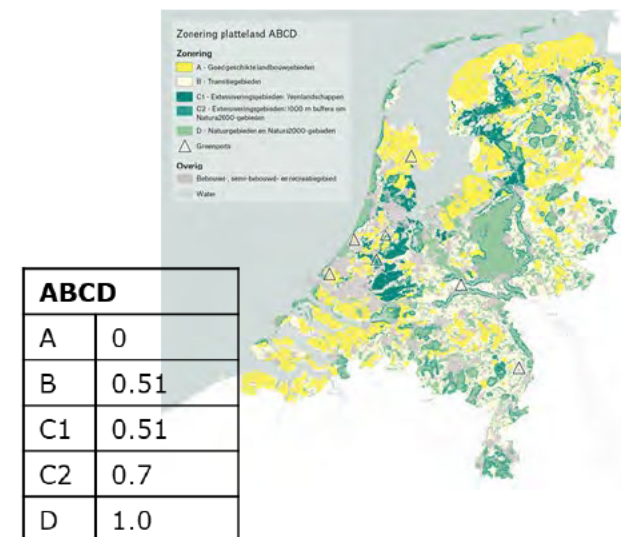

Vertreksituatie: oppervlakte niet-overbelaste natuur in N2000-gebieden na landelijke reductie

- > Basispad 2018-2030
- > Additioneel landelijke emissiereductie (40 kton NH₃) volgens één van de varianten (KDW+ en KDW)
- > Doelbereik KDW+ en KDW per provincie

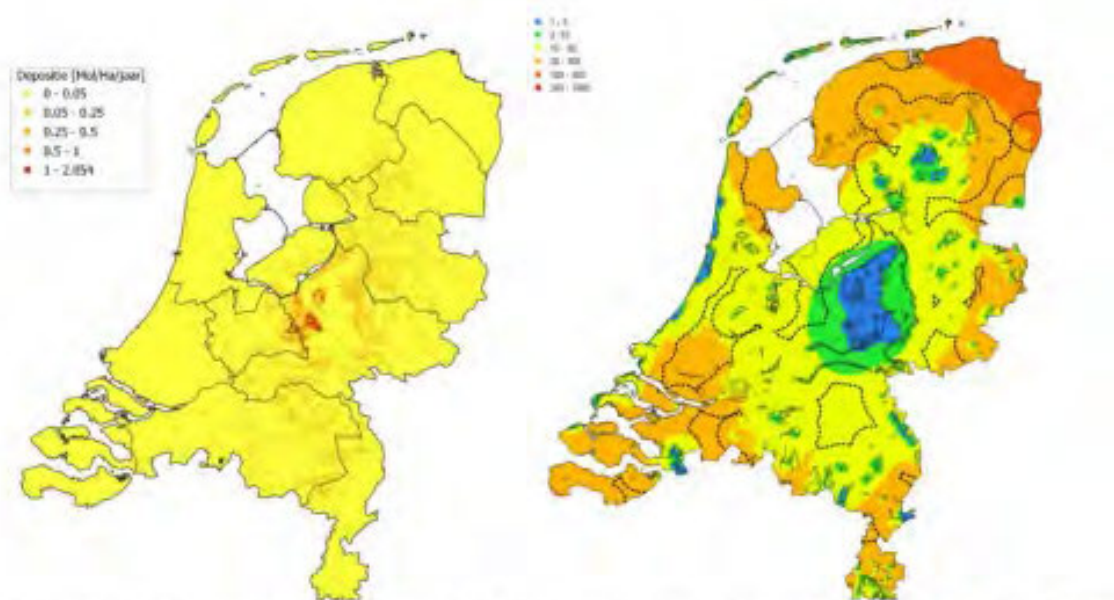
Variant landelijk	Areaal <KDW 2030
Basispad	41 %
Generiek 40% reductie	65%
Zonering ABCD	70%
Depositiepotentie	74%

Varianten: twee hoofdprincipes voor plaatsing emissiereductie

Depositiepotentie

Figuur 4 Depositiebijdragekaart (links) en depositiepotentiekaart (rechts). Bron: Erisman en Brouwer, 2021.

Zonering

Kaart van LNV – gebaseerd op Martha Bakker (WUR)

- A: Goed geschikte landbouwgebieden
- B: Transitiegebied
- C1: Extensiveringszone: veenlandschap
- C2: Extensiveringszone: buffer N2000

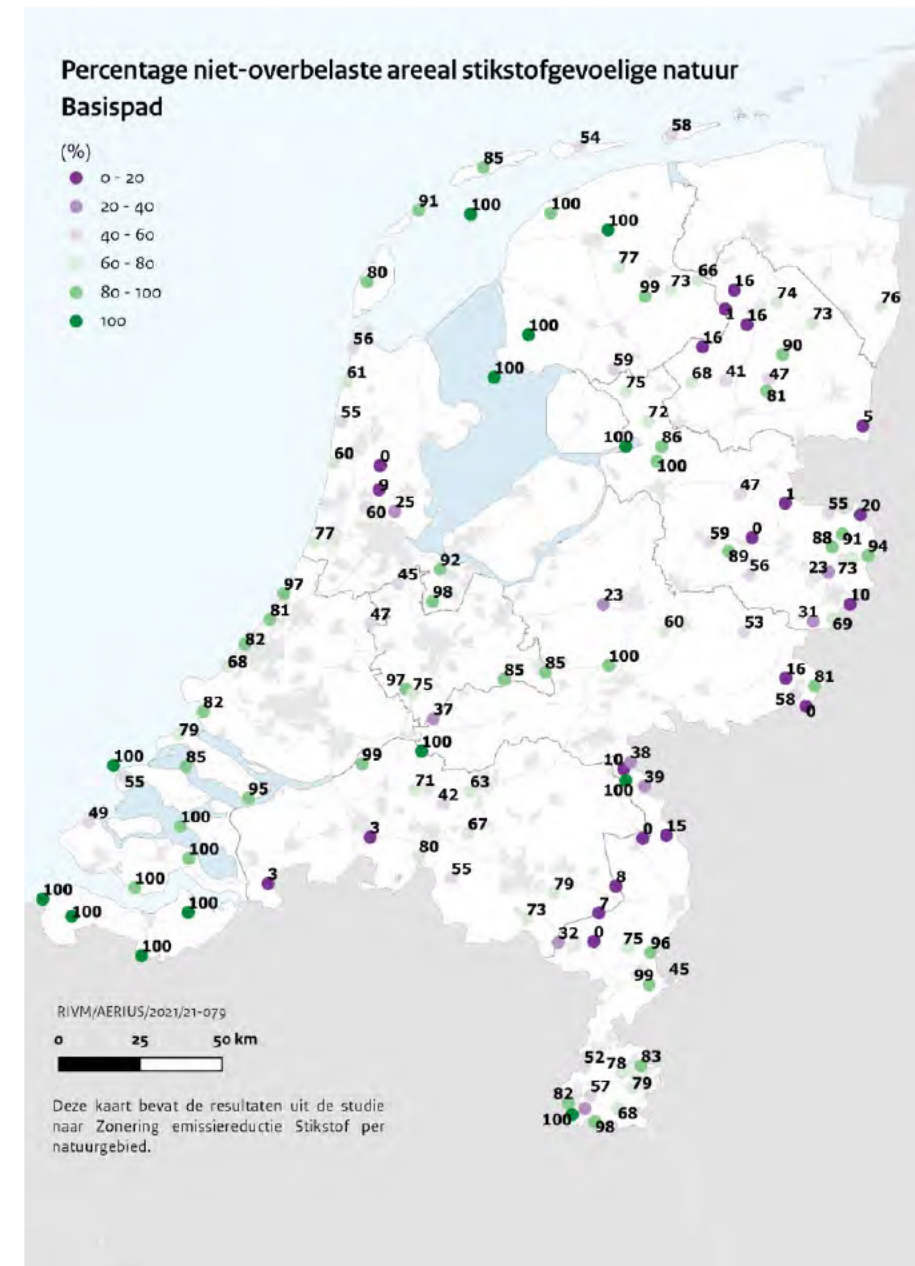
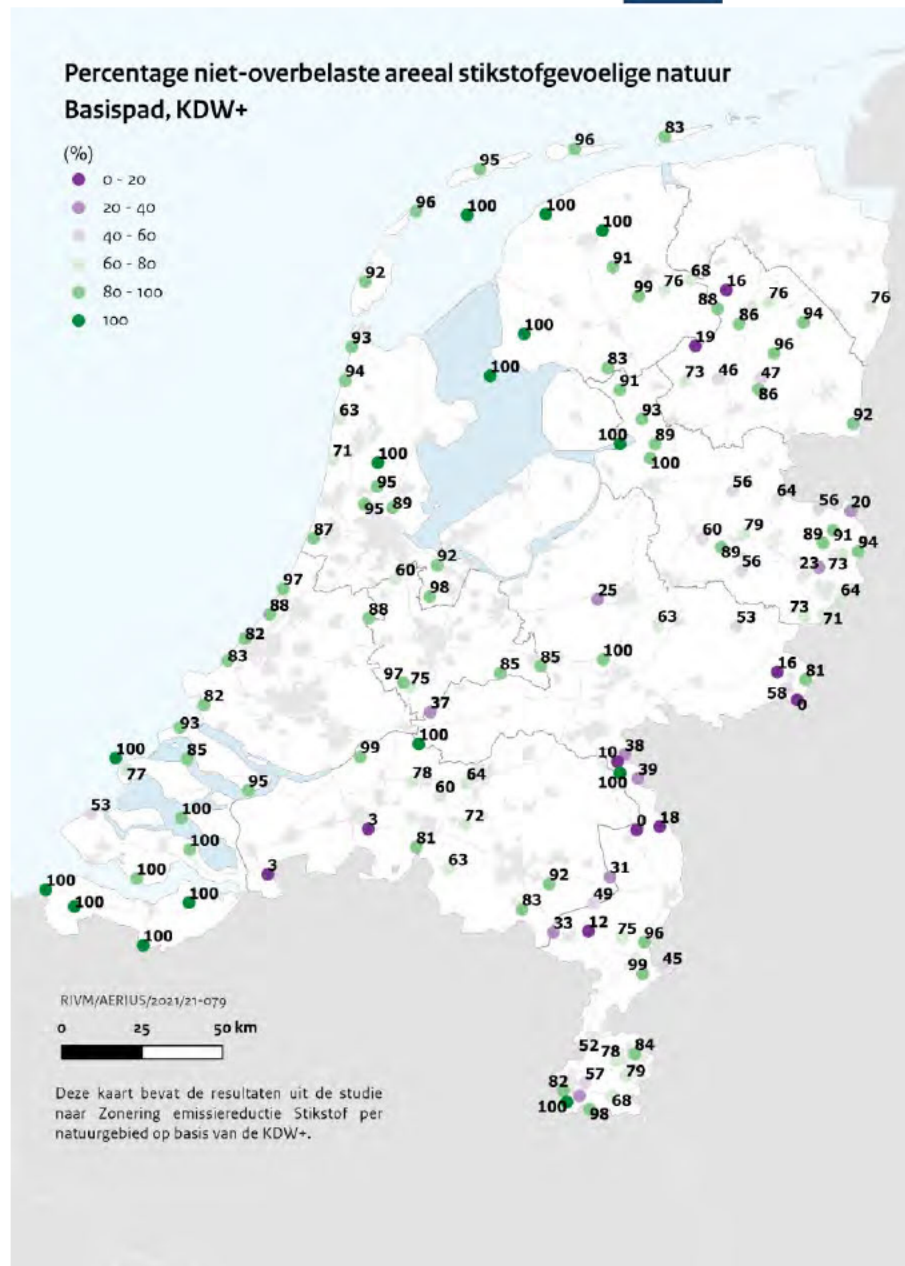
4x2 kaartjes:
Niet-overbelast
areaal stikstof-
gevoelige natuur
2030
KDW+ en KDW

1. Basispad
2. Generiek
3. Depositiepotentie 66%
4. Zonering ABCD

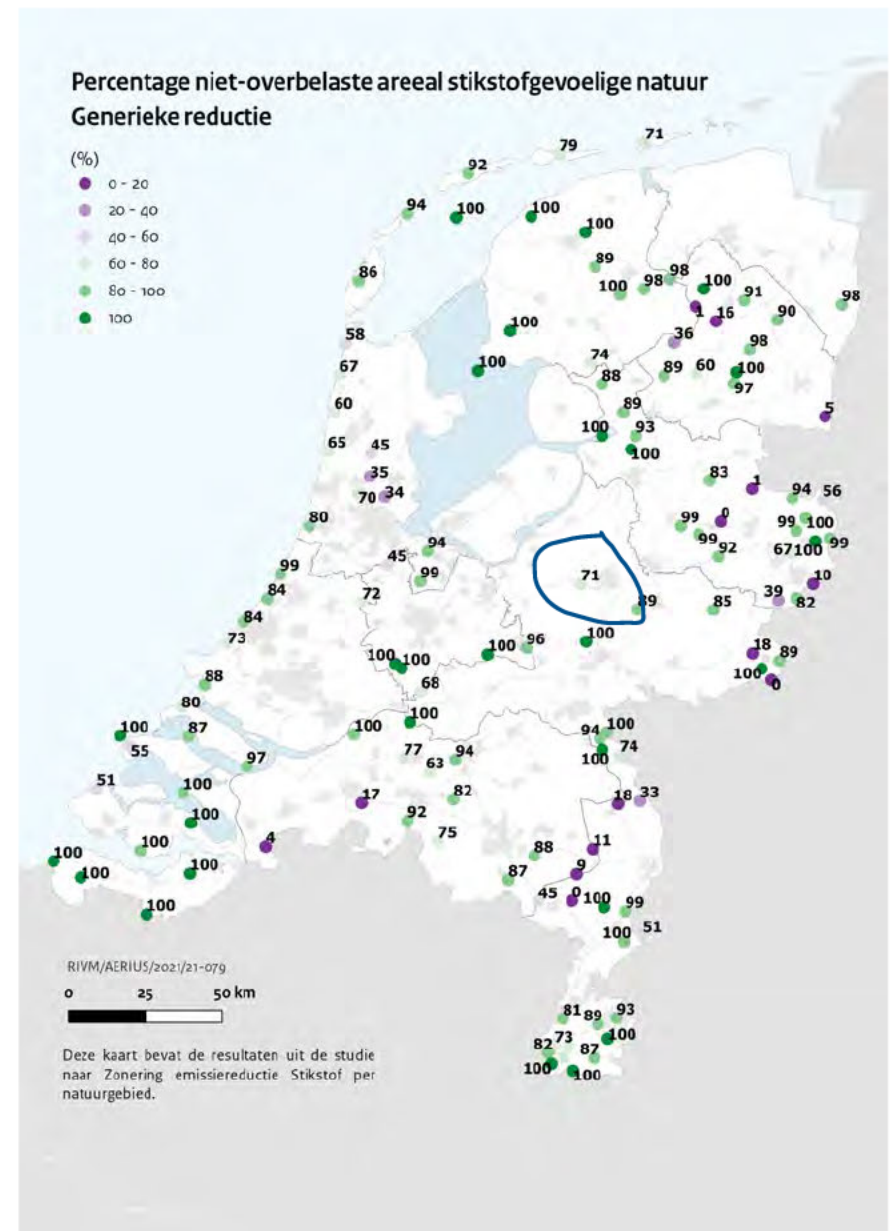
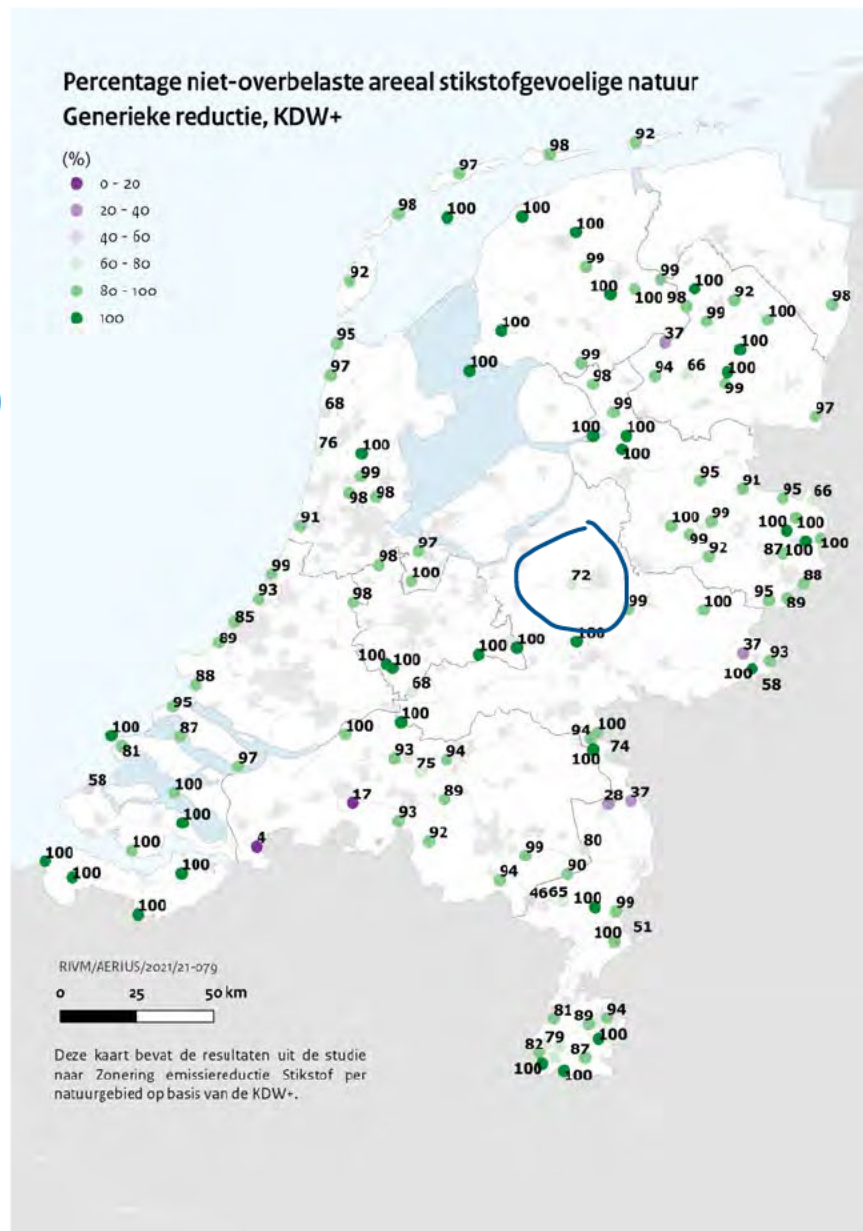
Basispad 2018-2030

41% < KDW

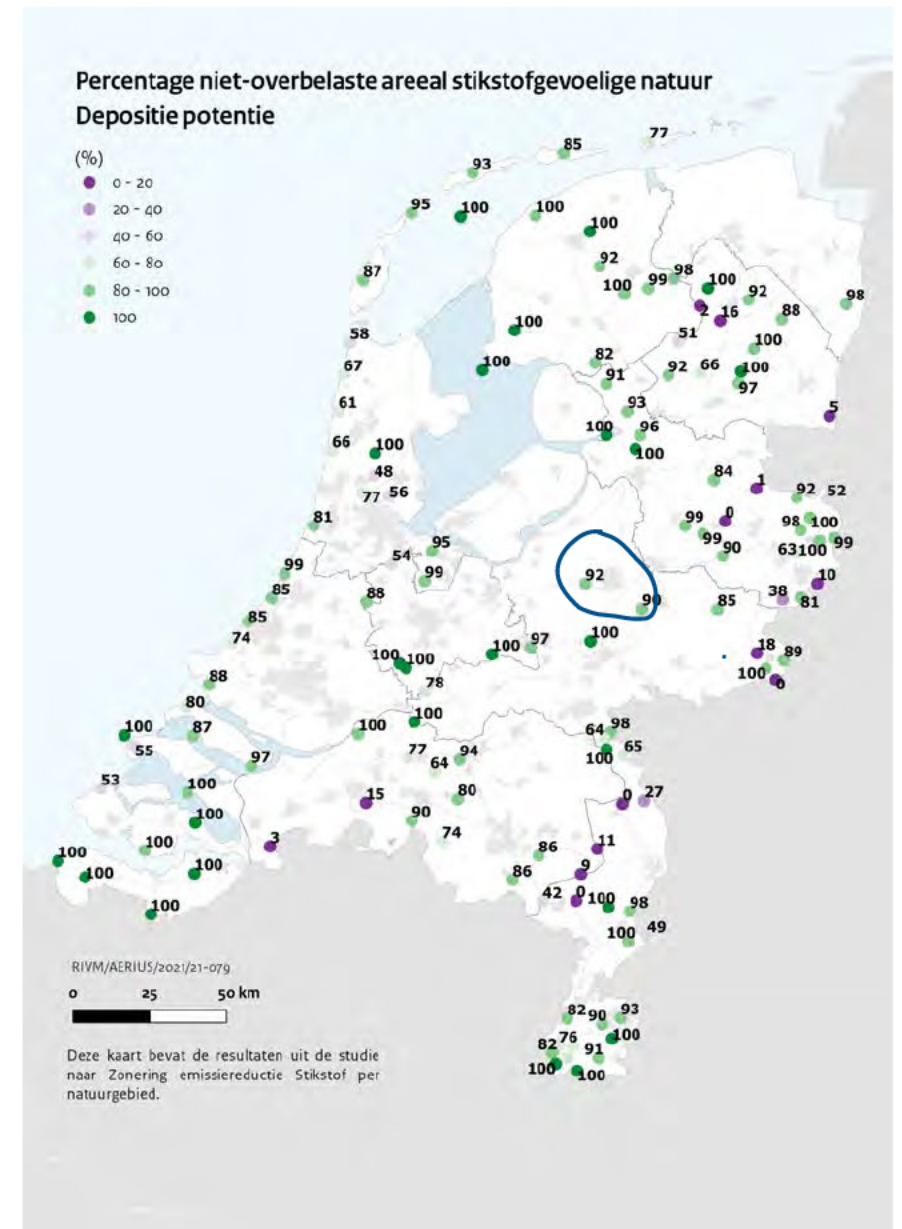
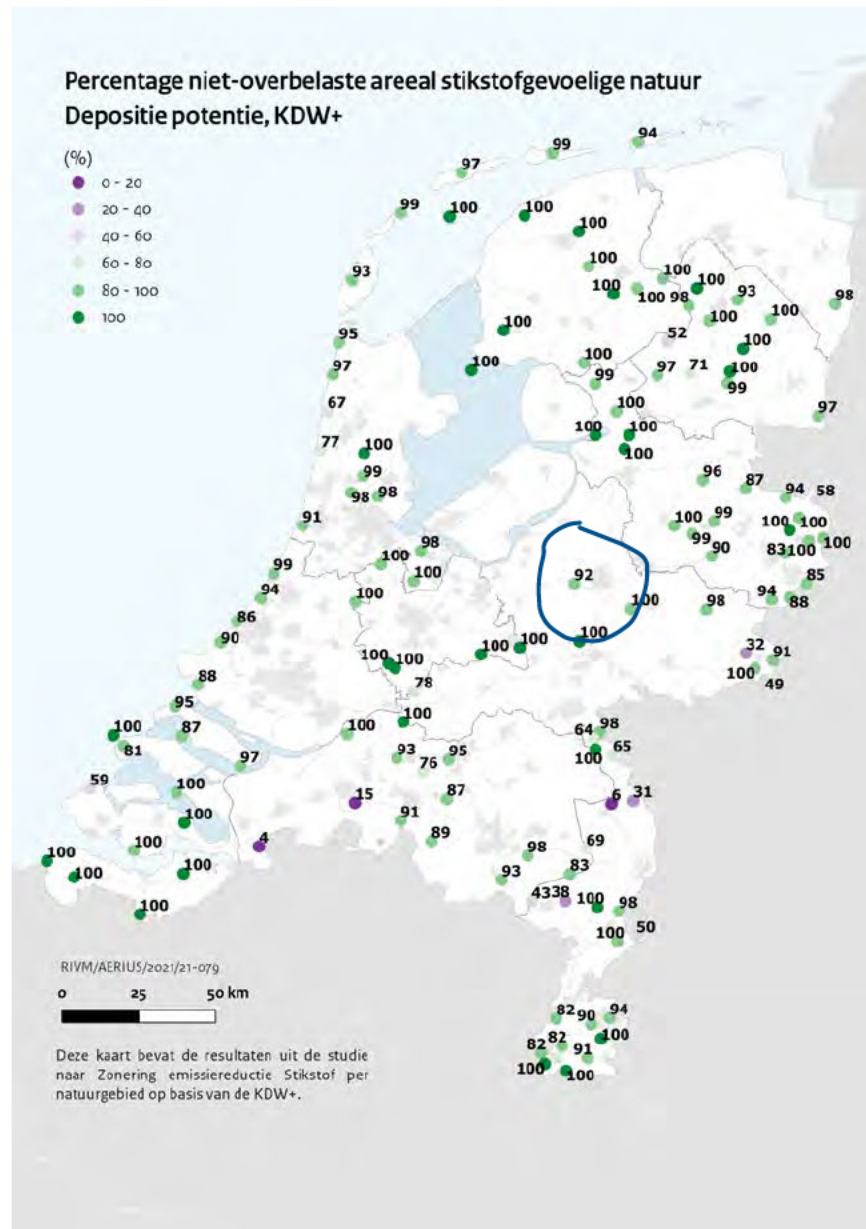

Basispad 2018-2030
40kton NH3
Generieke reductie (40%)
65,4% < KDW

Basispad 2018-2030
40kton NH3
Depositiepotentie (66%)
73,5% < KDW

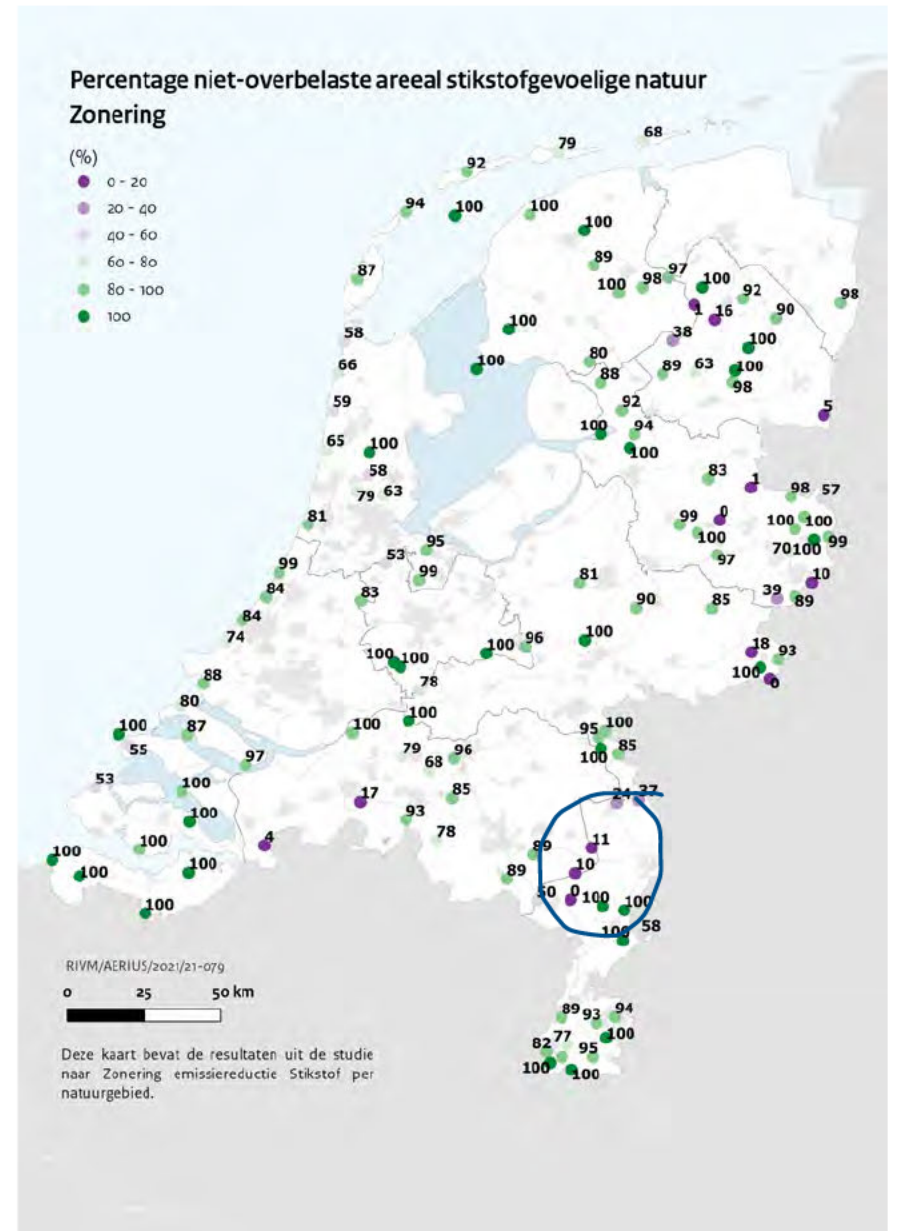
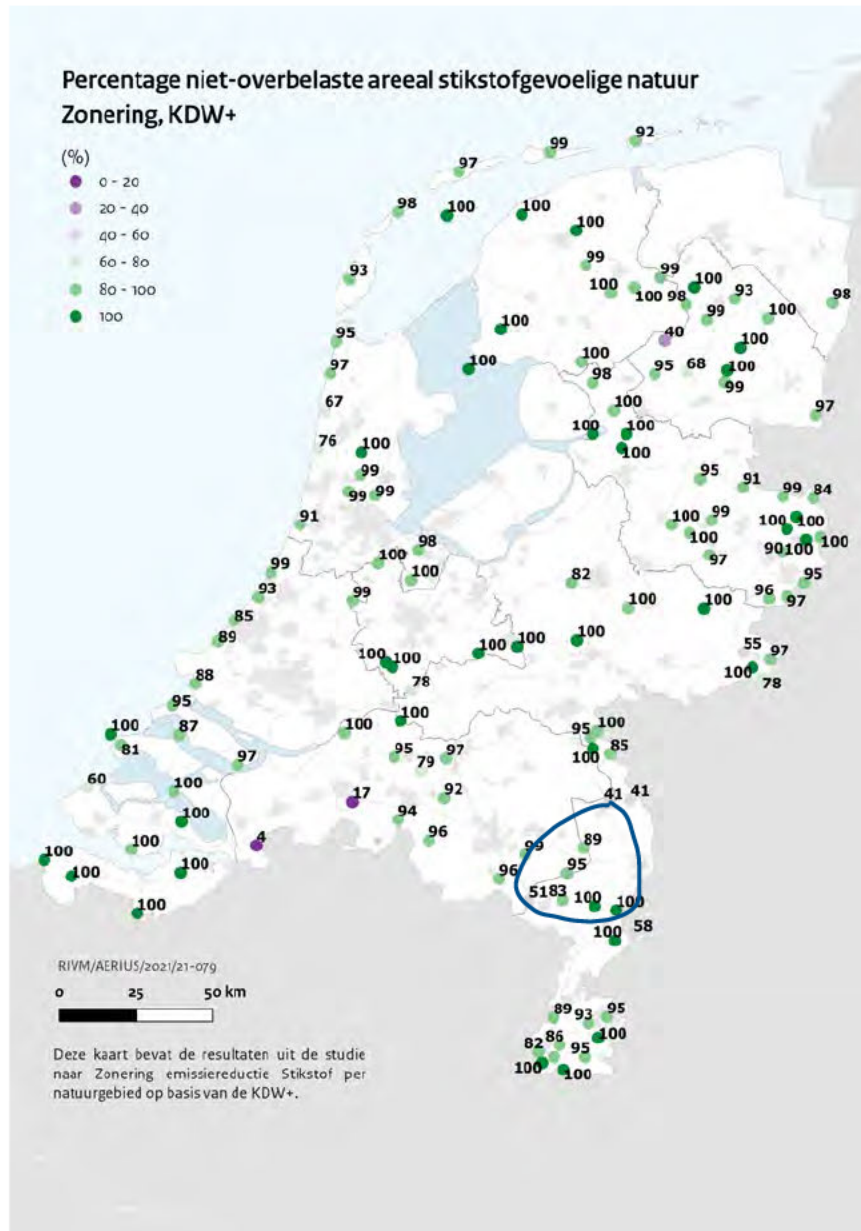

Basispad 2018-2030
40kton NH3
Zonering
69,9% < KDW

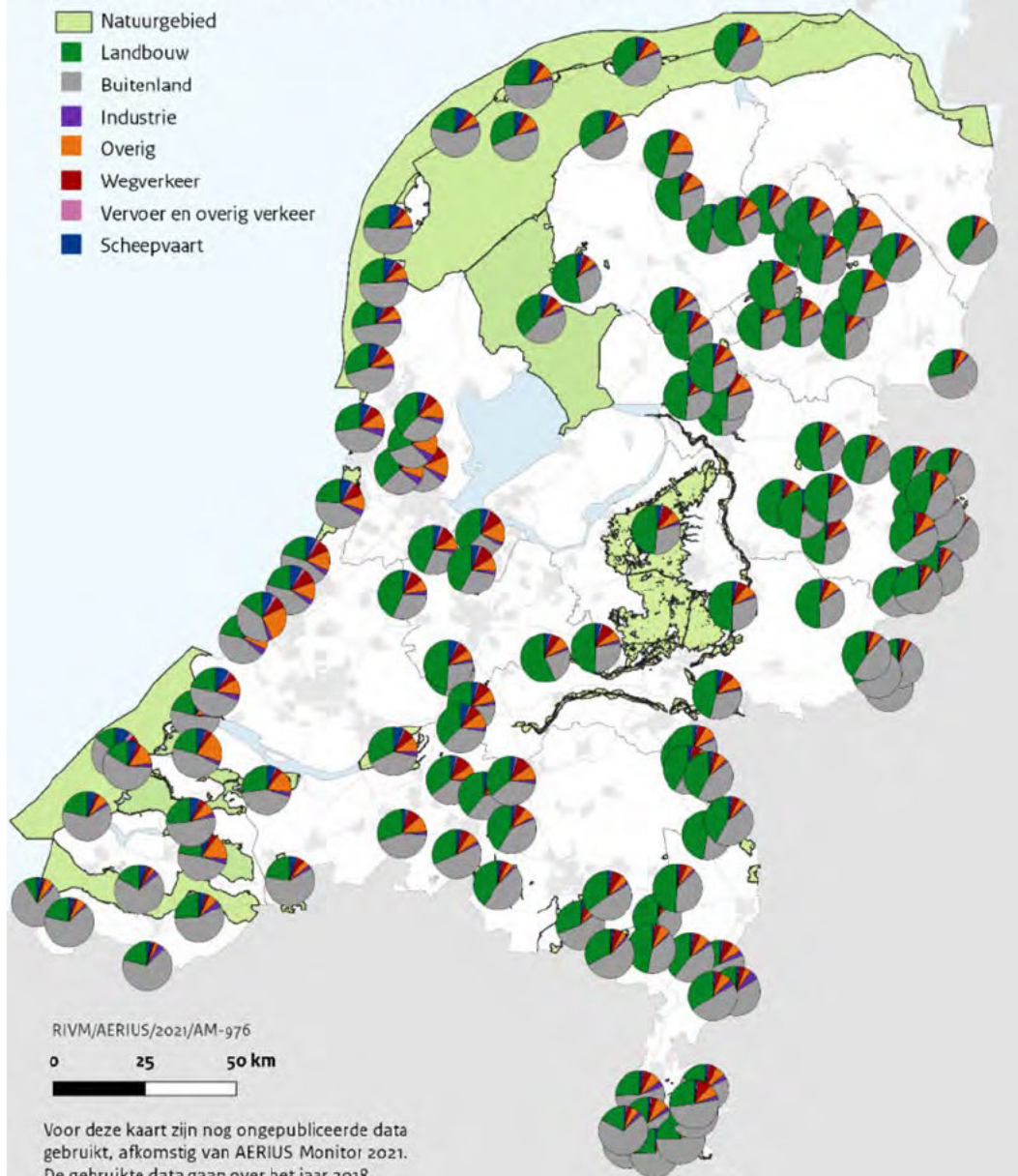
ABCD

A	0
B	0.51
C1	0.51
C2	0.7
D	1.0

Relatieve sectorele bijdragen aan stikstofdepositie per natuurgebied

- Natuurgebied
- Landbouw
- Buitenland
- Industrie
- Overig
- Wegverkeer
- Vervoer en overig verkeer
- Scheepvaart

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Sectorbijdragen

Depositie: ammoniak en stikstofdioxide landelijk

Tabel 1 Stikstofdepositie als gevolg van twee brontypen. Ammoniak deponereert relatief sneller dan stikstofdioxide. Hoewel bij toenemende afstand nog steeds een groot deel in transport is, neemt de depositie met toenemende afstand van de bron sterk af. Depositie is weergegeven met 95% betrouwbaarheidsinterval

Afstand (m)	NH ₃ (ca. 300 kg /jaar) ¹		NO _x (ca. 850 kg/jaar)	
	Depositie (mol/ha/jaar)	Fractie gedeponereerd	Depositie (mol/ha/jaar)	Fractie gedeponereerd
50	89 (43-129)	0,4%	53 (30-71)	0,2%
100	49 (22-66)	1,2%	26 (13-33)	0,7%
200	18 (8-23)	2,6%	8 (4-11)	1,4%
500	3,9 (2,0-5,0)	5,2%	1,6 (0,8-2,0)	2,5%
1.000	1,1 (0,6-1,4)	7,7%	0,4 (0,2-0,5)	3,5%
2.000	0,3 (0,2-0,4)	11%	0,12 (0,07-0,15)	4,6%
5.000	0,07 (0,04-0,09)	16%	0,03 (0,02-0,03)	6%
10.000	0,02 (0,01-0,03)	21%	0,01 (0,01-0,01)	9%
20.000	0,01 (0,00-0,01)	27%	0,00 (0,00-0,00)	11%

Sectorbijdrage: absoluut en relatief landelijk

Tabel 2 Absolute en relatieve bijdrage van verschillende sectorgroepen uit AERIUS Monitor 2021 aan de gekarteerd oppervlakte gewogen gemiddelde depositie in stikstofgevoelige natuur of leefgebied voor heel Nederland.

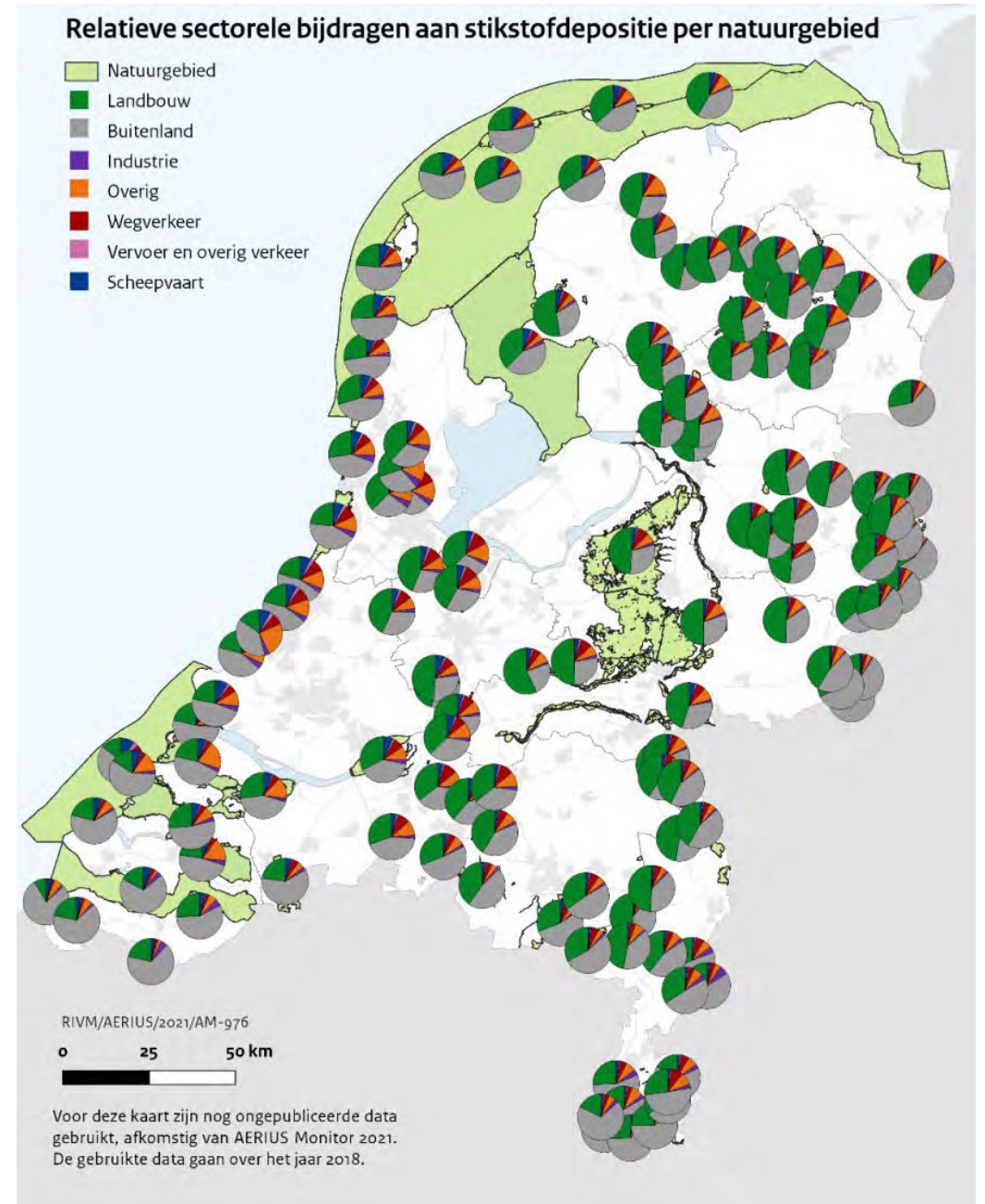
Jaar	Sectorgroep	Depositie [mol/ha/jaar]	Relatief [%]
2018	Landbouw	707	43,9%
2018	Buitenland	574	35,7%
2018	Industrie	34	2,1%
2018	Overig	111	6,9%
2018	Wegverkeer	107	6,7%
2018	Vervoer en Overig verkeer	21	1,3%
2018	Scheepvaart	56	3,5%
2018	Meetcorrectie	-87	
2018	Totale depositie	1.523	
2030	Landbouw	623	49,3%
2030	Buitenland	356	28,2%
2030	Industrie	31	2,5%
2030	Overig	108	8,6%
2030	Wegverkeer	83	6,5%
2030	Vervoer en Overig verkeer	15	1,2%
2030	Scheepvaart	46	3,7%
2030	Meetcorrectie	-56	
2030	Totale depositie	1.207	

¹ <http://www.emissieregistratie.nl/>

² <https://www.pbl.nl/publicaties/klimaat-en-energieverkenning-2020>

Sectorbijdrage: depositie per natuurgebied

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Workflow

Analyse met tool

1. Spreadsheets per provincie voor provincie (geografisch oppervlak)
  - Bijvoorbeeld Flevoland heeft ook hele oppervlakte De Wieden, IJsselmeer en Zwartemeer
  - Gebieden komen in meerdere spreadsheets voor
2. Landelijke emissiereductie per variant (3) als startwaarde
3. Eén van de spreadsheets aanpassen vanuit de provincie waarbij binnen provincie resultaat wordt getoond
4. RIVM integreert deze tot totaalbeeld voor Nederland

Succes!

Vragen?

([redacted] [@rivm.nl](mailto:[redacted]@rivm.nl))

[redacted]
([redacted] [@rivm.nl](mailto:[redacted]@rivm.nl))

[redacted]
([redacted] [@rivm.nl](mailto:[redacted]@rivm.nl))

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu

*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Landelijke omgevingswaarden

Vertalen naar richtinggevende emissiedoelen

Zowel vanuit het Rijk als vanuit de provincies was er een behoefte aan een ruimtelijke vertaling van de landelijke omgevingswaarde naar gebieden

Omdat:

- Er duidelijkheid gevraagd wordt door gebiedspartners: wat verwacht je van ons?
- Er inmiddels al provincies waren die doelen vastgesteld hadden. Maar doen we samen genoeg?
- Het Rijk vanuit haar verantwoordelijkheid behoefte heeft aan sturing op het bereiken van de omgevingswaarden en het realiseren van doelen? Hoe programmeren we de bronmaatregelen het beste?

Wat ging hieraan vooraf?

Regioreeks

Biedt voorstellen vanuit de provincie voor de opgave en geeft aan wat belangrijke uitgangspunten zijn voor de ruimtelijke vertaling

➤ 1^e week sept

Verdere aanpak stikstof

Biedt kaders voor de verdere invulling van de landelijke omgevingswaarden

(Ruimtelijk effect zonering emissiereducties landbouw)

> augustus

Uitvraag aan het RIVM

Op basis van de uitgangspunten geeft het RIVM inzicht in mogelijk ruimtelijke verdelingen

➤ Dec/jan

- Meest kwetsbare natuur eerst
- Stikstof als onderdeel van integrale gebiedsdoelen
- Doelen baseren op de lange termijn
- Omgevingswaarden als randvoorwaarden
- Doelen uitgedrukt in emissie

generiek

A/B/C/D

ringen

depositie
potentie

Wat zijn de verschillende mogelijkheden om per gebied, op basis van de uitgangspunten en binnen de wettelijke kaders, benodigde emissiereducties inzichtelijk te maken waarmee de benodigde depositiereductie per Natura 2000-gebied voor 2030 (met het oog op tegengaan van verslechtering) wordt gerealiseerd, met een doorkijk naar de totaalopgave richting de KDW?

Van varianten naar scenario's:

De analysetool van het RIVM kan bijdragen aan **het inzichtelijk maken** van de verschillende mogelijkheden voor verdeling van stikstof per gebied en landelijk.

De tool kan aantonen:

- welke emissiereductie is nodig om verslechtering van de situatie ten aanzien van stikstofdepositie te voorkomen en hoe je die op verschillende manieren zo efficiënt mogelijk ruimtelijk kan invullen;
- op welke manier beïnvloedt de emissiereductie voor brongebied A de depositiereductie in natuurgebied B; [voor verschillende varianten van verdeling]
- welke doelen (KDW en KDW+) kunnen in theorie bereikt worden wanneer ook voorgenomen beleid wordt meegenomen en wat is de restopgave?

-> *Uiteindelijk moet dit helpen om het politiek-bestuurlijke gesprek te voeden.*

Expertsessies analysetool

Aan de hand van concept analysetool hebben inhoudelijke experts van diverse provincies en rijk meegedacht over de achterkant van de tool

➤ Jan

- Analysetool is aangescherpt door RIVM op basis van feedback.

Aan de slag met de tool

VANDAAG!

- Oefenen met de tool om
- RIVM kan vragen beantwoorden

DOEL VAN VANDAAG

- Iedereen weet hoe de tool werkt
- Wat je met de tool kan
- Waar je op moet letten bij de keuze voor een combinatie van varianten
- Iedereen weet hoe je van de vier varianten naar 1 of 2 scenario's kan komen.

VERVOLGPROCES

Lichten we aan het einde van de sessie verder toe

PROCESSTAPPEN BESLUITVORMING GEBIEDSDOELEN

Uitgangspunten
vastgesteld

Stap 1:
Varianten

Stap 2:
2-3 scenario's

Stap 3:
Concept
gebiedsdoelen

Stap 4:
Emissiedoelen per
gebied

Vertalen naar
maatregelen

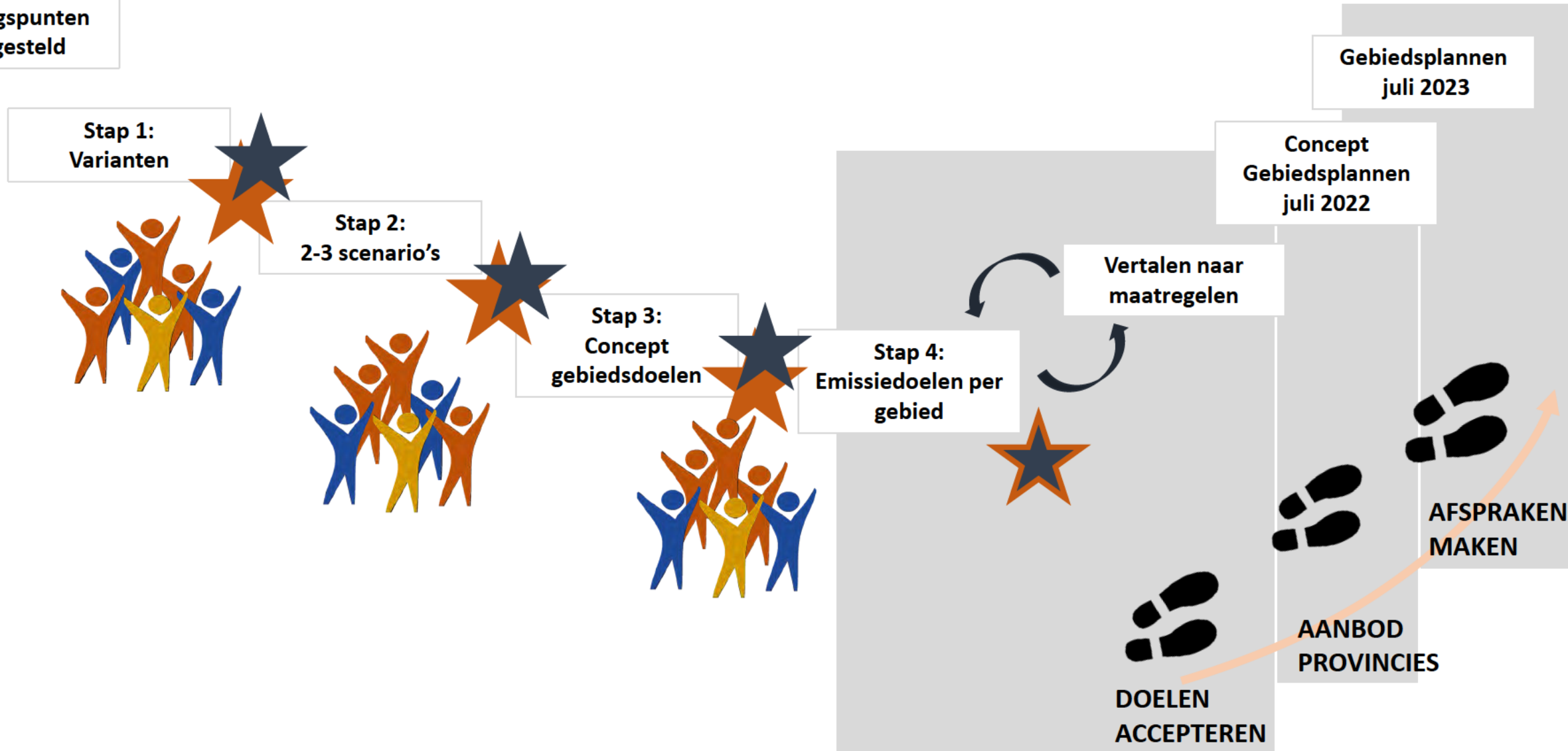
DOELEN
ACCEPTEREN

AANBOD
PROVINCIES

AFSPRAKEN
MAKEN

Concept
Gebiedsplannen
juli 2022

Gebiedsplannen
juli 2023

PROCESSTAPPEN BESLUITVORMING

RIJK

Richting voor scenario's

**Stap 1:
Varianten**

Ambtelijk advies bij de scenario's

**Stap 2:
2-3 scenario's**

Criteria voor selectie voorkeursscenario

Verfijnen varianten

Ambtelijk advies bij
de scenario's

**Stap 3:
Concept
gebiedsoelen**

Uitvoerings-condities

**Stap 4:
Emissiedoelen per
gebied**

Basis voor gebieds-
processen en gebieds-
plannen

PROVINCIES

20 jan 2022

27/3/10 feb 2022

10/16 mrt 2022

GS 22 mrt/ BO 31 mrt

Doelen regiodagen

- Het optimaliseren van de scenario's voor de gebiedsdoelen per provincie
- Het is voor elke provincie helder wat de verwachting is van gebiedsplan versie 1.0, incl. planning en manier van besluitvorming
- Leren van elkaar

Ter voorbereiding:

- Demo en oefenen met analyse-tool RIVM
  - Individuele gesprekken per provincie
  - Gebiedsdoelen per provincie invulling gegeven mbv RIVM-tool: uitkomsten daarvan zijn input voor de regiodagen.
-

1. Planning interne sessie per provincie om te komen tot eerste vingeroefening voor scenario's adhv de tool: doen jullie zelf (vóór 1 feb.)

2. Individuele gesprekken per provincie

In de weken van: 24 jan – 4 feb voor de eerste 6 provincies

In de weken van 1 feb – 14 feb voor de anderen

3. Regiodagen *(voorgestelde data)*

Regio	Datum
West (NH, ZH, Utr, Zl)	Dinsdag 15 feb
Zuid (NBr en Li)	Donderdag 17 feb
Noord (Gr, Fr, Dr)	Dinsdag 8 maart
Oost (Ov, Gld, Fl)	Woensdag 9 maart

Wat aan te leveren?

Toepassing van optimale mix van varianten tot scenario's

- voor jouw provincie
- ingevuld in de analysetool tot één of meer scenario's
- HET HOEFT NOG NIET PERFECT

- Bij RIVM en GGA-team aanleveren (1 feb)

Document met daarin:

- Toelichting op de scenario's en effecten daarvan (kort)
- De dilemma's die je bent tegengekomen (en afwegingen die je daarbij al dan niet hebt gemaakt)
- De kaders/benodigdheden voor het laten slagen van het meest optimale scenario (van het Rijk of anderen)
- De risico's die je nog ziet bij keuze voor bepaalde scenario's

- Bij GGA-team aanleveren (7 feb)

Toetspunten om tot scenario's te komen

(in deze stap)

---

1. Doelbereik

- Halen we de KDW +?
- Halen we de KDW ?
- Hoe groot is het verschil tussen KDW+ halen en KDW?
- *Bijdrage aan de omgevingswaarden (? Check RIVM, kunnen provincies dat zien na invulling van de tool?)*

2. Efficiëntie (kwantitatief)

- Kton:mol/ha/jr vergeleken tov generiek verdeeld
- Per provincie

Wat krijg je van ons?

- Format voor de tool en dataset (via RIVM)
- Format voor het document
- Uitnodiging voor individuele gesprek per provincie met bespreekpunten ter voorbereiding
- Voorstel opzet regiodag
- Hosting regiodagen: door provincies, voorstel/verzoek volgt

Invulformulier – Toelichting op aanlevering scenario('s) o.b.v. de Analyse-tool gebiedsdoelen

Graag het ingevuld exemplaar van dit formulier uiterlijk op 7 februari aan te leveren per mail naar:

██████████ [@bij12.nl](mailto:██████████@bij12.nl) met in de CC: ██████████ [@bij12.nl](mailto:██████████@bij12.nl)

Gevraagde gegevens	Vul de velden hieronder in:
Naam provincie:	
Aanleverdatum:	
Contactpersoon bij de provincie:	<i>(Naam, mailadres, telefoonnummer)</i>
Het totaal aantal aangeleverde scenario's door jouw provincie i.r.t. tot dit formulier (minimaal 1, maximaal 3)	<i>(1, 2, of 3)</i>
Titel van het scenario-Excelbestand dat is aangeleverd aan het RIVM voor de landelijke berekening door het RIVM (max 1):	<i>(Titel)</i>
Vragen of opmerkingen richting het GGA team:	
Van welke vakgebieden zijn mensen betrokken geweest voor de totstandkoming van deze scenario's?	<i>natuur/stikstof/water/anders?</i>
Titel scenario 1:	
Geef een korte omschrijving van	
Het scenario op hoofdlijnen met hoofdconsequenties: <ul style="list-style-type: none"> • Bereik van KDW + • Bereik KDW • Effectiviteit (tav reductie stikstof, niet geld) 	
Belangrijkste afwegingen die zijn gemaakt om tot dit scenario te komen:	
Wat zijn de kansen i.r.t. dit scenario's?	
Wat zijn eventuele dilemma's of risico's?	
Wat heb je nodig van je omgeving (provincie/stakeholders) voor het uitvoeren van dit scenario?	
Wat heb je nodig van het Rijk voor het kunnen uitvoeren van dit scenario?	
Overige opmerkingen/aandachtspunten jullie nog willen meegeven:	
Titel scenario 2:	
Geef een korte omschrijving van	
Het scenario op hoofdlijnen met hoofdconsequenties: <ul style="list-style-type: none"> • Bereik van KDW + • Bereik KDW • Effectiviteit (tav reductie stikstof, niet geld) 	
de afwegingen die zijn gemaakt om tot dit scenario te komen:	
Wat zijn de kansen i.r.t. dit scenario's?	
Wat zijn eventuele dilemma's of risico's?	

Wat heb je nodig van je omgeving (provincie/stakeholders) voor het uitvoeren van dit scenario?	
Wat heb je nodig van het Rijk voor het kunnen uitvoeren van dit scenario?	
Overige opmerkingen/aandachtspunten jullie nog willen meegeven	

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's
Datum: maandag 4 juli 2022 16:51:17
Bijlagen: [image002.jpg](#)
[image003.png](#)
[image001.jpg](#)
[image004.png](#)
[image005.png](#)
[image006.png](#)

Van: [REDACTED]@overmorgen.nl>
Verzonden: maandag 4 juli 2022 11:56
Aan: [REDACTED]@flevoland.nl>
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Ook mail [REDACTED]

Bel mij mobiel: 06 [REDACTED]
Kantoor: 033 [REDACTED]

Kleine Koppel 26
3812 PH Amersfoort

www.overmorgen.nl

Blijf op de hoogte over morgen.

| [nieuwsbrief](#)

Van: [REDACTED]@flevoland.nl>
Verzonden: vrijdag 4 februari 2022 08:15
Aan: [REDACTED]@bij12.nl>; [REDACTED]@ipo.nl>;
[REDACTED]@rivm.nl; [REDACTED]@rivm.nl
CC: [REDACTED]@p2.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@provinciegroningen.nl>; [REDACTED]@minlnv.nl>; [REDACTED]
[REDACTED]@overmorgen.nl>
Onderwerp: RE: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Beste [REDACTED], [REDACTED] en [REDACTED]
Zoals jullie waarschijnlijk al gehoord hebben van [REDACTED] (onze gebiedsmanager) zullen we as madag 2 scenario's aanleveren; [REDACTED] is ze aan het uitwerken. 1 feb was echt te vroeg voor ons zoals ik al had laten weten.
De analysetool kan waarschijnlijk niet het voorstel verwerken dat wij willen omdat wij een bepaald gebied hebben aangewezen dat afwijkt van de ABCD-gebieden; wij kijken naar hoe we kunnen aanleveren.

Als dat onoverkomelijke problemen geeft laat het me even weten dan kan ik bezien of we er nog iets aan kunnen doen.

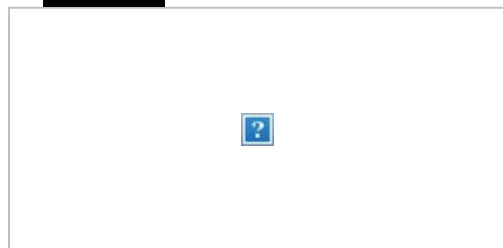
Mvg [REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] [@flevoland.nl](mailto:[REDACTED]@flevoland.nl)

06 [REDACTED]

Van: [REDACTED] [@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl)>

Verzonden: woensdag 26 januari 2022 12:01

Aan: [REDACTED] [@ipo.nl](mailto:[REDACTED]@ipo.nl)>

CC: [REDACTED] [@p2.nl](mailto:[REDACTED]@p2.nl)>; [REDACTED]
[REDACTED] [@provinciegroningen.nl](mailto:[REDACTED]@provinciegroningen.nl)>; [REDACTED] [@minlnv.nl](mailto:[REDACTED]@minlnv.nl)>

Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Urgentie: Hoog

Goeiemiddag,

Gister hebben jullie deelgenomen aan sessie analyse-tool 'Werksessie Analysetool Verkenning Regiodoelen'.

Zoals beloofd sturen we aan jullie het complete pakketje aan bijlages die relevant zijn voor deze tool en de aanlevering van het scenario:

1. Presentatie Context Analyse-tool gebiedsdoelen
2. Introductie analysetool door RIVM en contactgegevens
3. Formulier toelichting bij scenario's gebiedsdoelen

Belangrijke data:

- **Uiterlijk 1 februari** – één scenario bij het RIVM indienen door een ingevuld instellingentabblad (Excel) van de analyse-tool aan te leveren bij:
[REDACTED] [@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl); [REDACTED] [@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl)
- **Uiterlijk 7 februari** – Alle scenario's (max 3) aanleveren bij het team GGA, met een toelichting per scenario volgens het invulformulier (zie bijlage) bij het team GGA:
[REDACTED] [@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl); [REDACTED] [@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl) Deze aanlevering bevat ook het scenario dat naar het RIVM is verzonden.

Ook kunnen jullie bij deze mailadressen terecht voor aanvullende vragen.

Als jullie aanlopen tegen problemen i.r.t. de planning, dan wil ik jullie verzoeken om dit per omgaande **(uiterlijk morgenvroeg vóór 12 uur)** te melden bij het GGA-team via een reply op deze mail:

- waar jullie tegen aanlopen i.r.t. de planning
- wanneer jullie het wel kunnen aanleveren
- en wat jullie hiervoor aanvullend nodig hebben van het GGA team (inhoudelijk/proces) of het RIVM (technisch toelichting tool).

Dan nemen we daarover z.s.m. contact met jullie op, ook omdat het consequenties heeft voor de andere provincies.

Met vriendelijke groet,

[Redacted]

Consulent Stikstof en Natura 2000

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

M +31 (0)6 [Redacted] T +31 (0)85 [Redacted] | E [Redacted]@bij12.nl

Volg ons op [LinkedIn](#) en [Twitter](#).

disclaimer

<http://www.flevoland.nl/Informatie/Disclaimer-e-mail>

This email and any files transmitted with it are the property of Arcadis and its affiliates. All rights, including without limitation copyright, are reserved. This email contains information that may be confidential and may also be privileged. It is for the exclusive use of the intended recipient(s). If you are not an intended recipient, please note that any form of distribution, copying or use of this communication or the information in it is strictly prohibited and may be unlawful. If you have received this communication in error, please return it to the sender and then delete the email and destroy any copies of it. While reasonable precautions have been taken to ensure that no software or viruses are present in our emails, we cannot guarantee that this email or any attachment is virus free or has not been intercepted or changed. Any opinions or other information in this email that do not relate to the official business of Arcadis are neither given nor endorsed by it.

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's MAIL met VERZOEK IPO RIVM
Datum: maandag 4 juli 2022 16:51:35
Bijlagen: [image001.png](#)
[image002.jpg](#)
[image003.png](#)
[image004.png](#)
[image005.png](#)

Van: [REDACTED]@overmorgen.nl>
Verzonden: maandag 4 juli 2022 11:57
Aan: [REDACTED]@flevoland.nl>
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's MAIL met VERZOEK IPO RIVM
Urgentie: Hoog

Bel mij mobiel: 06 [REDACTED]

Kantoor: 033 [REDACTED]

Kleine Koppel 26
3812 PH Amersfoort

www.overmorgen.nl

Blijf op de hoogte over morgen.

| [nieuwsbrief](#)

Van: [REDACTED]
Verzonden: woensdag 26 januari 2022 17:15
Aan: [REDACTED]@flevoland.nl>
Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's
Urgentie: Hoog

Hallo [REDACTED]

Hierbij de mail met het verzoek van [REDACTED] van Bij12 om uiterlijk morgen voor 12.00 uur te laten weten wanneer wij het/de gevraagde scenario('s) zullen inleveren bij het RIVM resp. Bij12. Mondeling he ik al aangegeven dat we pas na overleg met Overijssel zullen gaan invullen en dus op z'n vroegst eind volgende week of begin week 6 zullen aanleveren.

Gr [REDACTED]

Bel mij mobiel: 06 [REDACTED]

Kantoor: 033 [REDACTED]

Kleine Koppel 26
3812 PH Amersfoort

www.overmorgen.nl

Blijf op de hoogte over morgen.

| [nieuwsbrief](#)

Van: [REDACTED] <[\[REDACTED\]@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl)>

Verzonden: woensdag 26 januari 2022 12:01

Aan: [REDACTED] <[\[REDACTED\]@ipo.nl](mailto:[REDACTED]@ipo.nl)>

CC: [REDACTED] <[\[REDACTED\]@p2.nl](mailto:[REDACTED]@p2.nl)>; [REDACTED] <[\[REDACTED\]@provinciegroningen.nl](mailto:[REDACTED]@provinciegroningen.nl)>; [REDACTED] <[\[REDACTED\]@minlnv.nl](mailto:[REDACTED]@minlnv.nl)>

Onderwerp: FW: Concept mail met opmerking over aanleverdatum scenario's

Urgentie: Hoog

You don't often get email from [REDACTED] <[\[REDACTED\]@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl)>. [Learn why this is important](#)

Goeiemiddag,

Gister hebben jullie deelgenomen aan sessie analyse-tool 'Werksessie Analysetool Verkenning Regiidoelen'.

Zoals beloofd sturen we aan jullie het complete pakketje aan bijlages die relevant zijn voor deze tool en de aanlevering van het scenario:

1. Presentatie Context Analyse-tool gebiedsdoelen
2. Introductie analysetool door RIVM en contactgegevens
3. Formulier toelichting bij scenario's gebiedsdoelen

Belangrijke data:

- **Uiterlijk 1 februari** – één scenario bij het RIVM indienen door een ingevuld instellingentabblad (Excel) van de analyse-tool aan te leveren bij:
[REDACTED] <[\[REDACTED\]@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl)>; [REDACTED] <[\[REDACTED\]@rivm.nl](mailto:[REDACTED]@rivm.nl)>
- **Uiterlijk 7 februari** – Alle scenario's (max 3) aanleveren bij het team GGA, met een toelichting per scenario volgens het invulformulier (zie bijlage) bij het team GGA:
[REDACTED] <[\[REDACTED\]@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl)>; [REDACTED] <[\[REDACTED\]@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl)> Deze aanlevering bevat ook het scenario dat naar het RIVM is verzonden.

Ook kunnen jullie bij deze mailadressen terecht voor aanvullende vragen.

-

Als jullie aanlopen tegen problemen i.r.t. de planning, dan wil ik jullie verzoeken om dit per omgaande **(uiterlijk morgenvroeg vóór 12 uur)** te melden bij het GGA-team via een reply op deze mail:

- waar jullie tegen aanlopen i.r.t. de planning
- wanneer jullie het wel kunnen aanleveren

- en wat jullie hiervoor aanvullend nodig hebben van het GGA team (inhoudelijk/proces) of het RIVM (technisch toelichting tool).

Dan nemen we daarover z.s.m. contact met jullie op, ook omdat het consequenties heeft voor de andere provincies.

Met vriendelijke groet,

[Redacted signature]

Consulent Stikstof en Natura 2000

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

M +31 (0)6 [Redacted] T +31 (0)85 [Redacted] | E [Redacted]@bij12.nl

Volg ons op [LinkedIn](#) en [Twitter](#).

This email and any files transmitted with it are the property of Arcadis and its affiliates. All rights, including without limitation copyright, are reserved. This email contains information that may be confidential and may also be privileged. It is for the exclusive use of the intended recipient(s). If you are not an intended recipient, please note that any form of distribution, copying or use of this communication or the information in it is strictly prohibited and may be unlawful. If you have received this communication in error, please return it to the sender and then delete the email and destroy any copies of it. While reasonable precautions have been taken to ensure that no software or viruses are present in our emails, we cannot guarantee that this email or any attachment is virus free or has not been intercepted or changed. Any opinions or other information in this email that do not relate to the official business of Arcadis are neither given nor endorsed by it.